

VERSIÓ ORIGINAL Número 3

Recull de debats i conferències

VO₀₃

**GLOBALITZACIÓ,
ECONOMIA I
DESENVOLUPAMENT**

**L'arquitectura financera
internacional**

L'equilibri Nord-Sud

**Les tendències
polítiques de la
globalització**

Fundació
Rafael Campalans

Pròleg

El model de Mundialització imperant, afavoreix i perpetua irreversiblement les desigualtats entre el Nord i el Sud i aprofundeix les contradiccions socials en els propis països del Nord.

La insuficient regulació dels mercats financers, la manca d'un marc de fiscalitat internacional eficient que barri el pas a la greu amenaça que representen els paradisos fiscals per a l'estabilitat del funcionament del sistema democràtic i el just repartiment de la riquesa, les deslocalitzacions o la problemàtica del deute extern, són alguns dels factors determinants sobre els quals la Globalització neoliberal està construint les relacions Nord-Sud.

Tots aquests factors, operant a escala mundial i units al cada cop més feble paper dels Estats en la regulació de les economies nacionals, estan eixamplant la distància en les desigualtats entre el Nord i el Sud i també dins els propis països del Nord, fruit de la pressió de les transnacionals sobre el funcionament de les nostres economies i del discurs neoliberal sobre el qüestionament de l'Estat del Benestar.

La formulació de polítiques efectives de cooperació al desenvolupament, des d'una perspectiva política d'esquerres, ha de ser concebuda com una responsabilitat compartida entre el Nord i el Sud.

El Nord no es pot desentendre dels problemes econòmics, socials i mediambientals generats pel model de globalització inspirat pel pensament neoliberal, ja que els problemes globals exigeixen també solucions a escala mundial.

Aquest compromís ètic ens obliga a reflexionar, des de l'esquerra, sobre les accions a adoptar tant pels Estats dels països del Nord com per les institucions multilaterals (les regles i el funcionament de les quals estan fixades des del Nord), per avançar vers l'adopció d'una nova perspectiva del procés de Mundialització en termes de Justícia Social Global.

La Globalització, no és en sí un fenomen negatiu. Ans el contrari, és una gran oportunitat per treballar des de l'esquerra, per la construcció d'una alternativa econòmica, social, cultural i ideològica al model neoliberal.

Una Globalització diferent, imprescindible des d'una perspectiva de sostenibilitat planetària a llarg termini (econòmica, social i mediambiental), basada en una relació d'igualtat en les relacions Nord-Sud, qualitat democràtica, una millor redistribució de la riquesa, respecte als drets humans, justícia social.

Aquest és el gran repte que té l'esquerra del segle XXI i en el que s'han d'emmarcar les polítiques de cooperació al desenvolupament i les estratègies de política econòmica, per tal de fer possible un creixement econòmic i social que afavoreixi, equitativament, al conjunt de les persones i les societats en un món cada cop més globalitzat.

Introducció

El seminari *Economia, Globalització i Desenvolupament*, organitzat pel PSC amb la col·laboració de la Fundació Rafael Campalans, tenia com a objectiu principal aprofundir en el coneixement de la relació entre economia i desenvolupament en la societat globalitzada de finals del segle XX i principis del segle XXI, analitzar el creixement econòmic de diferents països i regions en vies de desenvolupament, i constatar si aquest creixement ha servit per fer una millor redistribució de la riquesa, projectar una mirada de crítica positiva sobre les polítiques d'ajut al desenvolupament impulsades pels Estats d'Occident i per les Institucions Internacionals, examinar els resultats obtinguts per aquestes polítiques en cada zona concreta, i la utilitat que han tingut en la lluita per l'eradicació de la pobresa.

La pau, la defensa dels drets humans i el desenvolupament sostenible i durable dels països del Sud ha passat a ocupar un lloc prominent en les prioritats de la política exterior del govern espanyol presidit per en José Luís Rodríguez Zapatero. Així mateix, la societat espanyola és una societat altament compromesa amb els ideals de pau i solidaritat internacional, capaç de mobilitzar-se i ser un referent mundial en la lluita a favor d'aquests valors.

Vivim una era en què els esdeveniments econòmics de la globalització repercuteixen a escala regional, nacional i fins i tot local. Això ha fet que els nivells de govern, fins i tot els municipals, hagin pres consciència que el seu escenari d'actuació tradicional ha canviat profundament, i que l'horitzó de la política local ha d'actuar també i fer sentir la seva veu, en els àmbits internacionals.

Al llarg dels darrers 20 anys, la cooperació internacional s'ha anat consolidant com a política pública que compromet els governs i els partits polítics. Els reptes de la societat globalitzada ens obliga a repensar un nou escenari de relacions internacionals i a dotar-nos de noves normes jurídiques que permetin avançar en la governabilitat dels nous fenòmens econòmics i socials de caràcter mundial.

Avançar en la reducció dels desequilibris existents entre Nord i Sud, o contribuir a fer-los més profunds. Produir creixement econòmic i que aquest permeti una millor redistribució de la riquesa, per tal d'avançar en les fites que ens marquen els Objectius del Mil·leni. Fer que el desenvolupament sostenible i durable no sigui una quimera sinó una realitat que construïm dia a dia. És obvi que la interrelació entre economia, globalització i desenvolupament determinarà l'agenda internacional de les properes dècades, i determinarà si avancem o retrocedim en el combat polític per un món millor. És en aquest context que les polítiques de cooperació al desenvolupament han de ser analitzades, aprofundint en l'anàlisi de les polítiques d'ajut al desenvolupament generades durant la segona meitat del segle XX pels Estats i els organismes internacionals, i si aquestes han incentivat o frustrat les capacitats en pro d'un desenvolupament sostenible en les diferents regions del Planeta.

Hem volgut realitzar aquest Seminari perquè vivim uns moments en què els diferents actors públics i privats del sector de la cooperació, estan immersos en un procés de millora de la qualitat i l'eficàcia de la cooperació internacional. El PSC participa d'aquesta motivació i vol contribuir a la reflexió. Hem tingut la sort de comptar amb la participació d'uns ponents de sòlid i merescut prestigi tant en l'àmbit universitari com en el sector de la cooperació al desenvolupament. El meu agraïment per avançar per la seva col·laboració en la celebració d'aquest Seminari. Les seves aportacions han estat d'un alt nivell i han permès als participants adquirir nous coneixements i han possibilitat un profund debat enriquidor per a tots nosaltres.

És per això que hem volgut fer extensiu el coneixement de les ponències mitjançant aquesta publicació de la Fundació Rafael Campalans, a la qual també agraeixo el seu recolzament tant en la realització del Seminari com en la publicació que tinc l'honor de presentar.

Marialuïsa Ferré

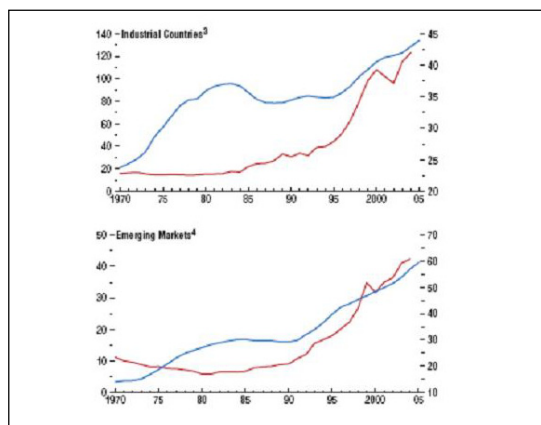
Anàlisi de les estratègies de les institucions econòmiques internacionals i les relacions Nord-Sud

➔ Joan Tugores

Quan em van comentar el títol assignat a la ponència primer vaig pensar que potser seria bo definir un marc general per passar després a analitzar el paper de les institucions econòmiques internacionals. No obstant, després em vaig adonar que tenia més sentit una presentació integrada respecte a interpretacions alternatives del funcionament de la globalització, ja que les institucions econòmiques internacionals més conegudes, com l'FMI, el Banc Mundial o l'Organització Mundial del Comerç, representen l'ortodòxia del funcionament i de la gestió dels mecanismes globals i que, per tant, des d'aquest punt de vista, avaluar el paper d'aquestes institucions seria, en darrera instància, el mateix que avaluar una determinada manera com està funcionant a la pràctica la globalització als darrers anys, per contraposar-la després a interpretacions i propostes alternatives.

1. Alguns indicadors de la globalització

Començaré amb unes dades que, tot i que intuïtivament tothom coneix, de vegades és bo ratificar-les amb números concrets. Aquestes dades, com la major part de les que presentaré, són les que utilitzen els organismes internacionals i no són, per tant, sospitoses d'estar presentades des de cap font heterodoxa o «antisistema».

Obertura comercial i financera (% PIB)
Font: FMI, WEO abril 2006

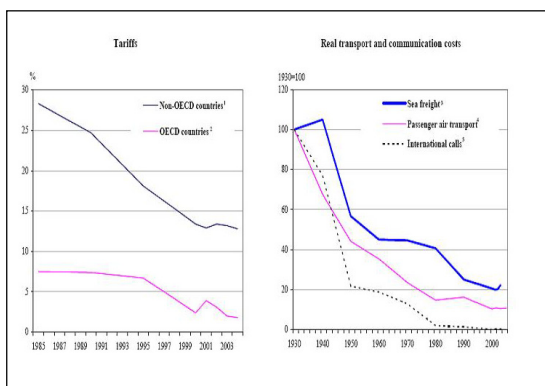
El que tenim en aquestes gràfiques és, amb dades de l'FMI, l'evolució dels indicadors d'obertura comercial i d'obertura financera durant les darreres dècades, i són els principals indicadors d'allò del que està parlant la gent quan diu que en els darrers 20 o 30 anys el món s'ha globalitzat més que mai. A la part de dalt del gràfic s'hi situen els països industrialitzats o avançats i a la part de baix els països emergents. A cada

quadre, la línia blava és un indicador del grau d'obertura comercial, això és, el pes de les exportacions més les importacions respecte del PIB, i la línia vermella ens mostra el pes de les transaccions financeres internacionals també en proporció al PIB.

Observin que, en ambdós casos, el dels països industrialitzats i emergents i en el dels països en vies de desenvolupament, el grau d'obertura comercial es va incrementar notablement durant els anys 70 fins a finals dels 80, quan es podria parlar ja d'una internacionalització creixent de l'economia mundial, però si observen les dades amb un major detall veurem que en els darrers 10 o 15 anys l'increment ha estat especialment notable, també en l'àmbit financer, de tal manera que ha suposat un canvi molt profund en les regles de joc.

D'aquestes dades se'n desprèn que, si bé des dels anys 70 i fins a finals del 80, es podia parlar d'una creixent internacionalització, durant els darrers 10 o 15 anys la globalització suposa un canvi molt profund en les regles del joc.

Per què està passant tot això?

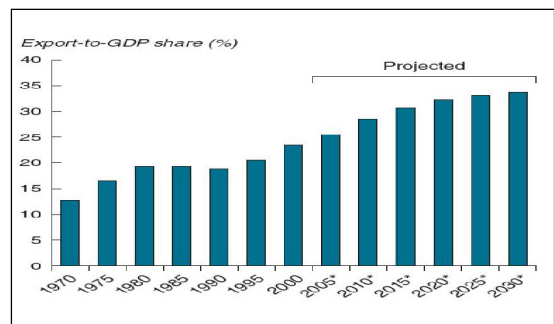
Evolució barreres comercials i costos transaccions internacionals (OCDE, 2007)

Les raons són prou conegudes, i aquí tenen també dades de l'OCDE, que en el seu Economic Outlook 81, de maig de 2007, publicava un estudi sobre les raons del perquè ha avançat tant el procés de globalització: a la gràfica de l'esquerre, tenim l'evolució de com han anat caient les barreres proteccionistes comercials al llarg dels darrers 20

anys i com s'ha facilitat l'entrada de mercaderies estrangeres tant als països de l'OCDE -que són els països més rics- així com també als països no OCDE, que són bàsicament els països en desenvolupament. El que aquí s'ha produït és un canvi d'estratègia que respon a vegades a les pressions d'organismes internacionals, però que en altres ocasions es produeix per la pròpia iniciativa dels països. Tanmateix, siguin quines siguin les raons d'aquest procés, la realitat és que durant els darrers 20 anys, les barreres proteccionistes comercials han caigut de forma substancial, tant als països rics com als no tan rics.

A la gràfica de la dreta, tenim l'altra gran explicació de perquè ha avançat tant el procés de globalització i és la reducció espectacular dels costos de transport i de comunicació al llarg de les darreres dècades. La línia blava i rosada mostren la reducció del cost del transport marítim i aeri, i la línia negra discontinua ens mostra un tema molt important, la reducció del preu de les comunicacions, en aquest cas, d'una trucada telefònica de tres minuts entre Londres i Nova York. Observin que en aquesta gràfica, la reducció de costos de transport i de comunicació han permès que el món estigui més interrelacionat i que les empreses tinguin per tant més facilitats per deslocalitzar i per fragmentar els seus processos productius arreu del món.

Aquestes dues explicacions, és a dir, els canvis en les polítiques dels països i els canvis en la tecnologia de transport i de les comunicacions, són òbviament amb les facilitats proporcionades per les TIC, els principals *drivers*, com es diu de forma pedant, del procés de globalització.

Passat i projecció obertura
Font: Banc Mundial, GEP 2007

I no només ha passat això, sinó que segons els organismes internacionals, l'estratègia o la interpretació dels quals avui estem estudiant, aquest procés continuarà passant, tal i com poden veure en aquest gràfic de barres, extret del Global Economic Prospect del Banc Mundial i presentat fa un parell de mesos sota el títol «La Propera Onada de Globalització».

Per tant, una globalització aprofundida forma part de l'escenari amb el qual treballen els organismes internacionals, que és el de la continuïtat d'aquest procés d'obertura.

2. Conseqüències de la globalització: noves regles, nous reptes

I tot això on ens porta? A considerar que tenim no només una nova realitat, sinó unes noves regles de joc, ja que el procés d'internacionalització ha suposat un canvi en les regles del joc de molta profunditat, dels quals encara no en som del tot conscients.

Alguns autors ja parlen d'una Tercera (o Quarta) Revolució amb un impacte sobre la vida de la gent amb un abast similar al que va tenir fa molts segles la Revolució Agrícola o fa 200 o 250 anys la Revolució Industrial.

I de quines noves realitats i noves regles estem parlant?

- Més integració comercial i financera
- Nous agents: desenes de països; milers de milions de persones
- Desintegració de la producció: global sharing production, especialització vertical, task trade, offshoring, outsourcing internacional, etc.
- Nova divisió internacional del treball
- Asimetria entre economia i política

Noves realitats, noves regles

D'una banda, com ja hem comentat, més interacció comercial i financera. També una cabdal nova realitat: desenes de països que fins ara estaven en

una posició marginal i perifèrica, sobretot a l'Àsia - l'Àsia del Pacífic i l'Àsia del Sud - i alguns països de l'Amèrica Llatina, apareixen en el *nucli dur* de l'economia mundial reivindicant un lloc més actiu. L'Àfrica continua tenint problemes, però hi ha desenes de països al món que reivindiquen un joc més destacat en la divisió internacional del treball i en el marc polític i econòmic internacional; i el que és més important, aquests països impliquen milers de milions de persones.

Per tant, la nova realitat que tenim és que en la globalització hi ha 2000 o 3000 milions de persones que fabriquen mercaderies que volen ser transaccionades al mercat mundial, que volen un joc més destacat en la divisió internacional del treball i només això seria suficient per posar en marxa una revolució, un canvi molt notable en les regles de joc. Des d'un punt de vista més analític, el més important del canvi que ens afecta a tots per igual, tant als països avançats com als països en desenvolupament, és que s'està produint un procés mai vist a la història que s'anomena tècnicament de moltes maneres: *desintegració de la producció, global sharing production, especialització vertical, task trade, offshoring...* Tot això són denominacions més o menys equivalents per dir que fins fa 30 o 40 anys, una empresa que volia fabricar un automòbil, el fabricava a Detroit o a la factoria Volkswagen, però el que està passant ara és que la fabricació de qualsevol producte ja no està localitzada a un país o una comarca concreta, sinó que les empreses que tenen més incentius i més possibilitats que mai per multinacionalitzar-se fragmenten els seus processos productius i n'ubiquen cada trosset en aquell país que els ofereix algun tipus d'avantatge.

I de quin tipus d'avantatges estem parlant? Doncs, per exemple, de terreny fèrtil, de mà d'obra abundant i barata, d'escassetat de drets laborals i sindicals, d'avantatges fiscals interessants per a les multinacionals o de normatives laxes en matèria mediambiental. Per posar un exemple extret d'un informe oficial que l'OMC va publicar fa uns anys en el que analitzava quins eren els components del que la gent entenia per un automòbil nord-americà,

va concloure que aquell tenia un màxim d'un 30 % de valor afegit generat als Estats Units i que tenia sovint peces d'uns altres 35 i 40 països segons els models. Per tant, aquestes xarxes globals de producció, estan tenint un impacte realment molt profund en l'economia mundial, amb les conseqüències que tot això té per la distribució territorial dels llocs de treball, per les pautes d'especialització, etc.

Tot això porta a una nova divisió internacional del treball que en el cas dels països avançats provoca reticències com a deslocalització i genera també a nivell internacional una certa competència entre els països emergents per atreure, si no línies productives senceres, sí trossets de xarxes de valor afegit que són especialment interessants. I les multinacionals de vegades treuen a subhasta la ubicació de determinada factoria o de determinats segments o processos productius entre els molts territoris que són candidats a rebre'ls.

Ja he dit abans que tot això és prou conegut des d'un punt de vista econòmic, però potser l'opinió pública encara no és del tot conscient de la intensitat d'aquesta desintegració de la producció.

Pel que fa a les interaccions entre economia i política cal assenyalar que el principal canvi que tot això està generant és l'asimetria entre economia i política que deriva del fet ben conegut que des del punt de vista de les decisions productives, de les decisions de finançament i de les decisions comercials, l'espai rellevant per les empreses multinacionals és «*el mundo mundial*», però en canvi els processos polítics o sociopolítics, que en teoria han de servir per regular, modular i donar un caire humà al funcionament dels mercats, no continuen essent bàsicament d'abast estatal o nacional.

La globalització, per tant, suposa una asimetria d'una magnitud mai vista en la història entre el que podríem anomenar la jurisdicció rellevant per les decisions econòmiques que és el «*mundo mundial*» i les jurisdiccions en les quals encara es prenen les decisions socials i polítiques, que segueixen essent bàsicament els Estats.

Les institucions econòmiques internacionals, tornant al tema que dona títol a aquesta ponència, podrien jugar el paper de transnacionalitzar algun tipus de normatives fiscals i financeres, però ja veurem que no ho fan amb prou eficàcia, ni de bon tros. Això planteja des del meu punt de vista una qüestió de fons: tenim ara a escala global un debat força semblant al que hem tingut durant els darrers 200 anys a escala estatal o nacional, que ha estat el de la interacció de les economies de mercat i les intervencions públiques.

La major part d'economies del món són economies de mercat, agradi o no agradi. I des de fa temps, ja veiem que les economies de mercat no funcionen de forma perfecta, que tenen *efectes col·laterals* que van des de la generació de monopolis fins a la desigualtat i la pobresa, i des de fa temps s'han descobert mecanismes, com les intervencions públiques o les regulacions, per limitar, acotar i/o reduir les distorsions que genera el funcionament de les pures economies de mercat.

El debat als països més avançats els darrers 200 o 250 anys ha estat el de més mercat o més intervenció, de la relació òptima entre el pur funcionament de les economies de mercat i el paper moderador o modulador de les intervencions públiques. La meua interpretació és que avui tenim el mateix problema però no a nivell de cada Estat sinó que s'ha reactualitzat a escala mundial, i el marc lògic per enquirir en el món d'avui les polítiques de cooperació i desenvolupament, és precisament la discussió del *trade-off*, del conflicte a nivell global entre les polítiques de productivitat, competitivitat, etc... que les multinacionals ja fan pel seu propi interès, i de quines han de ser les polítiques per mantenir l'equitat o cohesió social a nivell internacional.

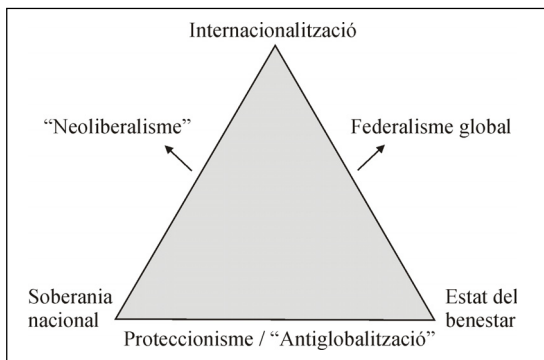
També tenim avui a nivell internacional problemes que ja hem discutit els darrers 100 o 150 anys, com per exemple, com fer front a la concentració de poder econòmic i empresarial. Ara que a escala mundial assistim dia sí i dia també a una onada de fusions i de configuració de grans grups empresarials amb un poder de mercat que ridiculitza tots els arguments a favor que la globalització afavoreix la

competència, ens porta a considerar la qüestió de fons des d'un punt de vista una mica filosòfic, com és cap on va el model de globalització vigent, que és el que defensen o promouen les institucions econòmiques internacionals.

El risc que jo visualitzo és que si no es fa res, no ens trobem en un procés que el Premi Nobel d'Economia, Douglass C. North amb alguns col·laboradors, ha anomenat «retorn a l'ordre natural», procés que podia constituir un retrocés d'avenços històrics en participació política, en democràcia i en equitat a nivell nacional i també a nivell internacional.

3. El «trilema de la globalització» i les institucions econòmiques internacionals

I en tot això quin paper poden jugar les institucions internacionals?

«Trilema de la globalització» Rodrik-Summers

Una resposta la tenim a partir d'aquest diagrama, que reflecteix la idea de l'anomenat «Trilema de la Globalització», un neologisme que òbviament esdevé del terme dilema, que com tothom sap, és una situació en la qual hi ha dues coses que ambdues són desitjables però que no es poden tenir alhora i, per tant, cal triar. L'anomenat «Trilema de la Globalització» en la gestació del qual hi van participar Dani Rodrik, un economista de Harvard heterodox, -bé, tot l'heterodox que pot ser un economista de Harvard-, i Larry Summers, que va ser Secretari del Tresor la darrera època de Clinton, diu que vivim actualment en un món sotmès a tres fenòmens incompatibles:

- En el primer vèrtex, hi trobem la creixent i cada cop més intensa internacionalització de l'economia, definida per una creixent integració econòmica i financera, el flux de capitals i la proliferació d'empreses multinacionals cada cop més transnacionalitzades i els seus processos de localitzacions, deslocalitzacions i externalitzacions.
- En el segon vèrtex, s'hi situa la sobirania nacional dels Estats-Nació clàssics, que generen una enorme resistència per a la conservació de la seva sobirania, com a àmbit regulador de la societat. D'una societat -és a dir: agents, relacions i pràctiques- que ja els desborda i excedeix i que s'aprecia principalment i amb gran intensitat en les elits i els titulars del poder, però també en la ciutadania, encara incapaç d'organitzar-se i pensar en termes no nacionals.
- Els compromisos en matèria de protecció social i polítiques de regulació que han assumit els Estats i que els ciutadans reclamen. És el que a Europa anomenem Estat del Benestar. Aquest tercer element, no deixa de ser una projecció de l'anterior, amb el qual interactua i es retroalimenta.

Doncs bé, el problema que tenim en l'actual globalització és que aquestes tres coses són difícils de tenir alhora i moltes vegades sembla que les discussions es polaritzen en decidir a quina renunciem. Si aquestes tres coses són difícils de tenir alhora, evidentment es poden trobar solucions intermèdies, però a priori hi hauria tres vies de solució extremes.

La primera és la neoliberal, que és la que defensen sectors prou coneguts que diuen que si una fàbrica de joguines catalana ha de competir amb una fàbrica de joguines xinesa, no es poden continuar permetent determinades prestacions socials, determinats salaris, determinades vacances, determinades pensions i, per tant, la solució és

abandonar l'estat del benestar i adoptar la disciplina neoliberal.

L'altra posició, també extrema, seria dir: si l'origen d'aquesta incompatibilitat és el procés d'internacionalització, desafiem doncs la llei de la gravetat «*y paremos la globalitzación, que yo me apeo*» i, per tant, aquest plantejament passaria des de les fórmules *light* proteccionistes a plantejaments antiglobalització disposats a aturar els avenços de la internacionalització. En aquest punt, voldria fer una digressió històrica: cal recordar que la gent que vivia al món en els anys 1910-1913 també tenia la percepció que estava en marxa un procés de globalització, un procés d'internacionalització que no es podia aturar. I el 1914 es va veure que la insensatesa humana podia aturar un procés de globalització carregant-se pel camí moltes coses. Per tant, potser la globalització es pot aturar, però l'experiència històrica ens recomana molta prudència al respecte.

Per què comento això? Doncs perquè el que planteja el «Trilema de la globalització» no és que hi hagi una tercera via entre neoliberalisme i antiglobalització, sinó que hi ha un tercer ingredient, amb molt de sentit comú, que és el que aquests autors anomenen com *federalisme global*. I el «federalisme global» té una intuïció molt clara: si abans es deia que hi havia una asimetria entre economia i política perquè la jurisdicció econòmica del «*mundo mundial*» i les decisions sociopolítiques majoritàriament continuen a l'àmbit dels Estats, amb la idea del «federalisme global», retornem a la simetria.

Si avui dia les empreses poden evadir normatives fiscals o mediambientals i poden triar quasi lliurement la jurisdicció en la qual operen, busquem doncs uns estàndards, federalitzem o confederem algunes decisions sociopolítiques: prohibició del treball infantil, regulació mínima d'emissió de contaminants i normativa mínima de fiscalitat sobre els factors més mòbils internacionalment començant pel capital, perquè siguin també d'abast global. En aquest sentit, podríem incloure-hi alguna proposta com la «Taxa Tobin», segurament reformulada d'una manera més pragmàtica.

Com se sap, la «Taxa Tobin» va ser proposada a principis dels 70 abans que sorgissin els moviments antiglobalització. Tobin la va proposar com una forma d'intentar mantenir tipus de canvi fixos i, per tant, evitar que passessin les coses rares que estan passant ara amb els tipus de canvi en els que les principals monedes es veuen sacsejades per moviments financers de caràcter especulatiu. Bé, la Taxa Tobin, conceptualment és una idea brillant que jo comparteixo, però té l'inconvenient pràctic que intenta gravar només les transaccions financeres internacionals. I és clar, mentre hi hagi unes transaccions financeres gravades per la «Taxa Tobin» i unes altres no, la fertilitat del sistema financer sempre inventarà fórmules para eludir-la, fins i tot si aquella s'implantés jurídicament.

Vol dir això que com que és impossible hi hem de renunciar? Jo crec que no i la meua proposta va molt més enllà. La meua proposta, que té un component utòpic, parteix de la consideració que, dels fluxos de totes les coses que s'han globalitzat, els que tenen més facilitat per desplaçar-se internacionalment són els fluxos financers, que en teoria canalitzen l'estalvi de tots els països. La meua proposta és que quan es parla de mesures concretes respecte la creació d'organitzacions supranacionals amb poder efectiu, la primera que jo crearia, cosa que és bastant fàcil, és una organització supranacional que recaptés els impostos sobre el capital financer a nivell mundial; i no només sobre els moviments internacionals.

Jo vaig molt més enllà que tot això, en el sentit que si tu tens unes accions del Banco de Santander o de Repsol o del que sigui, igual que els rendiments sobre l'Impost del Patrimoni o sobre Actes Jurídics Documentats està transferit a les Comunitats Autònomes, es tractaria de fer una transferència dels rendiments de capital a nivell supranacional. Per altra banda, amb l'argument que el capital és mòbil internacionalment i que si al meu país els grava molt se n'aniran fora, ens trobem que aquests gravàmens han anat baixant a tot arreu. Per tant, jo crec que mentre la «Taxa Tobin» discrimini entre moviments nacionals i internacionals, està condemnada a ser eludida i la considero políticament inviable.

Enllaço aquesta reflexió amb la insistència en la necessitat de buscar institucions supranacionals efectives que permetin transferir a un organisme supranacional la fiscalitat dels fluxos dels moviments de capital i dels rendiments sobre el capital, ja que seria una via més operativa. Jo crec, doncs, que cal anar un pas més enllà en la proposta Tobin, tal i com està formulada actualment, per tal de fer-la curiosament més radical, ja que és l'única manera de fer-la més viable. Tot això són ingredients fàcils d'imaginar i, si hi ha ferma voluntat política, aquesta configuració del federalisme global no seria impossible d'implementar.

Això també enllaça amb la idea de fins a quin punt podem anar transferint sobirania a organismes mundials. Jo he eludit deliberadament l'expressió «Govern Mundial» perquè sé que, fins i tot des del punt de vista utòpic, això es situa en la gamma alta de la utopia i he preferit aquesta expressió de «federalisme global», que és més modesta però que reflecteix la idea que aquelles normatives estatals que puguin ser eludides per la mobilitat de les empreses, han de ser precisament els àmbits en els que es supranacionalitzin les decisions. De la mateixa manera, en el moment en què la contaminació no respecta les fronteres nacionals, la legislació o el seguiment, les mesures, la regulació de la contaminació no pot seguir en l'àmbit dels Estats perquè sinó és un incentiu per eludir regulacions buscant la jurisdicció més favorable i l'única fórmula realment efectiva és supranacionalitzar.

Per tant, jo segueixo recomanant un mix, un equilibri entre realisme i utopia. Jo començaria seleccionant 5 o 10 àmbits en els quals les regulacions estatals són fàcilment eludibles i en aquests àmbits intentaria articular organismes supranacionals. El tema de la fiscalitat dels capitals, les normatives bàsiques mediambientals, les condicions mínimes laborals i sindicals, crec que són punts de partida inevitables en qualsevol agenda.

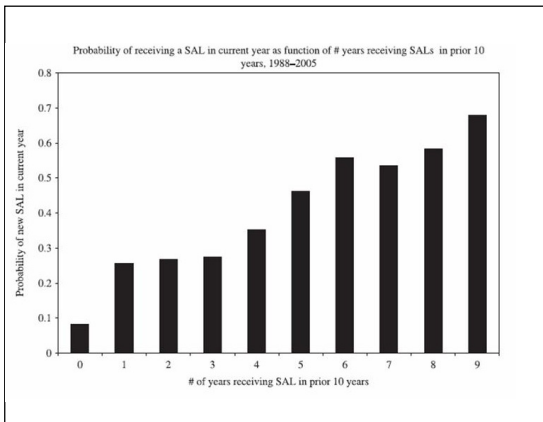
Òbviament, això passa per algunes reformes institucionals, per exemple, que a l'FMI no calgui el 85% dels vots per prendre una decisió. Com ja se

sap, això està destinat a protegir als Estats Units que, al no tenir el 15% de la quota, sense el seu suport no s'arriba al 85% i tota decisió queda bloquejada. Això és sorprenent i caldria fer el mateix que vam fer els europeus eliminant el dret de veto a la Unió europea, on algunes decisions es poden prendre per majoria qualificada, i és el mateix que s'hauria de fer en els organismes internacionals. Encara que també algú podria dir que l'exemple de la Unió Europea demostra que països amb la mateixa cultura, la mateixa tradició i una certa voluntat política han tingut tantes dificultats en arribar a un acord, doncs imagina't fer-ho a escala mundial! En principi, les institucions econòmiques internacionals haurien de servir per avançar per aquesta via i supranacionalitzar regulacions econòmico-sòcio-polítiques de la mateixa manera que les decisions purament empresarials ja estan globalitzades.

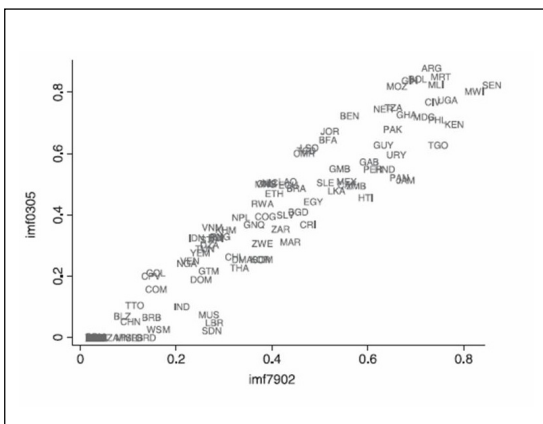
Però ho estan fent? Hi ha algunes iniciatives. Cada institució per ella sola fa alguna feina i alguns objectius conjunts resumits en els famosos Objectius del Desenvolupament del Mil·lenni formalment aprovats per Nacions Unides no fa gaire anys. Les declaracions de principis són molt nobles i a més tenen la virtut d'estar quantificades: lluita contra la pobresa, millorar l'equitat, oferir oportunitats per a tothom,... però com funcionen a la pràctica aquestes iniciatives de les grans institucions internacionals?

S'han fet avaluacions institucionals per Nacions Unides, Jeffrey Sachs (economista que com a assessor de Butros Gali, l'antic Secretari General de NNUU, va liderar la dimensió econòmica del seguiment i la posada en marxa dels Objectius del Desenvolupament del Mil·lenni) i, més recentment, William Easterly (Catedràtic de la Universitat de Nova York i un dels referents del pensament progressista als Estats Units) que, en un article publicat fa poc, a *Economic Policy*, ha avaluat el funcionament de les estratègies d'ajuda externa tant dels organismes multinacionals com del Banc Mundial o de l'FMI, així com dels principals països com els Estats Units, França, Japó i Regne Unit. La seva conclusió, que és la meua, és que en totes aquestes iniciatives institucionals el que més es constata és un desnivell, una bretxa, un diferencial,

una divergència molt notable entre les declaracions o intencions i la realitat o l'efectivitat d'aquestes mesures.

Inèrcia/inefectivitat SAL FMI-BM
 Font: Easterly (EP, octubre 2007)

Inefectivitat respostes FMI a crítiques
 Font: Easterly (2007)

Aquestes dues gràfiques les he extret de l'article d'Easterly que ens mostra, en primer lloc, el salt que representen els programes d'ajut estructural de l'FMI i del Banc Mundial i que demostren una inefectivitat contrastada pel fet que, segons les dades d'Easterly, la probabilitat que un país necessiti finançament per un ajust estructural del Fons és creixent en funció del nombre d'ajuts que ha rebut els deu anys anteriors; la qual cosa indica que hi ha una inèrcia en aquests ajuts, i això demostra que els ajuts en els anys anteriors no serveixen per res i/o que s'ha creat una inèrcia d'interessos entre el funcionariat dels organismes internacionals i les oligarquies locals. Així mateix, Easterly mostra com, per interpretar això, l'FMI té en teoria una oficina

independent d'avaluació que l'any 2002 va proposar una sèrie de mesures per millorar l'efectivitat d'aquests programes d'ajut i que es veuen a la segona gràfica. L'FMI va dir que les feia seves i que, a partir de 2003, les aplicaria en els seus projectes d'ajut i que, per tant, aquells haurien de ser més efectius a partir del 2003. En aquest cas, el que tenim aquí és una correlació entre quina era l'efectivitat d'aquest ajut abans i després de la revisió del 2002; el fet que aquests punts que representen països estiguin pràcticament en una diagonal de 45 graus significa que el comportament dels països era pràcticament el mateix abans de les reformes del sistema d'ajut de l'FMI que després. Per tant, les reformes, les respostes a les crítiques, van ser purament nominals ja que la seva efectivitat no va millorar pràcticament ni un mil·límetre.

4. Desigualtats globals: dades i explicacions

Entrant en temes una mica més concrets, crec que hi ha un punt que és especialment rellevant per avaluar les polítiques de cooperació al desenvolupament com és el de l'impacte de totes aquestes polítiques en el funcionament de l'economia global, i sobre els temes de pobresa i desigualtat. Aquesta és la prova del rovell de l'ou. Si un mira la pàgina web del Banc Mundial i de l'FMI, dona la sensació que siguin ONG's caritatives amb les seves declaracions retòriques de lluita contra la pobresa. El que hem de fer, per tant, és avaluar si aquestes polítiques i el model de globalització que tenim, que és el que defensen aquests organismes, realment funcionen o no. Avaluar, en definitiva, en quina mesura aquestes polítiques i el model de globalització actual, estan reduint la pobresa i la desigualtat.

El plantejament ortodox, que és el dels organismes internacionals, es basa en aquest sil·logisme: a més internacionalització, més creixement; i a més creixement, menys pobresa. Conclusió: el procés de globalització redueix la pobresa i la desigualtat.

Què ens diuen, però, l'experiència pràctica i els estudis amb dades empíriques? Doncs bé, que de

vegades això passa i de vegades no, i ara en posaré alguns exemples:

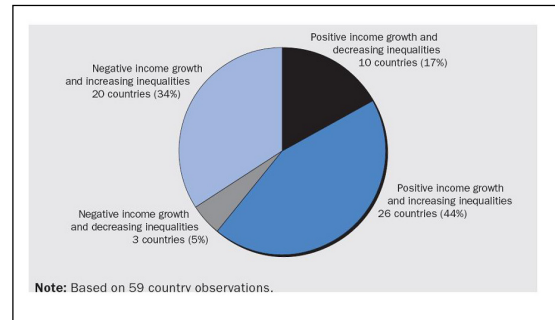
L'FMI acaba de fitxar com a Cap de Recerca Simon Johnson, que farà una roda de premsa la propera setmana per centrar precisament un capítol de l'informe semestral de l'FMI que es titularà Globalització i Desigualtat; i Simon Johnson és un autor que, juntament amb altres, ha insistit teòricament en la importància de millorar la qualitat de les institucions per potenciar el creixement. Simon Johnson és el Cap de Recerca de l'FMI, però les polítiques de l'FMI serveixen pel que serveixen i no milloren en els darrers temps.

François Bourguignon és un economista especialitzat en economia de la pobresa i desenvolupament, un dels màxims especialistes a nivell mundial, que des de fa uns anys és el cap de Recerca del Banc Mundial. Ara donaré algunes dades del que deia Bourguignon en els seus articles acadèmics i de l'efectivitat que, segons el propi Banc Mundial, tenen les polítiques de desenvolupament que estan seguint els organismes internacionals.

Per tant, la dualitat entre tenir bons economistes que fan discursos molt macos, Johnson i Bourguignon, i contrastar això amb la realitat de funcionament de l'economia global i de les estratègies d'ajut de cooperació dels organismes internacionals, demostra que hi ha molt camí per recórrer. A banda de qüestions intel·lectuals, a banda de la dualitat de Bourguignon entre ser un especialista en economia de la pobresa i les polítiques de l'organització en la qual treballa, per a mi un punt cabdal quan es parla d'aquestes temàtiques i que s'hauria de tenir molt present. Es tracta de les dades subministrades el passat mes de maig pel propi Banc Mundial, en el seu *World Development Indicators*.

Aquestes dades oficials del Banc Mundial són la millor demostració de les febleses pràctiques del model de globalització al que donen suport el Banc Mundial i l'FMI. Perquè, en teoria, si el discurs d'»*Alicia en el país de la globalització*» fos de veritat i, per tant, a més globalització més creixement i més creixement implica menys pobresa i menys

desigualtat, hauríem d'observar empíricament que a mesura que incrementa l'obertura mitjana dels països, aquests tenen un increment de la renda positiu i que les desigualtats es redueixen.

Creixement i desigualtat
Font: Banc Mundial (2007)

No obstant, en l'estudi oficial publicat pel Banc Mundial, els resultats del qual es resumeixen en el diagrama, se'ns diu que això passa només en 10 dels 59 països estudiats, és a dir, només en el 17% dels casos. Hi ha casos que són molt pitjors, que és el que es representa en aquest gràfic, on ens trobem amb un 39% dels casos, és a dir en 2 de cada 5 països, en els quals el creixement de la renda ha estat negatiu, i aquí s'hi trobarien un grapat de països africans i, estadísticament, amb dades del Banc Mundial; insisteixo, el cas més freqüent és el d'un creixement positiu de la renda i una desigualtat creixent també dins dels països.

Quasi la meitat dels països en els darrers temps han optat per una via de més internacionalització, de més globalització; però prop de la meitat han aconseguit créixer, la qual cosa és positiva, però amb el cost d'incrementar de forma substancial la desigualtat i això està airejant tensions socials no només als països en desenvolupament emergents, sinó també als països avançats. És això alguna novetat històrica?

	Intra	Inter	Global
1820	0,46	0,06	0,52
1910	0,50	0,30	0,80
1950	0,32	0,48	0,80
1992	0,34	0,51	0,85

Evolució de la desigualtat inter i intra-països (mesurada per l'índex de Theil)

Font: Bourguignon-Morrison (2002), p. 754, taula 2.

	<i>Intra</i>	<i>Inter</i>	<i>Global</i>
1970	0,255	0,557	0,812
1980	0,262	0,571	0,833
1990	0,261	0,557	0,818
2000	0,284	0,499	0,783

Descomposició de l'evolució de la desigualtat global: inter i intra-països (mesurada per l'índex de Theil)
Font: X. Sala Martí (2006)

En aquestes taules trobem resumits dos estudis empírics trets per bons economistes de l'ortodòxia, sobre l'impacte de la generalització del sistema de mercats. A la primera taula s'hi mostra l'evolució a llarg termini de l'«Índex de Theil», des de principis del segle XIX fins a finals del segle XX; aquest indicador ens diu que quan més gran es fa el número, més gran és la desigualtat. La desigualtat global es mesura comparant la distribució de la renda global entre els habitants del planeta, sense considerar la nacionalitat de les persones.

Què ens diuen aquestes dades? Aquestes dades ens mostren que la desigualtat global a nivell mundial s'ha incrementat de manera sostinguda des de principis del segle XIX fins a finals del segle XX.

Què ens trobem en aquesta taula de dades d'evolució històrica? Que fa 200 anys la desigualtat de la renda entre països era petita perquè la tecnologia era bàsicament compartida, en tecnologies industrials incipients o preindustrials cosa que feia que les diferències de renda per càpita entre països fossin petites des dels paràmetres actuals però, en canvi, la desigualtat interna de cada país era molt gran. Fa 200 anys, doncs, el principal motiu de desigualtat a la distribució de la renda era fonamentalment la desigualtat a l'interior de cada país. El funcionament d'economies de mercat a nivell global en els darrers 200 anys ha incrementat de forma molt notable les desigualtats entre països bàsicament perquè aquells es van incorporar la Revolució Industrial a ritmes diferents i han aprofitat els avantatges del desenvolupament tecnològic a ritmes diferents, s'han establert mecanismes d'exploació, intercanvi desigual.

També a nivell intrapaís s'ha produït, sobretot en el segle XX, una millora que en molts països,

inclosos els d'Europa Occidental (òbviament vinculada al que anomenem la consolidació de l'Estat del Benestar) en les polítiques progressistes, en les polítiques d'intervenció en el joc del lliure funcionament dels mercats.

A curt termini, centrant-nos en el que està passant des de fa 30 anys, com reflecteix la segona taula tindriem, aparentment, una bona notícia i és que la desigualtat global s'estaria reduint; però també tindriem una mala notícia i és que la desigualtat en l'interior dels països estaria augmentant i això crec que és conseqüència de dues coses: la primera, que el ritme al qual diferents grups s'estan beneficiant de l'eventual modernització són ritmes molt desiguals; i la segona, que en alguns països industrialitzats s'està aprofitant moltes vegades el discurs de l'amenaça de la globalització per contenir el ritme d'avançament de l'estat del benestar i fins i tot en ocasions per introduir-ne retrocessos.

Per tant, durant les darreres dècades de globalització, s'està produint un desigual ritme d'aprofitament de la modernització als països emergents i de pressions per contenir, i en alguns casos per reduir, l'Estat del Benestar, cosa que està generant una retòrica i una política de pèrdua d'equitat als països avançats i als emergents però per motius diferents.

Algú podria dir que els països que gaudim de l'Estat del Benestar hem de ser generosos, que no podem ser egoistes perquè això és *peccata minuta* en comparació amb el fet positiu que la desigualtat internacional està disminuint. I sí, està disminuint; però el mateix autor d'aquest estudi assenyala que ho està fent bàsicament com a conseqüència de la incorporació de la Xina, l'Índia i un parell de països més. De fet, mostra que si es repeteix aquest exercici sense la Xina, veuríem que la desigualtat internacional no tan sols no disminueix sinó que augmenta. D'altra banda, si continua aquest procés i el continent africà i altres països continuen despenjats, la pròpia aplicació de la metodologia portarà a qua estadísticament la desigualtat augmenti quan el desnivell entre els països ara emergents o els emergits i els països endarrerits -bàsicament tots

asiàtics i alguns de Centreamericà-, es faci més gran. Per tant, des d'aquest punt de vista, cal assenyalar que el funcionament de la globalització està començant a tenir conseqüències perilloses per la cohesió a l'interior de cada país i entre els països si queden un gruix de països bàsicament del continent Africà i d'alguns llocs més, com l'Orient Mitjà i també, però per altres motius, d'Amèrica i el Carib no s'estan aprofitant perquè no tenen els mitjans per treure profit de les potencialitats de modernització que ofereix la globalització.

I davant d'això: què diuen els organismes internacionals? La resposta a aquestes crítiques per part del Banc Mundial en aquest informe sobre perspectives econòmiques globals publicat a principis d'any, passa per afirmar que aquesta desigualtat, que es dona sobretot als països emergents, és una situació transitòria i que, amb el pas del temps, anirà millorant. El Banc Mundial prediu que des de l'actualitat i fins el 2030 augmentarà a escala global el que s'anomena una nova classe mitjana mundial; és a dir, el que ara són potser 50 milions de xinesos que poden començar a viatjar, a tenir electrodomèstics i automòbils, esdevindran 400 milions. A la resta del món les previsions del Banc Mundial és que es pot triplicar en 25 anys el nombre de persones que participin del benestar que els nostres països associem a les pautes de consum de la classe mitjana.

Ens podem conformar amb aquesta interpretació? Quines altres interpretacions alternatives tenim? La teoria alternativa que em sembla més adient fa referència a la dissolució de les classes mitjanes i una «rebel·lió de les elits» en un retorn a ordres socials del passat. En els darrers 50 anys, bàsicament per tenir mercats interiors importants i per tenir una opinió pública poc amant d'aventures, les classes mitjanes van guanyar protagonisme i pes als països avançats; però ara, amb l'accés a mà d'obra barata i als mercats dels països emergents, i sense les amenaces que venien de l'altre costat del mur de Berlín potser les classes dirigents a escala internacional ja no necessiten tenir tanta cura de les polítiques socials i redistributives i «cuidar» les classes mitjanes.

Per tant, la raó de fons de l'afebliment de la sensibilitat social amb els governs i amb moltes polítiques derivaria del fet que les elits consideren que ja ha passat el parèntesi de 50 anys en el qual es van avenir a les polítiques de l'Estat del Benestar i poden tornar a un joc molt més lliure del funcionament dels mercats; i des del punt de vista dels interessos de les elits, el fet que la globalització permeti posar en marxa mecanismes econòmics sense els controls sociopolítics efectius sorgits durant el segle XX.

Alguns analistes han dit que als països avançats s'estaria «diluint» la classe mitjana, amb reduccions en la participació dels salaris a la renda nacional, amb increments de les desigualtats a la distribució de la renda, i amb mecanismes que inclouen l'increment dels preus de l'habitatge que han empobrit les classes mitjanes i treballadores en la transició vers la fi de la classe mitjana tal com l'hem coneguda i la transició al que s'anomena la societat *low cost*.

Complementàriament a aquesta interpretació, cal tenir en compte, sobretot des de d'una interpretació progressista, que els moviments de cooperació haurien de potenciar, que al final a escala mundial hi continua havent 4000 o 5000 milions de persones que estan *at the bottom of the pyramid* i que hi ha algunes experiències que diuen que un futur habitable només passa per donar oportunitats i per donar possibilitats de millorar les condicions de vida i de dignitat a aquestes persones.

El referent més clar és l'experiència del darrer Premi Nobel de la Pau, en Muhammad Yunus amb els microcrèdits, que ens demostra el potencial de les iniciatives que permeten activar la generació de riquesa i de felicitat també a un percentatge important de persones. Crec que en tots els països, fins i tot en aquells que semblen històricament més postrats, si hi ha polítiques educatives de debò àmplies, si hi ha ajudes financeres que donin un resultat equivalent als microcrèdits amb la forma que sigui, crec que el potencial de la gent de tenir un projecte vital i de portar-lo a terme, és més alt del que a vegades es pensa. És a dir, entre que les

dretes, per menyspreu, infravaloren aquest potencial de la capacitat de gran part de la gent, i que algunes esquerres resignadament també ho donen per perdut, crec que estem fent un flac favor a aquests països. Hi ha exemples, bastants més a Àsia que a l'Amèrica Llatina, on veiem que al final, petites mesures, petits canvis en les regles del joc, generen que la gent s'il·lusioni, que s'incentivi amb un projecte que comença essent petit però que es va desenvolupant; i per mi, la clau del desenvolupament passa per aquí ja que, insisteixo, tenim exemples que demostren que han estat capaços de canviar l'escenari i les expectatives de la vida de moltes persones. La meua petició seria que al menyspreu de les dretes no hi sumem la resignació de l'esquerra.

Jo crec que davant de la interpretació de rebel·lió de les elits que es beneficien d'un funcionament dels mercats sense control sociopolític a escala global, i la idea d'una coalició entre las classes mitjanes empobrides i el *bottom of the pyramid* articulada per l'opinió pública i les ONGS, crec que és la gran alternativa.

En principi, els organismes internacionals supranacionals haurien de tenir un paper actiu al respecte. Però no sembla que sigui així. Per què? Els organismes internacionals o monetaris, Banc Mundial, OCDE, NNUU incloses, són organismes formalment democràtics. Els que hi estan representats són, en teoria i jurídicament, els governs dels Estats. Però a la pràctica, hi ha una casta funcional amb molt poder fàctic, de forma que l'única manera de redreçar el funcionament dels organismes internacionals és que els països avançats, que tenim el privilegi de tenir sistemes formalment democràtics, siguem capaços d'articular majories als nostres països capaces no només de dur a terme polítiques progressistes d'abast nacional o estatal, sinó també d'articular polítiques més progressistes en els organismes internacionals.

Moltes vegades les directrius polítiques dels governs progressistes, no arriben amb prou efectivitat als organismes internacionals i només un canvi social important, una elevació del rànquing de prioritats d'aquestes polítiques de cooperació per part dels

electorats progressistes dels països avançats, pot fer canviar de forma important els mecanismes de funcionament i de presa de decisions dels organismes internacionals.

5. Una disgressió sobre la crisi financera internacional

No voldria deixar d'esmentar una qüestió en relació amb un tema d'actualitat: el dels desequilibris financers i la fragilitat dels mercats financers internacionals. Respecte el tema de les turbulències recents que han generat intervencions massives, cal criticar el fet que es fessin injeccions massives de liquidesa en el sistema financer primordialment, més enllà de qualsevol altre consideració, per rescatar de les seves insensateses a tot un seguit d'entitats que havien enganyat a la gent, que havien falsejat dades de risc, que havien induït a moltes persones a endeutar-se molt més enllà d'allò que és raonable i que, mentre això generava beneficis s'ho sabien apropiat, però quan hi havia dificultats, doncs s'injectaven diners en el sistema amb el risc que quan sortim d'aquest ensurt, que en sortirem, doncs tornem a fer-ho d'aquí quatre o cinc anys perquè tenen la impunitat i la seguretat que algú els rescatarà perquè són massa poderosos per fer fallida.

Des d'aquest punt de vista quan en un món neoliberal es reclamen intervencions amb recursos públics precisament en el moment en què els interessos no són del pobre senyor que va fer una hipoteca i no pot pagar-la, sinó de l'entitat financera que va falsejar les dades sobre el grau de risc i el va repartir pel món i ha anat contaminant totes les economies nacionals; i penso que intervenir per rescatar a aquesta «selecta pandilla», doncs no em sembla sa ni a curt ni a mig ni a llarg termini. Del liberalisme que sempre parla de que «qui la fa, la paga», s'ha de dir que això només és així mentre qui hagi de pagar no sigui «un dels nostres...distingits liberals».

Més enllà de les dificultats de 2007-2008, cal assenyalar que un dels mecanismes més delicats i

més singulars que està funcionant a l'actualitat en el sistema financer internacional des de principis del segle XXI és el d'una nova formulació de desequilibris externs que és inèdit a la història i alguns la vinculem a la globalització. Tothom sap que els Estats Units tenen un gran dèficit exterior i crec que aquest és un tema cabdal. És una dimensió de la globalització poc coneguda però fonamental per entendre el que està passant i és la pregunta de quins són, de veritat, els fluxos financers internacionals.

• Exportadors nets		Importadors nets	
1. Xina	13,5	1. Estats Units	63,7
2. Japó	12,2	2. Espanya	7,4
3. Alemanya	8,8	3. Regne Unit	4,1
4. Rússia	8,6	4. Austràlia	3,0
5. Aràbia S.	8,8	5. França	2,8

Obertura comercial i financera (% PIB)
Font: IMF, GFSR, abril 2007

El que tenen vostès en aquesta taula és, amb dades publicades per l'FMI en l'Informe sobre Estabilitat Financera Global d'abril de 2007, el rànquing de països exportadors nets de capital, és a dir, països que tenen més estalvi que inversió i, per tant, es poden permetre el luxe de prestar estalvi a la resta del món, i els països que estan rebent estalvi procedent de la resta del món.

Les dades són molt cridaneres. Si a la gent de la meva generació li preguntéssim quins són els importadors nets de capital de tota la vida, potser diríem que són històricament els països endeutats: Brasil, Argentina, Mèxic,..... Doncs ara ja no! Amb dades oficials de l'FMI referides al 2006, els 5 principals països importadors nets de capital són els que tenim a la part dreta de la taula. Tots tenen un tret en comú: tots són països desenvolupats. Per tant, els importadors nets de capital que estan rebent finançament de l'exterior avui són bàsicament països avançats. Es dirà, potser, que això vol dir que els inversors xinesos i de l'Aràbia Saudita confien en la solidesa de les economies industrials; i potser sí, però això també té moltes altres interpretacions de qui està finançant a qui.

Hi ha una mostra més heterogènia dels països desenvolupats que tenen un elevat estalvi, com el Japó, Alemanya, la Xina. Tothom sap que la Xina és una gran potència comercial, el que no tothom sap és que la Xina des de l'any 2005, estava ja en el primer lloc del rànquing. El 2006 la Xina ja és el primer exportador net de capital, i després altres països que seria dubtós de qualificar com a democràtics com Rússia o Aràbia Saudita que s'estan beneficiant dels elevats preus del petroli, del gas i d'altres matèries primeres. Aquestes dades ja les tenia quan l'FMI va publicar l'informe del mes de setembre en què aquell organisme revisava les seves dades i modificava el rànquing dels països exportadors, que bàsicament continuen essent els mateixos, amb la diferència fonamental que la Xina incrementa el seu avantatge.

6. Governar la globalització? El paper dels organismes internacionals

Un tema delicat aquí és quina repercussió política poden tenir a mig termini aquests desequilibris financers. D'aquestes dades vull destacar que entre aquests 10 països que surten a la taula n'hi ha 5 que són membres permanents del Consell de Seguretat de les NNUU. Les Nacions Unides serveixen pel que serveixen i el Consell de Seguretat serveix pel que serveix però, jurídicament, el Consell de Seguretat de les Nacions Unides és el *Sancta Sanctorum* de la regulació política mundial. Els 5 països que són membres permanents del Consell de Seguretat estan a la transparència dels principals prestamistes i prestataris nets del 2006. El que passa és que estan a les *posicions canviades*. Els 3 més rics estan entre els deutors i els dos més pobres, Rússia i Xina estan entre els creditors. I això vol dir que, segurament, en els propers anys i si m'apuren en les properes dècades, queda encara molt terreny per recórrer, per articular una distribució del poder polític que s'assembla més a la distribució del poder econòmic i financer que s'està generant en els darrers temps.

Respecte a com reorganitzar els organismes internacionals i el paper de l'Amèrica Llatina i el

paper dels països emergents, un dels aspectes en què els darrers anys ha fracassat l'FMI ha estat en l'intent de reformar aquesta institució per donar pes al dret de vot corresponent a la nova realitat del poder econòmic. L'últim Secretari General de les Nacions Unides, va fer el que fan molts Secretaris Generals: dedicar els dos últims anys del seu mandat a intentar reformar la distribució de poder en el Consell de Seguretat amb propostes que essent lloables també són molt assenyades. Amb un Consell de Seguretat on només tinguin dret de veto els cinc països que van guanyar la Segona Guerra Mundial fa 60 anys, el discurs que se'n ven és que cal tenir mentalitat oberta i ser flexibles i adaptar-se; però, al final, les Nacions Unides segueixen amb el nucli dur de països amb capacitat de veto que són precisament els que van guanyar aquella guerra insensata de fa 60 anys.

I els informes de l'anterior Secretari General eren raonables, és a dir, anem a un Consell de Seguretat en el que hi hagi un major nombre de membres, en el que estiguin representats tots els continents i les potències emergents de forma més permanent, on la Xina, l'Índia, Brasil, Sud-Àfrica, hi tinguin un paper més reconegut. Hi havia propostes pràctiques que quan hom les llegeix són molt assenyades i et queda la impressió que les Nacions Unides funcionarien millor i millorarien la seva dubtosa eficàcia si, al final, els òrgans de decisió fossin més representatius. Doncs bé, hi ha interessos de països poderosos, els de l'*Statu Quo*, que bloquegen aquesta iniciativa i mentre això no canviï, les institucions multinacionals o multilaterals seguiran essent bastant inefectives. Alguns dels que es poden beneficiar d'aquestes reformes que serien desitjables són els països d'Àsia i de l'Amèrica Llatina. Aquests països, a l'hora de plantejar qualsevol redistribució del poder polític, haurien de fer valer que estan pagant els deutes, que estan fent els deures, per deixar de ser tractats amb l'estigma amb el qual ara són tractats. Jo crec que, a més, hi ha alguns països de l'Amèrica Llatina com Argentina que s'estan beneficiant de moltes coses, entre elles l'elevat preu de revaloració de les seves matèries primeres i que ho han de fer valer per exigir que el major valor aquests actius es tradueixi en major poder decisor en els organismes internacionals, en comptes de ser depredats pels

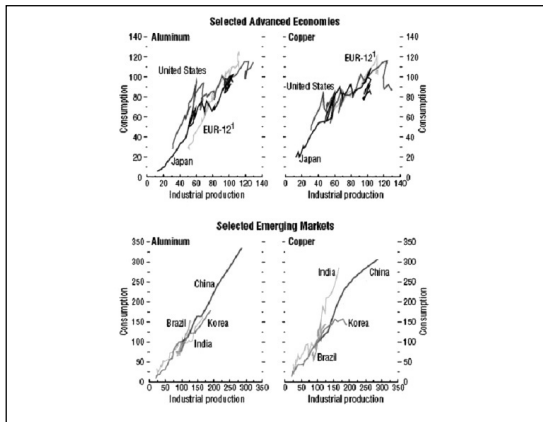
països del nord com en èpoques anteriors. I si els països més tradicionalment poderosos encapçalats pels Estats Units s'hi neguen, el que estan fent és anar destruint, poc a poc o molt ràpidament, l'efectivitat d'aquests organismes internacionals.

El propi FMI -ja veurem el que fa Strauss-Khan- s'ha convertit a l'Àsia en gairebé una institució quasi marginal. No necessiten per a res els ajuts de l'FMI. Per tant l'FMI a l'Àsia ha perdut la seva efectivitat i si els països de l'Amèrica Llatina retornen els seus deutes i, per tant, el tema dels préstecs d'emergència, dels préstecs estructurals, ja no és el tema principal de les seves relacions amb l'FMI i amb el Banc Mundial, quines altres funcions els queden a aquests organismes? Doncs recuperar les seves funcions originals: garantir un marc d'estabilitat monetària i de cooperació a nivell internacional. Jo més aviat crec que els últims 30 anys el paper de l'FMI i del Banc ha quedat subvertit per la necessitat d'articular mecanismes d'urgència, que han estat utilitzats per forces poderoses o per països poderosos per mantenir més subjugats els països en desenvolupament; i ara que alguns països se n'estan sortint, és el moment que el Fons i el Banc, eliminant alguna burocràcia que els *vampiriza* i els representants polítics nomenats pels països amb un tarannà més democràtic i realment més global, facin les funcions de coordinació de l'economia mundial que en teoria són els seus objectius fundacionals.

Però, sincerament, si abans no es desbloqueja també –i sobretot- la reforma de les Nacions Unides en la línia de les propostes que l'any 2005 va presentar l'anterior Secretari general, jo crec que serà difícil avançar en tota la resta, encara que només sigui perquè fins que no s'aconsegueixi això no s'evidenciarà que hi ha una voluntat política real d'adaptar els organismes internacionals a la nova realitat global.

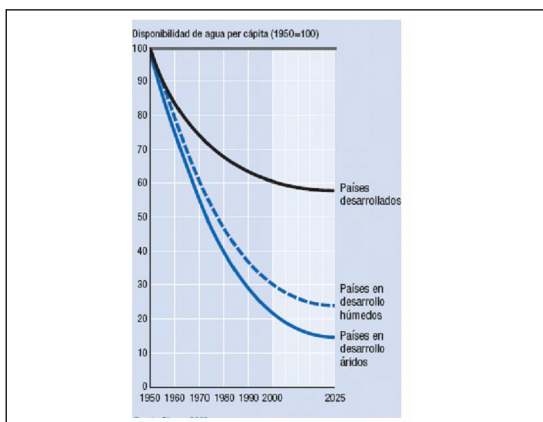
També, i ja per anar acabant, apareixen en el model de creixement global que tenim, processos que el propi Banc Mundial anomena *Global Commons*, denominació que és una manera d'eludir l'expressió que seria correcta, que seria la de béns públics

mundials, començant per l'energia, les matèries primeres i la qualitat del medi ambient.

Font: World Bureau of Metal Statistics, World metal Statistic Yearbook (various issues); and IMF staff calculations.

El model de creixement està generant distorsions al respecte. Les dades de l'FMI que tenen a les gràfiques, evidencia l'origen del problema; i és que el model de creixement dels nous països emergents segueix les mateixes pautes en intensitat del consum de matèries primeres. A la figura tenim les dades referides a l'alumini i al coure, i el mateix es pot dir en l'energia o en altres matèries primeres. El procés de creixement intensiu en matèries primeres que varen seguir històricament entre els països avançats l'estan seguint mimèticament, i fins i tot encara més intens, en els països emergents, la qual cosa provoca un problema d'insostenibilitat del model amb l'evolució de la disponibilitat d'aigua per càpita; qüestió que s'emfatitzava en el darrer informe de Nacions Unides sobre Desenvolupament Humà, del que procedeix el següent gràfic.

7. Consideracions finals

- Tendència del "model": eliminar les dimensions i conquestes sociopolítiques assolides a escales estatals/nacionals per corregir les imperfeccions dels mercats... amb resultats a mig termini negatius també per a l'eficiència.
- Necessitat de traslladar a escala global el debat: "neolib global" versus "societat del benestar global"
- Mobilització de tot el potencial de les societats: activació
- Millores complementàries eficiència i equitat: paper del capital humà (educació, salut),
- Millora qualitat institucions (nacionals i internacionals),
- Potenciar eines efectives de cooperació internacional

Respostes: aspectes clau

Per acabar la meua intervenció, intento assenyalar o indicar – tal com resumeix el quadre anterior- que la tendència del model de funcionament que tenim de l'economia global és, des de molts punts de vista, pels motius que hem anat comentat i d'altres, anar eliminant o reduint les dimensions i les conquestes sociopolítiques que hem aconseguit, sobretot en les darreres dècades, per corregir les imperfeccions del mercat. Existeix, per tant, un risc de regressió social i política important si es deixa que aquestes forces de tendència a la concentració de poder econòmic i financer i de rebel·lió de les elits continuïn. Per tant, el que tenim sobre la taula i del que hem de ser tots conscients, és la necessitat de traslladar a escala global el debat que hem tingut i continuem tenint a l'interior de cada país entre formulacions neoliberals i formulacions progressistes. La qüestió cabdal que hauria de guanyar prioritat en l'opinió pública de tot el món, començant pels països democràtics que poden articular aquests canvis d'opinió als organismes internacionals, és un debat sobre quin ha de ser el posicionament de les diferents societats en aquest conflicte; en aquesta polèmica entre un neoliberalisme global o un pensament progressista global que jo prefereixo, de manera una mica utòpica, articular amb el nom d'una societat del benestar global.

I com es pot aconseguir tot això? Doncs apuntar, en aquest sentit, algunes mesures que ja he comentat: una mobilització de tot el potencial de les societats. El creixement, el desenvolupament, no pot ser només subjecte o propietat d'una minoria. A molts països en desenvolupament observem que els ajuts van a afavorir que les oligarquies tradicionals que han dessagnat els països siguin les que es beneficien de

la modernització, però que aquesta no arribi al conjunt del país. I l'exemple que he esmentat anteriorment sobre els microcrèdits, demostra la fertilitat i l'efectivitat immensa de confiar en la gent, d'activar tot el potencial humà i d'esforç i il·lusió de la gent.

Tot això comporta també que, en el programa progressista a escala global, s'articulin mesures que millorin simultàniament l'eficiència i l'equitat i aquí, òbviament, l'educació i la salut són cabdals. Necessitem millorar la qualitat de les institucions nacionals i internacionals, però insisteixo, això és molt fàcil d'escriure però molt complicat de fer a la pràctica. L'única manera que se m'acut és que en el procés democràtic dels països avançats, l'opinió pública sigui més exigent a l'hora d'eleva el rànquing de prioritats d'aquests punts.

Si aquesta inflexió de l'opinió pública al nivell dels països democràtics canvia les prioritats del procés polític, seria la manera com les eines de cooperació internacional podrien ser més efectives i no quedar-se només en les eines voluntaristes molt valuoses, per descomptat, de les ONG's o la societat civil, sinó també les eines que gestionen els organismes multinacionals que han estat segrestats per oligarquies funcionaries o per oligarquies que responen només als interessos de les elits dels països avançats en conjunció d'interessos amb les elits de les oligarquies dels països en desenvolupament.

Què es pot fer des de l'esquerra per articular una alternativa al pensament neoliberal? La meua tesi principal avui potser ha quedat una mica amagada per l'allau de dades i de quadres, i la voldria resumir de nou en els paràgrafs finals.

Com ja he dit al llarg de la meua exposició, ara tenim a escala global el mateix problema que hem tingut a escala estatal els darrers 200 o 250 anys. Hem de deixar als mercats que signin recursos i tinguin implicacions sobre la distribució de la renda sense cap tipus d'intervenció o intervencions mínimes, o necessitem algun tipus de polítiques públiques, més efectives, més progressistes a nivell mundial? És evident que existeix una asimetria entre l'extensió

del neoliberalisme a escala global i la contraposició amb l'existència d'intervencions o regulacions públiques que garanteixin una certa equitat també a escala global, perquè per desplaçar les regles del mercat a nivell global ja no fa falta res més. N'hi ha prou amb eliminar barreres, cosa que ja està feta.

En canvi, per desplaçar les intervencions i les regulacions i les polítiques d'equitat de nivell nacional o estatal a nivell global es necessita una política molt més complicada com és l'articulació de mecanismes de decisió, d'institucions i de processos que es troben amb una resistència molt forta de cedir sobirania per part dels poders polítics nacionals o estatals.

I, per tant, des d'aquest punt de vista, què és el que poden fer les esquerres? Les esquerres no han de deixar en mans de les dretes el discurs de la globalització. Les esquerres han de tenir ben clar que globalitzar les decisions o els mecanismes d'intervenció social i política per fer humà el funcionament dels mercats a escala global és un compromís absolutament prioritari. I que, per tant, no es pot parlar de sostenibilitat de l'Estat del Benestar només a nivell estatal si no es comencen a recuperar uns mínims estàndards de benestar a nivell global; que les lluites ecològiques o les lluites per l'equitat en els sistemes fiscals no es poden fer només en el nivell estatal o local, sinó que s'han de fer a nivell supranacional.

Les esquerres han de prioritzar, doncs, la dimensió supranacional inclòs una institucional de les seves polítiques, perquè si no, estan deixant el monopoli del funcionament de les regles del funcionament de l'economia global a les dretes. Les esquerres del món necessiten una articulació global de la mateixa manera que els capitalistes de principis del segle XIX com els capitalistes o la burgesia, com li vulguis dir, de principis del segle XXI saben molt bé que la veritable lluita està a nivell internacional i la resposta ha de ser globalitzar també els compromisos i les prioritats polítiques de les esquerres, cosa que tinc la percepció que no s'està fent.

Moltes gràcies

Fiscalitat internacional i creixement econòmic en els països en desenvolupament

→ Josep Lladós

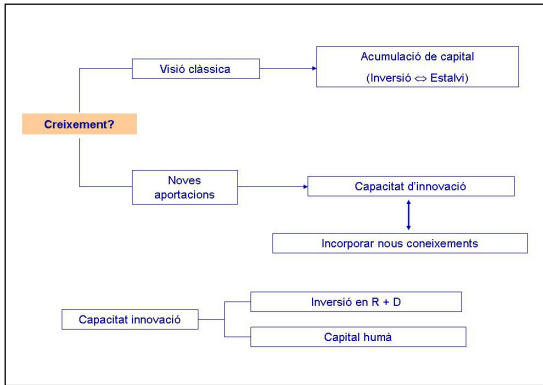
Bona tarda a tothom.

En primer lloc deixeu-me que agraeixi molt la invitació. Realment em fa molta il·lusió estar aquí, també per un parell de coses i m'agradaria dir-les. En primer lloc, perquè és una oportunitat per als que estem reflexionant i fent teoria, és molt valuós poder conèixer el parer dels que realment esteu treballant sobre el terreny. En segon lloc, perquè pels que estem en el món acadèmic, és molt plaent tenir l'oportunitat de fer una mica d'activitat més enllà de l'àmbit pròpiament universitari, en aquells aspectes que hem investigat.

Entrant una mica en matèria, la meva idea és defugir qualsevol temptació de fer economia grega, és a dir, d'alfas, betas, epsilons, que si això puja, que si això baixa, aquesta gràfica va per aquí, va per allà, però és cert que quan vam fer la reflexió que parléssim de tema fiscalitat, de la relació entre la fiscalitat i el creixement a les economies en desenvolupament, vaig arrufar el nas, vaig aixecar les celles i vaig pensar *«aquí podríem estar parlant molta estona i és molt difícil sintetitzar tot el que hi ha amb un període molt concret de temps»*. A més a més, hi ha una dificultat afegida i que a molts àmbits ens passa i és que aquest és un àmbit més en el qual els economistes anem al darrera dels juristes. Els juristes han reaccionat molt més ràpidament, s'han adonat de les conseqüències de la globalització sobre els temes de la fiscalitat i hi han estat treballant i han avançat força. Quan avancen força, tot això acaba plasmant-se en algunes normatives, en alguns convenis, en alguns tractats, és a dir, en un conjunt d'actuacions que quan les analitzem des de la perspectiva estricta d'un economista, llavors diem, bé *però no és exactament això el que esperàvem*. Però jo crec que el que aquí hem de fer és fer una bona autocrítica des de l'àmbit econòmic.

Deixeu-me entrar en matèria. Jo crec que val la pena fer unes petites reflexions sobre el creixement econòmic, sobre política fiscal, de com està la fiscalitat a les economies en desenvolupament, del que està representant la globalització en els aspectes que afecten més directament al tema de la fiscalitat i entrar després en el tema de la cooperació fiscal internacional, per acabar, si em permeteu, llençant unes idees finalment de futur. Per començar, haig de dir que en economia, el vincle entre fiscalitat i creixement no és ni de bon tros un vincle senzill. Durant molt temps, estava clar que la política fiscal era un instrument eficaç per ajudar al creixement econòmic, però quan això ho traslладem al creixement de les economies en desenvolupament, aquí hem de fer una petita reflexió. Durant molt temps, hi havia una visió clàssica que ben bé fins fa uns 20 anys era una posició molt predominant i que quan nosaltres estudiàvem a les facultats ens feien aprendre, i en la que ens parlaven de l'acumulació de capital i ens deien que per al creixement econòmic la clau era invertir i que només podies invertir si prèviament estalviaves. Llavors ho tenies tot clar, però quan al final anaves llegint i anaves veient les coses, i deies *«si aquest país inverteix, aquest que té taxes d'inversió més altes, té un creixement més alt»*, llavors començaves a veure algunes coses que començaven a ser una mica estranyes des de la perspectiva del que podia ser un estudiant més o menys motivat per estudiar economia.

Tanmateix, l'element més determinant ha estat l'impuls que ha donat la investigació econòmica en els àmbits relacionats amb l'economia internacional i amb el creixement econòmic. Avui ja parlem del que us posava aquí en les aportacions.

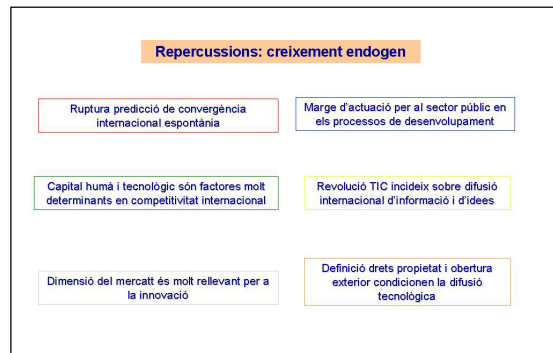

Aquestes ressalten, simplificant-ho molt, que un dels elements més determinants del creixement és la capacitat d'innovació que tenen els països, és a dir, la creativitat. En altres paraules, la capacitat per incorporar nous coneixements a la producció. La resultant d'això no vol dir que invertir no estimuli el creixement, naturalment que sí. El que vol dir és que hi ha altres coses que són bastant més difícils de mesurar com dir, per exemple, «no ens hem gastant tants diners invertint en maquinària» i llavors hem de buscar de què depèn això. I llavors apareixen un conjunt d'aportacions que unes parlaven del capital humà; i ens deien: «bé, ja sabem que com més gent posis a treballar més augmentarà la producció», però no tothom és igual, no totes les persones són iguals i llavors va aparèixer aquest eufemisme del capital humà per dir, «home, hi ha gent que està més ben formada i hi ha gent que té més capacitat de contribuir al creixement econòmic». L'altre element que després s'ha fet famós, és la inversió en recerca i desenvolupament i ens deien: «investiguem, invertim en recerca i desenvolupament i això farà que tinguem més capacitat per desenvolupar nous coneixements, per ser més creatius, per estimular el creixement econòmic». Aquests són canvis de contextos teòrics, i és clar, això té una gran repercussió quan passem al tema del desenvolupament.

Molts dels supòsits que sempre havíem considerat ben bé fins als anys 80 continuaven essent dominants

per afrontar el tema del desenvolupament, i penseu que quan parlem de la primera meitat dels 80 estem parlant del moment en què va esclatar la crisi del deute extern. Estem parlant del moment dels fluxos de capital cap a aquestes economies no eren ni de bon tros els que són ara, en forma d'inversió i de deute exterior. Estem parlant d'un moment en el qual havia molta inestabilitat en el mercat de divises i d'un període en el qual tot just estaven creant-se els nous mecanismes de regulació dels tipus de canvi a Europa, la Serp Monetària Europea, que després va ser el Sistema Monetari i que al final ha donat lloc a l'Euro. Estàvem per tant en un moment de molt debat de contingut econòmic però amb moltes decisions polítiques al darrera.

El que això ens demostra és que tots aquests elements tenen unes components importants relacionades amb el desenvolupament i si els elements determinants del creixement són aquests, la veritat és que el que no podem dir és que el sector públic no pugui ajudar al creixement econòmic dels països.

És cert que hi ha un marge d'actuació pel sector públic en els processos de desenvolupament i no és cert que el millor que pot fer qualsevol administració en un país en desenvolupament sigui treure les mans del mercat i dir: «això s'arregla sol». És a dir, no és cert que hi ha una convergència natural i que els mercats funcionin sols i que diguin «cap problema, si tu ets una economia en desenvolupament, tu tranquil que ja t'arribaran les inversions de fora que a més aquí seran més productives i ràpidament i tindràs més creixement i podràs pagar salaris més alts». És clar, si nosaltres veiem que aquests són els determinants del creixement, adoneu-vos-en que la

formació no és una cosa que espontàniament es passa d'un país pels altres, ja que la tecnologia no la regalen ni els països ni les empreses. Ben al contrari, la tracten de protegir. Invertir en recerca i desenvolupament és molt car i té resultats a mig termini. Conseqüentment, això de que per si mateixos els mercats regularien automàticament les diferències de renda entre països rics i pobres, ja feia molt temps que hi havia l'evidència que no era pas així. Els últims 15, 20, 25 anys vam tenir molts més arguments teòrics per demostrar fins i tot des d'unes perspectives de pensament neoclàssic i no només des de que ens venien dels models d'enfocament de la relació dels processos de desenvolupament a les relacions nord-sud, que venien ja des dels anys 60. Els propis models neoclàssics començaven a corregir les seves teories dient: *«no, no, és clar, no podem continuar explicant una cosa que quan sortim al carrer veiem que és el contrari del que diem»*.

El següent pas és que no només hem de parlar d'inversió, sinó que també hem de parlar d'altres elements que són importants. Un altre element que us plantejava, és que a més el tema és la innovació: no tots els països són iguals i invertir en recerca i desenvolupament és car i per tant, no tothom ho pot fer, perquè per estar tot aquest temps invertint aquests diners, necessites capacitat econòmica i un bon mercat on poder-ho provar, perquè la primera prova que faràs segurament serà molt cara.

I després hi ha una altra cosa: les empreses que prenen aquestes decisions no ho fan gratuïtament, ni per amor a la humanitat, ni ho fan pensant *«bé, el que farem és transferir automàticament quan inventem alguna cosa»*. I només cal que pensem tot el que està passant recentment amb el tema de la indústria farmacèutica.

A principis dels 90 emergeixen amb força dues coses: la primera, una que no era imprevisible però que realment ens ha desbordat, que és el tema de la globalització entenent com a tal l'obertura dels mercats, i especialment els mercats financers. Ja va començar a mitjans dels 70, quan es va trencar el sistema que regulava els intercanvis en els mercats de divises que es coneixien com els Acords de

Bretton Woods, però el que passa als 80 i 90 fa que avui dia la quantitat de divises que estan en mans privades supera àmpliament el volum de transaccions comercials que tenen els països i que es mogui avui aproximadament un bilió i mig de dòlars cada dia en el mercat de divises. No sé si ho sabeu però aquesta és una xifra que li agrada molt explicar al doctor Tugores. No sé si us ho va dir, però el 95% dels moviments de capital, no tenen res a veure amb intercanvis de béns i de serveis, i tres quartes parts d'aquests moviments de capital, són inversions financeres; és a dir, no tenen res a veure amb inversions productives. Això, evidentment, es podia preveure quan es va trencar un sistema de canvi fixos però el que va ser desproporcionat van ser les conseqüències que han tingut en les polítiques econòmiques, en l'economia real i com ara explicaré en la fiscalitat.

El segon element dels 90 ha estat l'acceleració del canvi tecnològic que ha tingut un protagonisme que és aquest acrònim que sempre fem servir de TIC, que són les Tecnologies de la Informació i de les Comunicacions. Això és un salt tecnològic més? Doncs és alguna cosa més, perquè ha permès que estem transferint informació, idees i coneixements a unes distàncies que fins ara eren impensables i a un cost que tampoc ens podíem imaginar i que ens ha provocat canvis en els patrons de consum i canvis en les formes d'organitzar la producció. És a dir, ens hem trobat en un període que ha desbordat el que al començament dels 90 era un escenari de teoria econòmica que ja estava en plena transformació, doncs de cop ha hagut de fer un altre reajustament.

És clar, si diem que és quen a banda de la inversió en capital, l'important és la formació, que l'important és la recerca, doncs al capdavant el que estem dient és que el que fa créixer als països és el coneixement. I això en economia és el més vell que s'ha descobert mai. Al capdevall, la inversió en tecnologia no res és més que algú que ha incorporat coneixement a una maquinària. Però, és clar, el que desborda igual que quan parlem de globalització és que sempre teníem uns referents que explicàvem a les facultats dient *«bé, a finals del segle XIX ja hi havia una situació semblant quan hi havia la*

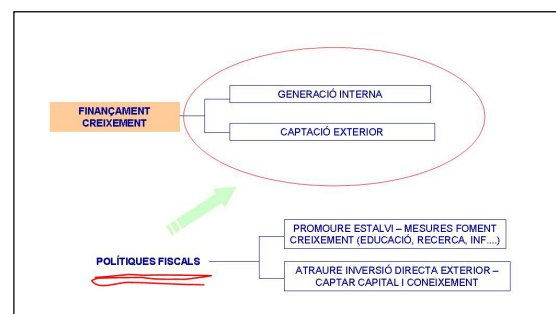
primera època del patró or on hi havia un nivell d'integració internacional espectacular». És clar, podíem comparar les xifres i deïem «bé tampoc es tan nou això de la globalització». Doncs amb el coneixement això que és molt antic, se'ns ha desbordat en la magnitud que té la transcendència de la incorporació de nou coneixement a la producció. Cada cop es crea nou coneixement de forma ràpida i cada cop s'incorpora més ràpidament.

Què vol dir això? Que el coneixement és fonamental per créixer i això fa que avui dia si hem de preocupar-nos i buscar una resposta que vinculi fiscalitat amb creixement econòmic, hem de tenir clar que aquest creixement econòmic s'assenta molt en la generació del coneixement i, no ens enganyem, fins i tot les economies en desenvolupament que han tingut més èxit, tenen uns problemes de desigualtats importants, tenen molta gent que ha estat expulsada del mercat de treball, tenen desigualtats salarials, tenen desigualtats en les condicions de treball, és a dir, que en aquest nou escenari també hi ha perdedors i hi ha guanyadors. I, finalment, aquest element d'accés i absorció del coneixement esdevé avui la principal causa de segmentació. Hi ha estudis que ens diuen que quan mirem la diferència de renda entre països, això pot ser per dos motius: pot ser perquè hi ha diferències entre els nivells mitjans de cada país, o bé perquè els nivells mitjans de cada país són els mateixos de renda però la distribució de la renda entre uns països i altres és molt diferent.

Durant molt temps, fa molts anys, si ens situem 100 o 120 anys enrere, l'element més determinant eren les diferències que hi havia a l'interior dels països, més que les diferències entre països. En els últims 20, 25, 30, 35 anys deïem: «no, no, ara el que és més determinant són les diferències que hi ha entre economies». A hores d'ara, les desigualtats s'han fet més grans en els dos sentits: no només hi ha més diferències de renda entre països, sinó que les diferències entre la població i entre diferents col·lectius socials perquè algunes, que estan ben vinculades a temes de formació, qualificació i fins i tot de gènere, s'han fet molt més grans.

Que vol dir tot això? A veure, que hi hagi més accés a informació no vol dir que el coneixement sigui igual i igualment repartit per tothom, que obrint el comerç internacional que a hores d'ara sabem que és un element amb uns guanys potencials per tothom, això no garanteix que tothom en surti afavorit. És cert que la difusió tecnològica s'està accelerant de forma molt ràpida d'un país als altres cap a economies en desenvolupament, però no ens enganyem, l'especialització no és neutral. Tu pots estar obert al comerç però no és el mateix que tu estiguis exportant roba o que estiguis exportant maquinària o que tu estiguis exportant ordinadors o que estiguis especialitzat en productes químics. Molts dels teòrics et podrien dir «no, sí que hi surts guanyant!», i és que hi pots sortir guanyant; però no hi surts guanyant el mateix i, en qualsevol cas, tot aquest procés genera uns costos d'ajust que, perquè tothom pugui dir que no hi ha sortit perdent, s'han de compensar. I finalment, després de tot aquest discurs és dir: «molt bé, d'acord, però d'on surt la major part del coneixement?» Doncs bé, la major part del coneixement surt dels països rics i, a més, quan surt als països pobres alerta perquè veiem que molta d'aquesta gent que està generant coneixement, marxa. O fins i tot els originaris d'aquests països s'han anat a formar a fora i no tornen. Per tant, aquesta és la realitat en la que ens hem de moure.

En aquest context, que jo crec que és important, arribem al tema de la fiscalitat. Les meves preguntes són: la política fiscal avui dia encara és eficaç? De què depenen totes aquestes polítiques de creixement? Nosaltres només podem tenir una situació de creixement si tenim capacitat per finançar, estimular i finançar aquest creixement. Això depèn bàsicament de dos elements.

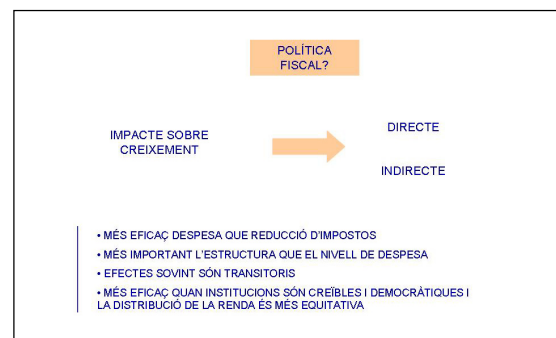

Hi ha un primer element per dir-ho d'alguna manera, de generació interna, és a dir, la capacitat perquè aquesta economia estalviï i reinverteixi els recursos. Però després tenim una altra cosa, que és dir: «*home, el creixement ens el poden ajudar des de fora i especialment si som economies pobres amb poc nivell de renda, necessitem que ens ajudin des de fora*». Llavors què és el que sempre diem: «*home és positiu atraure capital, atraure inversió des de fora, perquè arriba capital, arriba diner però és que amb els diners arriba Know-How, arriben nous coneixements, arriba tecnologia, arriben coses que són bones. Quan això no s'ha produït, bé, doncs ja demanem diners*». Què acaba generant això? En el seu moment va acabar generant la crisi del deute extern, que encara arrosseguem.

De tot això que he parlat, les preguntes són: això té quelcom a veure amb la política fiscal? Podem afectar aquestes decisions de generació interna d'elements que fan créixer o d'atracció d'inversió de fora? Naturalment que sí. És el que cal: esperar que faci l'actuació d'un govern. A través de la política fiscal i pressupostària podem incidir en la política d'educació, en la política d'infraestructures, en la política de recerca, a través dels incentius fiscals podem fer més atractiva la inversió directa exterior o, en qualsevol cas, quan arriba aquesta inversió podem fer que els efectes redistributius que tingui en l'economia, en l'actuació d'una empresa transnacional, doncs podem ajudar a que siguin més o menys favorables. Tenim clar, doncs, que a través de la política fiscal s'ajuda al creixement. Ja hem dit com la teoria ens ha dit sempre que hi ha una efecte directe i un efecte indirecte. És a allò que se'n diu un multiplicador. No només tu ajudes quan inverteixes en posar aquests diners que ajuden al creixement econòmic sinó que a més he atret aquests recursos dels contribuents i després els he gastat i, per tant, faig que aquests recursos s'inverteixen i aquesta inversió genera nous llocs de treball. Això és el que se'n diuen els efectes multiplicadors.

Però la realitat no és tan senzilla. En els estudis que s'han fet a diferents països i que afecten a economies en desenvolupament hi ha algunes coses en les que acabem de tenir-hi més consens que en d'altres. La

pregunta és: qualsevol cosa que es faci des de la fiscalitat és bona per ajudar al creixement? Doncs no és igual de bona. La major part dels estudis ens diuen que si volem que el creixement d'una economia en desenvolupament sigui sostenible és millor la despesa que no pas la reducció d'impostos. Que més que quant es gasta el govern, l'important és en què es gasta els diners, i una cosa que preocupa enormement als economistes que fan aquests estudis, és que els efectes siguin permanents i no pas transitoris. És a dir, si gasto els impostos ara, l'any que ve serà fantàstic però quina garantia tinc que d'aquí a dos anys o més tard aquest creixement que he tingut aquest any, on per exemple, els contribuents tenien més capacitat de despesa, més renda disponible, garanteix això que l'any que tindrem més creixement?

I el que finalment hem posat aquí, és un dels elements que estan més vinculats a economies en desenvolupament i que més clarament surten als estudis: els efectes de la política fiscal són molt més elevats sobre el creixement quan aquests països tenen institucions sòlides, creïbles i democràtiques, i a més, les economies o la distribució de la renda és més equitativa, és a dir, que s'ha produït un procés de desenvolupament que ha fet que tothom hi surti guanyant.

En aquest escenari, ara ens podem plantejar, primer, com són les polítiques fiscals que fan les economies en desenvolupament. Segon, com ha afrontat la globalització aquests processos de desenvolupament. Tercer, què diem des de l'àmbit de la fiscalitat internacional, és a dir, què diem des de la perspectiva si ha d'haver cooperació o competència fiscal entre països.

LA POLÍTICA FISCAL A LES EED

- MANCA DELS CRITERIS ESSENCIALS D'UN BON SISTEMA FISCAL (EQUITAT, SUFICIÈNCIA, EFICIÈNCIA I FLEXIBILITAT)
- FORTA EVASIÓ IMPOSITIVA (PES ECONOMIA INFORMAL)
- GRAN RELLEVÀNCIA ACTIVITATS AGRÍCOLES NO FÀCILMENT GRAVABLES
- PROGRESSIVA DESAPARICIÓ INGRESSOS PER ARANZELS
- DIMENSIO EMPRESARIAL MOLT REDUÏDA (OBLIGACIONS TRIBUTÀRIES SÓN MOLT COSTOSES)
- BAIXA QUALITAT INSTITUCIONAL (ESCASSETAT MITJANS MATERIALS I HUMANS EN LA RECAPTACIÓ I PRESENCIA DE CORRUPCIÓ)
- SISTEMA FISCAL FORA DEL DEBAT POLITIC (MENOR TRADICIÓ DE CONTROL A L'ESTAT)
- ESCASSA QUALITAT INFORMACIÓ ESTADÍSTICA
- DESENVOLUPAMENT LIMITAT DEL SISTEMA FINANCER (MOLTES TRANSACTIONS EN EFECTIU)
- GREUS PROBLEMES DE DESEQUILIBRI EN LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA + PRESENCIA GRUPS DE PRESSIÓ

Anem a veure. La política fiscal en moltes economies en desenvolupament o països en desenvolupament, quan s'han fet estudis d'aquests països, el primer que trobem és que no es poden comparar amb el que tenim aquí. És evident, doncs, que tots aquests criteris bàsics que aprèn un estudiant d'Hisenda Pública el primer dia és que el sistema ha de ser redistributiu, equitatiu, horitzontal i vertical, és a dir, que tractin als que són iguals, iguals i els que són diferents, diferents, i que a més la Hisenda Pública tingui ingressos suficients per a les seves competències i que sigui flexible, perquè si canvia la situació de l'economia també poden canviar els impostos, i això no té res a veure amb que hi ha allà. La segona és evident. El pes de l'economia formal és molt gran en molts d'aquests països i la conseqüència és que a efectes d'evasió no tothom paga impostos ni de bon tros, i aquest és un element molt important. El tercer, vinculat a l'economia que encara que no siguin formal, és cert que molts intercanvis ho són i moltes de les transaccions agrícoles primer, o moltes de les altres transaccions que es fan, com que el sector financer no està molt desenvolupat, són transaccions que es paguen en metàl·lic, i hi ha molta economia d'intercanvi.

Què vol dir tot això? Que són coses que difícilment controlables per una Hisenda Pública, la qual cosa limita allò que pot arribar a desenvolupar-se una política fiscal des de la nostra perspectiva. Des de sectors neoliberals es diu: «*liberalitzeu-vos o obriu-vos al comerç internacional, vinga!, fora aranzels, i apa!, ja us arribaran les multinacionals, és igual, vosaltres us especialitzeu en allò que considereu que teniu avantatge competitiu i endavant, al mercat!*». Des del punt de vista de la Hisenda

Pública, en molts d'aquests països el primer o segon ingress tributari eren els aranzels, els impostos sobre les importacions. És clar, si això no genera a canvi una base fiscal potent perquè ha crescut la renda de l'economia, això provoca automàticament un dèficit públic. I això ho hem vist de forma recurrent en molts països com un procés que acompanyava a la liberalització comercial. Tercer, per molt diferents que siguin aquí els sistemes impositius, és veritat que l'estructura empresarial de la que nosaltres fem bandera, i quan dic nosaltres, estem parlant de Catalunya, és una economia de petites i mitjanes empreses i l'estructura empresarial de molts d'aquests països té un nivell d'atomització encara molt més gran.

La manca de cultura fiscal i la complexitat de sistemes tributaris que en molts casos no són molt moderns, fa que les càrregues i fins i tot la gestió siguin molt costoses. Per tant, aquest és un altre element que quan ve un inspector de l'OCDE, o un inspector del Banc Mundial o un tècnic del FMI a fer una diagnosi sobre el sistema fiscal, deixa retratat al país i l'acusa de tenir d'un nivell d'ineptitud elevadíssim. Un element que cal posar sobre la taula, i ja hi ha estudis que ho comencen a dir, és que a la resta del món ens podem preocupar de pagar impostos, però en els països en desenvolupament, el tema del sistema fiscal i l'estructura del sistema fiscal està fora del debat polític. Això fa que el nivell de pressió i en conseqüència de control sobre molts d'aquests governs sigui molt menor, i per tant, la qualitat institucional de les entitats que gestionen els impostos en aquests països i de la informació estadística de que disposen, és fonamental perquè un sistema tributari funcioni bé si anem a trobar aquells efectes que buscàvem: equitat, redistribució... Si sumem tot això ens trobem que, evidentment, quan no hi ha aquesta democratització de la cultura fiscal, els grups de pressió tindran molt més pes sobre els seus governs respectius. Llavors, en síntesi, els diferents estudis que s'estan fent sobre aquest àmbit ens parlen d'aquestes coses, i és bo que quan parlem de fiscalitat internacional l'associem al desenvolupament. Ja parlarem de la fiscalitat de les operacions internacionals, però del que estem parlant ara és de per ajudar al

desenvolupament d'aquests països també s'ha d'ajudar a que la seva política fiscal sigui eficaç.

Llavors, què tenim? Doncs que no hi ha un sistema fiscal d'economies en desenvolupament. També podríem dir «no, no, a Europa Occidental tampoc hi ha un sistema fiscal únic». No hi és però ja ho crec que s'hi sembla i cada cop més. És a dir, hi ha una harmonització implícita. Si ho comparem amb això ens trobarem que tots aquests elements han portat que hi hagi una discrepància enorme entre països, que a més tenen sistemes molt regressius si mirem el pes dels impostos directes i dels indirectes. A més a més, quan mirem les figures impositives i veiem quin són els dissenys que tenen, la veritat és que tots han vingut amb receptes d'organismes econòmics internacionals però a la pràctica, l'aplicació d'aquestes figures impositives -i difícilment pot ser d'altra manera- s'assemblen semblen poc a com s'estan aplicant aquí. Però tothom ha fet reformes fiscals perquè si no feien reformes fiscals no rebien finançament dels organismes econòmics internacionals. Llavors, és clar, si tothom ha fet reformes fiscals i amb comptadíssimes excepcions des de els paràmetres que nosaltres podíem utilitzar des de la perspectiva de l'Europa Occidental o d'un dels països membres de l'OCDE, és a dir, els 30 més rics, més o menys, què veiem?

Doncs que els problemes són els mateixos abans i després de la reforma fiscal, perquè la qualitat de les institucions de la hisenda pública requereixen molt recursos materials i financers, i que finalment ja hi ha una crida de dir, «no es pot exigir a un país que faci en una situació de desenvolupament que

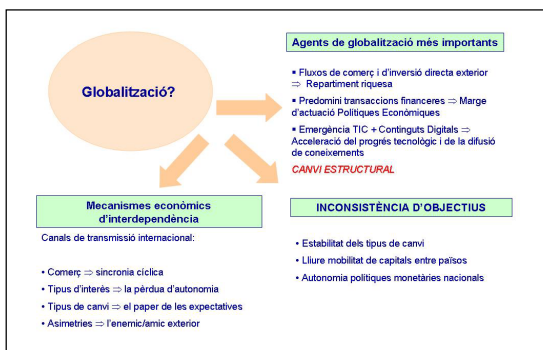
faci una reforma fiscal sota el nostre model i després rentar-se les mans». Per tant, és necessària la cooperació des d'aquest àmbit, estrictament des dels àmbits de les hisendes públiques d'aquests països. El tema d'aplicació de la reforma no vol dir senzillament res més que continuen aplicant les reformes que els hi diem nosaltres com han de ser. Conseqüentment aquest és un obstacle claríssim perquè els estem intentant imposar una estructura d'hisenda pública que a nosaltres no ens funciona bé. Segon, no s'han millorat els aspectes distributius. No hi ha hagut unes reformes fiscals que ajudin a millorar la distribució de la renda. Això és fonamental i té molt a veure amb el tema de la qualitat institucional del que abans us parlava. Els mitjans materials, el control de la societat sobre la hisenda, tot això continua sent molt deficient després de la reforma.

El tema de dir: «bé, hem fet una reforma una fiscal però el que més ens importa és competir fiscalment, perquè amb el nostre veï per atraure'm, és capital que ens vingui de fora, més inversió directa de fora» és greu i desvirtua qualsevol reforma. Perquè fem un sistema impositiu més o menys a mida del que ens han dit, però es perverteix ràpidament «fent incentius per aquí, perquè tu em vinguis et rebaixo aquests impostos, et dono aquestes ajudes...» com sabeu. I és aquest un tema del que se'n parla molt poc però crec que aquest és un bon lloc per fer-ho perquè aquest és un auditori que em consta que hi ha treballat molt. Llavors, aquí hi ha un greu problema que són els sistemes tributaris locals, és a dir, si marxem de la capital, des dels nostres paràmetres amb un desequilibri entre el que fan les institucions locals i els impostos que ingressen. Què vol dir això? Unes situacions d'endeutament espectaculars en moltes d'aquestes entitats.

Llavors, què es podria fer? Primer: s'ha de dir clarament que des de la política fiscal es poden fer moltes coses en les economies en desenvolupament però que no són exactament les que se les estan dient des dels organismes econòmics internacionals i que per poder-les fer necessiten fer moltes altres coses que anirem desgranant, però en aquests casos la política fiscal funciona. Segon: la política fiscal

no funciona si es mantenen les estructures d'impostos que tenen ara i per tant, s'han de fer tots els canvis que calgui per guiar des d'un tipus d'impostos cap a uns altres. Tercer: que les receptes dels organismes econòmics internacionals s'han d'adaptar al que són les necessitats d'aquests països pel que fa a règims fiscals. I quart: aquests elements institucionals i distributius o d'equitat, són fonamentals per acompanyar qualsevol reforma. Sense ells, totes les reformes que s'han intentat han tingut efectes contradictoris.

Per tant, un primer element de relació entre fiscalitat i creixement està vinculat a la política fiscal que fan aquests països. Aquesta seria una primera reflexió que us podria fer. La segona reflexió està vinculada a la fiscalitat internacional entesa com a tal, és a dir, aquella fiscalitat que afecta directament a operacions que afecten a més d'un país.

Aquí us he marcat quins són acutalment els agents de globalització més importants, però no els únics. Moviment d'inversió i de comerç no és només que passin diners i productes o serveis, és que estem repartint riquesa d'un país cap a un altre i això és determinant en quin són els preus als que estàs repartint, per exemple. El tema del preu de les minitransaccions financeres no és que quatre multimilionaris elitistes es dediquin a jugar al pim pam pum al mercat de divises, sinó que això ha afectat totalment l'autonomia que tenien les polítiques monetàries. Els governs no tenen el marge de llibertat que voldrien a l'hora d'establir la seva política econòmica i si la utilitzen són penalitzats al mercat de divises.

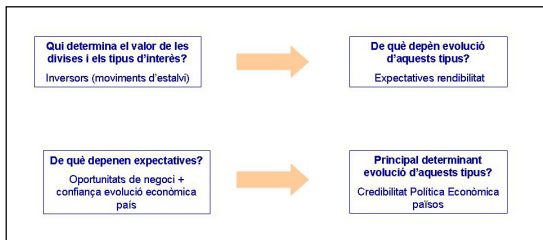
I finalment, hi ha tot el tema de la revolució tecnològica. La qüestió no és que s'hagin accelerat només les purament tecnològiques sinó també els coneixements. Circulen lliurement per la xarxa, i alguns fins i tot diuen «*tenim la fortuna poder viure d'això, doncs transferim coneixement a través dels mitjans d'informació, tecnologies d'informació i realment és el que funciona*». Si sempre havíem dit que un cop que dius o escrius alguna cosa ja no ets l'amo del que has dit o has escrit perquè mai no saps les conseqüències que tindrà, imagineu-vos quan fem això per Internet. Més val que no vulguis ni saber el que s'ha fet amb el que has dit o amb el que has fet o amb el coneixement que tu has posat a la xarxa. En segon lloc, és clar que aquests agents donen lloc a uns mecanismes d'interdependència que fan que quan estossega una economia els altres ens refredem. No cal que posem noms, però això és així en casos molts propers.

Els tipus d'interès han acabat de determinar-los cada país, i no només per un tema estrictament de unió monetària. Veieu el que està passant en els mercats de valors, de com estan pendents de la decisió que prendrà la Reserva Federal dels Estats Units, és a dir, el Banc Central Americà, a veure que passa a la Borsa d'aquí i després que farà el governador del Banc Central Europeu que anava a pujar els tipus però com que els han baixat els americans ha dit: «*escolta, baixa 'ls perquè l'euro se m'ha disparat*». Ja em direu quin altre exemple magnífic de pèrdua d'autonomia us podríem posar. No els fixen els governs sinó nosaltres com a inversors. Les monedes no es devaluen perquè els països tinguin desequilibris sinó perquè els inversors que són els que mouen aquest 98% dels moviments diaris doncs, o el 65% si voleu descomptar la inversió directa exterior, les devaluen perquè els inversors tenen por a que es devaluï i com que els hi fa por la devaluació se'n van i venen. I si venen massivament, què provoquen?... doncs que enfonsen la moneda.

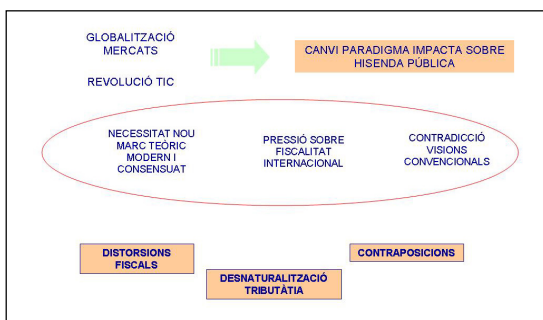
I, finalment, tenim el tema de les asimetries. Això té molt a veure amb algunes coses com pot ser la Taxa Tobin. El tema de les asimetries, és a dir, on tothom està igual i hi ha productes que estan nominats amb una moneda d'un país que no és la del país que les

està exportant. I penseu en productes bàsics, penseu en el petroli. Al capdavant hi ha coses que hem descobert que a la globalització no poden funcionar: amb els tipus de canvi fixos i lliure mobilitat entre països, no pots fer la política econòmica que vols. I si vols recuperar aquesta autonomia, pots enganyar i distreure el mercat una temporada però això no vol dir que puguis afectar més perquè siguis més llest o perquè sàpigues més d'economia, sinó perquè tens més diners, doncs els inversors poden estar temporalment enganyats respecte a la situació econòmica d'un país. Però al capdavant quan això és fa evident, responen amb una autèntica fúria i se'n van a l'altre extrem. Per tant, això explica moltes de les decisions que hi han portat, entre altres, a l'emergència de la Unió Monetària Europea.

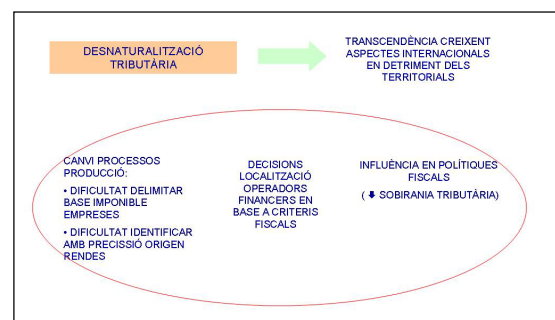

El que us posava aquí: qui determina els valors, de què depèn l'evolució, de què depenen les expectatives, i quin és el determinant. Aquest és l'element clau: que és la credibilitat que tenen els inversors en la política econòmica als països, però alerta!, això està molt ben escrit i sona molt bé; però no hem creat polítiques econòmiques eficaces per lluitar contra l'atur sinó per garantir l'estabilitat. Per garantir que no hi ha inflació. I per què? Perquè si hi ha inflació pugen els tipus d'interès i si pugen els tipus d'interès els actius que joestic comprant i venent canvien el valor i automàticament, és clar, llavors m'arrisco. Per tant, això és el que en diem credibilitat.

Entrem en la fiscalitat internacional. Tenim globalització de mercats, sobretot de mercats de financers, tenim revolució tecnològica, i aquest canvi de paradigma afecta directament la Hisenda Pública i l'ha descol·locat totalment. Des de la visió que dèiem que tenia la Hisenda Pública d'aquests principis generals, el que s'aconseja que ha de fer un govern és gravar sobretot aquells factors de producció que no es mouen, perquè això dóna seguretat. Però què estem gravant? Estem gravant la renda, les persones, el treball bàsicament, estem gravant l'impost de béns immobles, estem gravant la propietat, però la propietat d'immobles. I per què ens veiem forçats a això? Perquè quan ens escapem d'això i intentem gravar el capital, arribem a una mena de rivalitat implícita fiscal. A veure com baixem més els impostos o anem a un sistema fàcilment comparable entre països però en el que ningú hi surti perdent. I entre tots acabem perdent, per no mirar de perdre-hi individualment. Aquest canvi de paradigma què ha provocat? Ha provocat varies coses. Primera, ha agafat absolutament desconcertats als que fan un marc teòric des de la perspectiva econòmica. Molts juristes, s'hi han posat a treballar des de fa molts anys per trobar un marc comú, però la veritat és que comú no és. Hi ha molta discrepància, i això es nota molt, i a més els organismes econòmics internacionals sabien prou bé que hi havia aquestes discrepàncies. El segon és que hi ha una contradicció absoluta entre el que entenem que ha de ser la fiscalitat internacional tal i com l'havíem explicat sempre, amb el que s'està aplicant avui dia. I el tercer, és que evidentment, a efectes pràctics hi ha una pressió claríssima perquè es prenguin decisions.

Així doncs, aquest canvi de paradigma, al meu entendre, ha provocat tres coses: distorsions, una desnaturalització i algunes controvèrsies o contraposicions. Per què una desnaturalització tributària?

Perquè continuem pensant a nivell d'hisenda pública des de la perspectiva territorial i la veritat és que els temes de fiscalitat han de centrar-se cada cop més en aspectes que no són específics d'un territori sinó que són internacionals. Segon, perquè a més de tot el que estàvem explicant de moviments financers i de globalització i d'obertura de mercats, ha fet que per seguir quin és l'origen de les rendes, a on ha d'anar la recerca, etc, com que s'ha transferit un producte d'un país a un altre en el procés de producció perquè el preu al que es transfereix, que és el preu de transferència, el posa la pròpia empresa: com determinar la base imposable de cada empresa que està en cada país? Adoneu-vos que aquest és un element territorial, doncs això que avui en dia encara es manté com un dels elements clau de la reflexió teòrica de la Hisenda Pública, a la pràctica està donant molts problemes. La segona part és la decisió de localització dels operadors financers. Clar, es diu: *«no, no ja perseguirem aquelles operacions que es facin entre monedes diferents»*. No, és que ja no es fan entre monedes diferents. Però, a més, ja no és que no es facin, és que tu amb la teva bona intenció inverteixes en un determinat fons d'inversió del qual tu no tens pas informació d'on està la seu, perquè no te n'has preocupat i que després resulta que això es fa en un paradís fiscal i que a més es fa en una moneda, que mira per on, és la mateixa d'origen del país. I això és una reflexió que després ens portarà a parlar de la Taxa Tobin. Anem doncs a gravar-ho i a repartir el 50% pel país on està localitzat el fons d'inversió? Segur que no anirem a donar diners a un paradís fiscal? És a dir, ha hagut tal nivell de complexitat que és urgent la pressió perquè es prenguin decisions sobre fiscalitat internacional. I la tercera és la influència en polítiques fiscals, és a dir, la sobirania que té cada país, que abans deien de política econòmica, a l'hora de prendre decisions sobiranes, autònomes en l'àmbit fiscal, evidentment està veient-se molt erosionada.

I per què? Primer perquè una economia en desenvolupament, té un nivell de renda més baix, primer. Segon, perquè el que gravarem és el que no es mou, i per tant mirarem de gravar la renda, però si hem dit que la renda és baixa, doncs ja em direu, i si a més no hi ha molta economia informal ja em

podreu dir el que dóna de sí. Llavors si anem a gravar el capital, doncs alerta amb el que gravo perquè si el veï grava menys m'és igual estar a Malàisia que a Tailàndia. I per tant, a veure què fas tu i què faig jo. I conseqüentment hi ha hagut aquests elements de rivalitat que és negativa perquè tota rivalitat fiscal s'ajusta a la baixa. Què es fa llavors? Graven el que poden gravar més clarament: la imposició indirecta, les transaccions dins del país. Gravem el consum, la qual cosa ens dóna aquest desequilibri que abans us deia abans entre impostos directes i indirectes. Evidentment si gravem el mateix import a la transacció amb independència de la renda que tingui el contribuent, això és regressiu per definició.

Així doncs, primer hem de fer la reflexió de dir: *«quan parlem d'Hisenda Pública a hores d'ara cada cop hem de parlar de més temes internacionals però que són crucials»*. Segon, les distorsions. Aquí us he posat tres figures impositives: rendes de capital, l'impost de societats i després el tema del comerç electrònic.

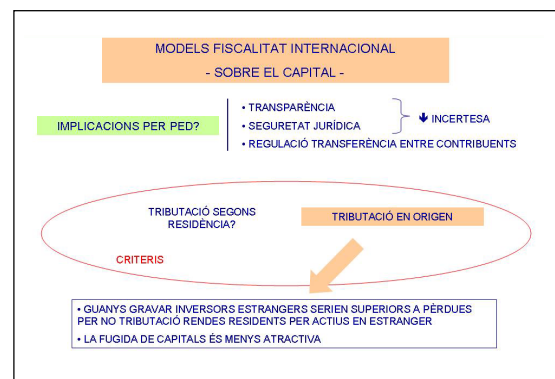
Rendes del capital. Quin és el problema? Que quan ens plantegem, anem a analitzar la fiscalitat internacional i anem a fer rendes del capital. Bé, primer persegueix on es generen aquestes rendes i qui se'n beneficia d'elles. Segon, automàticament qualsevol intent de pressionar sobre aquests tipus d'impostos té com a conseqüència l'erosió fiscal, però no em preocuparia tant que un contribuent estigui evadint. El problema és que se'n van i si se'n va la inversió se'n van les rendes. Per tant, anem molt amb compte a prendre aquestes decisions en economies en desenvolupament.

Llavors, quina és la conseqüència? El que abans us avançava. Hi ha una tendència a aplicar impostos

proporcionals i no cal que anem a economies en desenvolupament, mirem el que està passant des de fa molt de temps a la Unió Europea. Anem cap a aquest tipus de rendes proporcionals i impostos proporcionals i amb uns tipus, ara al 18%, després anirem al 15%, això és el que estem veient cada dia, però és que ho fem tots perquè es que ho està fent el veí i això s'està estenent, i això en economies en desenvolupament té efectes més dramàtics que aquí.

Impost de Societats. Aquí és on hi ha un gran problema. Primer, fixe'u-vos el que hem dit, d'aquest 95% que són moviments de capitals dos terceres parts són inversions financeres, l'altra era inversió directa exterior, però tranquils, que el 5% que queda és comerç de béns i serveis. Un 30% d'aquest comerç es fa entre empreses transnacionals però hi ha estimacions que diuen que ja representen el 40% de les activitats. Què vol dir això? Que hi ha un pes creixent d'operacions que són dins del mateix grup. Imagineu-vos els efectes fiscals que té això perquè al capdavant el que hem de gravar és el grup. La proposta de posar-se d'acord en gravar l'impost de societats a nivell internacional dins d'uns marges és una proposta gens menyspreable perquè això sí que afecta més directament a la localització del benefici de les empreses transnacionals. La dispersió enorme que hi ha de tipus impositius sobre els beneficis de les empreses, hi juga molt. I encara que juguis amb el preu de transferència, si està posat a una banda concreta, ja no hi ha tanta possibilitat d'anar transferint aquestes rendes. Per tant, es podrien treballar petits acords polítics en aquest sentit i i per tant no és cert que no es pugui fer res. No ens creiem mai que és l'única política econòmica possible, això és una fal·làcia. Segon, què ens ha dit la globalització? Doncs, fragmentem el procés de producció. I els hi diem als empresaris, escolta'm, mira de fragmentar per ser el més competitiu possible, per crear tants llocs de treball com puguis, i ja ho estan fent, i per tant poques empreses fan tot el procés de producció aquí. Però això no vol dir que una empresa transnacional no controli el procés, però poques ho fan en un únic lloc, una única localització. Per tant, més atomització. I el segon element va vinculat amb el primer. Tercer. Recordeu

el que havíem dit abans. Això dóna lloc a transferències de renda dins de la mateixa empresa i ja em direu com hem de gravar on s'ha generat el valor afegit, perquè potser el valor afegit s'ha fet en els departaments de recerca i desenvolupament. Però el preu al que al final s'han transferit les coses potser estem gravant més al lloc on aquella part del procés era més intensiu en treball que al final de tota la cadena de valor perquè els salaris eren més baixos i evidentment el sistema impositiu d'allà no és ni de bon tros el que hi ha en el país on hi ha la recerca i el desenvolupament que, evidentment, per una qüestió que requereixen un capital molt més format i aquest capital, en general capital humà, està als països més rics, on el sistema impositiu és més dur. I després, evidentment, la pròpia actuació de les economies en desenvolupament, competint per atraure inversió en incentius fiscals. I finalment, no oblidem una cosa. Estem parlant de fiscalitat internacional, però és que això no es pot separar del que està passant a Internet. A Internet actualment s'està avançant i treballant força. Segon, continua sent difícil controlar les operacions. Tercer, no està gens clar què sabem sempre qui es el contribuent, ni de bon tros. I quart, les actuacions que s'han fet a l'hora d'anar a buscar qui és el contribuent resulta que aquest és un contribuent que no és resident en el país del govern que vol anar a cobrar aquest impost. És a dir, s'estan començant a generar molts elements que ens estan requerint que hagi un posicionament clar en fiscalitat internacional.

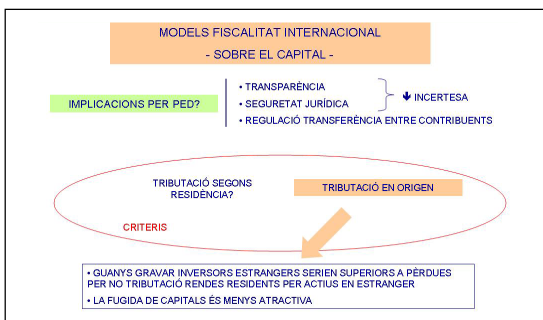
Finalment, hi ha un tercer element: les controvèrsies. Jo crec que n'hi ha dues clares. Una contraposició claríssima és que ens hauríem de posicionar sobre si hem de mantenir sistemes fiscals nacionals,

territorials, estàtics, molt convencionals i amb punts de vista molt anclats en el que era una economia de preglobalització i de pre revolució tecnològica, o bé hem d'avançar cap a una realitat socioeconòmica que cada dia està canviant. I d'això n'hem de ser conscients. Només la forma com canvien els patrons de consum acabaran tenint repercussions directes en els sistemes fiscals de la imposició indirecta. Tard o d'hora els acabaran tenint. Segona contraposició. Anem a un model de cooperació fiscal a nivell internacional o senzillament ens movem en un escenari de competència fiscal. Bé, anem a entrar en el rovell de l'ou de la fiscalitat internacional, és a dir, molt bé, de què estem parlant? què és el que ens preocupa quan tothom parla de fiscalitat internacional?

Amb tots aquests moviments que hi ha de capital entre un país i els altres i que aquesta volatilitat i aquestes inversions financeres i aquests moviments especulatiu, pensem en gravar el capital. Llavors, des d'aquesta perspectiva, què vol dir això? Doncs tot això està força reflexionat.

Interessa que tinguem un model de fiscalitat internacional en una economia en desenvolupament? Sens dubte, és essencial. Per què? Perquè els hi dona transparència al sistema, els hi dona seguretat, perquè els inversors tinguin clar quin és el model de fiscalitat i per tant abans de prendre una decisió els hi sigui absolutament transparent. És a dir, un dels elements que abans estàvem marcant, de què depèn la inversió? Depèn dels tipus d'interès? No. Depèn la inversió dels incentius fiscals? No. En un primer moment, a vegades sí, a mig termini de cap manera. Del que depèn és de la confiança absoluta que tenen en què tindran el rendiment esperat com a mínim. I això l'únic que volen és estabilitat. Per tant, els interessa? Els interessa moltíssim.

A més, hi ha un altre element implícit que us posava aquí. Això és un acord per dir com transferim els impostos. I això és fonamental. Posem-nos d'acord per dir qui paga impostos i al final tots aquests elements de transferència d'aquest capital en forma d'impostos no és més que un finançament que arriba a les autoritats fiscals. Poseu-vos una miqueta d'acord!

Llavors el debat a on està? Hi ha dos grans criteris: o es grava en funció de la residència o es grava en funció de l'origen. Quina és la diferència? En aquest país només paguen els impostos els que són residents del país? No, no, no. Paguen en aquest país perquè és l'origen, és on s'ha generat l'actuació que dona lloc a que sigui gravable. És clar, des d'un punt de vista d'una economia en desenvolupament no hi ha color, ja que el que interessa és gravar en origen, està claríssim perquè encara que deixes de perdre aquelles inversions que estarien fent els nostres inversors a l'estranger, si són molt pocs els nostres que poden invertir a l'estranger, què vol dir? que si tots els que venen de fora resulta que no els gravo jo sinó que els ha de gravar i s'ha de beneficiar el país d'origen perquè no son residents, ja em diràs què hi surto perdent! Per tant, això és molt més beneficiós per a una economia en desenvolupament. I la segona és que aquesta evasió de capitals és fa menys atractiva. Si gravem en origen aquells que se'n vagin a fora, aquests pagaran a fora. Conseqüentment aquí saben que paguen menys impostos. És aquesta és la realitat? No, no ho és perquè és molt difícil aplicar aquests sistemes.

La idea és que si anem a aquest sistema, vol dir que l'elasticitat fiscal de l'oferta del capital estranger és molt alta, la qual cosa implica que els inversors

estrangers poden escollir diferents llocs on invertir. I si tu m'ho poses difícil per una qüestió d'impostos, no passa res, perquè me'n vaig al costat. Per tant, des d'aquesta perspectiva, el poder de negociació que té cadascuna de les economies en desenvolupament és menor. I, sobretot, si aquesta negociació es fa país a país, perquè el veí actua sempre com amb els acords que poden haver-hi als càrtels: aquests acorden posar-se tots d'acord, però si un trenca les regles, ja se sap el que acaba passant i s'acaba portant els beneficis. Per tant, si aquesta negociació entre que uns diuen, *«mira, és pràcticament igual invertir aquí o aquí, i resulta que tu m'has posat unes condicions fiscals diferents, escolta'm, saps què? 100 km més enllà i traspasso la frontera»*. Així doncs, si la negociació es fa individualment està clar que el poder de negociació es negatiu. Tercer, moltes vegades, i això és molt important, s'obvia aquest element: les empreses transnacionals són la principal font de divises d'aquests països. Així doncs, alerta, que si me'n vaig perdre una font de finançament, la qual cosa vol dir una capacitat de negociació encara més restringida. Quart, nosaltres donem informació fiscal del que fan els nostres inversos als seus països? Són transparents les administracions tributàries dels països més rics cap als governs dels països més pobres ara com ara? No. Això no és així. Cinquè. Al final és que ja no anem a negociar amb el país emissor. Al final resulta que aquesta empresa ha esdevingut un holding d'empreses i la seu de l'empresa que acabem de descobrir està en un paradís fiscal. Llavors, ja em diràs quina informació em podran donar del país emissor.

Un element també molt important pels temes d'anàlisi de comerç i que s'ha obviat en el tema de fiscalitats, són les estratègies de les empreses. Les estratègies de les empreses moltes vegades, allò que diem integració vertical que és dir, *«no, no, joestic aquí perquè m'interessa estar aquí per tenir la primera matèria d'aquí. Per què? Doncs per passar-la al preu més baix possible, perquè aquesta primera matèria és després la que elaboro aquí»*. A mi sempre, a les facultats, m'agrada preguntar als alumnes: *«Heu estat a Suïssa? I si em diuen que sí jo els pregunto «sí? I com van les plantacions de*

cacau? Les principals empreses són d'allà» i llavors els hi dic *«heu estat a Equador?»* I quan alguns em diuen que si llavors els hi pregunto: *«I què us ha semblat les empreses químiques? Les principals estan allà enmig de la selva»*. I diuen, *carai!* És clar, aquestes estratègies.... llavors la gent ho entén molt més bé.

Això s'estudia bé en temes de comerç internacional perquè això té uns impactes directes en la fiscalitat. Per a una empresa transnacional situar-se en un país per recollir les primeres matèries a part de ficar pressió als competidors o barreres d'entrada i a més eliminar competidors possibles interns, el que més l'interessa és transferir les primeres matèries el més barates possible. Això és preu d'exportació d'aquests països. Quan fa molt de temps es deia: *«és que la relació d'intercanvi, és a dir, el preu que venen aquests països els productes en el mercat internacional no creix»*, clar, qui està negociant aquests preus? I per què no creix? Aquesta és una explicació econòmica molt evident des de la lògica d'una empresa transnacional. Per tant és el tema dels fluxos de transferència. Alerta, perquè la base imponible sobre la que gravaràs l'impost tampoc serà molt alta, perquè per interès no ho serà. Sisè. Manca de coordinació i incentius fiscals. És a dir, aquesta rivalitat afecta a cadascuna de les economies en desenvolupament en àrees molt properes que han optat per dir *«no no, cadascú agafem els nostres incentius»*. Això ha estat terrible. Per què ha hagut aquests moviments? En canvi, quan ha hagut un intent de coordinació, els beneficis han estat molt bons. Però és cert que no s'ha estès. Això ara com ara no s'ha estès.

Un altre element. Tot això seria important si fossin països rics que estalvien molt i tenen una capacitat interna molt important de generar capital i a més no estan gens endeutats amb l'exterior. És clar que aquesta no és la situació de les economies més pobres. Tampoc ens hauria de preocupar la imposició sobre el capital si la imposició sobre les altres figures tributàries, fos tan bona que ens donessin molts diners. Hem vist que tampoc és el cas.

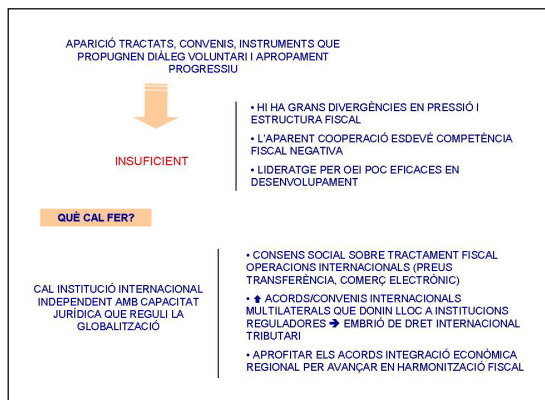
I finalment, un tema important, és que els capitals que es generen dins del país, és que alguns marxen.

En conseqüència, què ha passat? El que està passant és que tenim uns governs atrapats entre dir, «*necessito més ingressos fiscals, necessito tenir més capacitat per fer coses que necessitava al meu país, però és clar, m'interessa enormement tecnologia, coneixements i diners que venen de fora*».

Quina ha estat la conseqüència? A la pràctica, nivells impositius baixos i que han aparegut les organitzacions econòmiques internacionals per agafar el protagonisme, i a hores d'ara ja us dic que no ho està liderant pas el Banc Mundial, sinó l'OCDE, és a dir, els 30 o 32 més rics per dir: «*no, no, nosaltres ho estem liderant i estem fent propostes molt concretes per dir, nosaltres ja direm com s'ha de regular això i ja ho estendrem a economies que no estan dins del nostre grup, ho estendrem a economies en desenvolupament*».

Per tant, un seguit de tractats per evitar la doble imposició. Quan us deia que els juristes s'han posat a treballar, anava per aquí. Per tant està farcit d'aquests tipus de respostes parcials i no coordinades.

I quins són els resultats d'aquesta munió d'iniciatives? Des que han aparegut, hi ha convergència en la pressió i en l'estructura de part dels sistemes fiscals de les economies en desenvolupament?

No, tot està com estava abans. Han acabat essent tractats bilaterals i per tant la rivalitat entre països pobres continua sent la mateixa, des de la perspectiva fiscal. Són acords de transferència amb països rics o organitzacions que representen conjunts

de països rics, però entre nosaltres continuem competint, i és evident que si continuem deixant el lideratge d'aquesta iniciativa en les organitzacions econòmiques internacionals des de la perspectiva que tenim ara, és evident que si el que ens preocupa, com diu el títol de la conferència, és si la fiscalitat internacional pot ajudar al creixement econòmic d'aquests països, poc podem fer.

Què cal fer aquí? L'ideal seria entrar directament en els temes de governança, doncs tots hem arribat a la conclusió que necessitem que hagi una millor governança de la globalització també en l'àmbit fiscal. I això en economia durant molt de temps ho hem obviat però la veritat és que ara, des de la perspectiva d'una economia en desenvolupament, també és necessari des de l'àmbit fiscal. És necessari un consens social sobre el tractament fiscal de les operacions que afecten més d'un país. Que els acords i els convenis siguin multilaterals i no tant convenis bilaterals i que a més aquests convenis s'assentin institucions que ho regulin. D'alguna manera, que s'avanci en el que alguns autors en diuen un Dret Internacional Tributari modern, adaptat al que necessitem ara. I, si més no, mentrestant, hi ha molts acords d'integració econòmica regional que afecten economies en desenvolupament. Si us plau, nodrim-los d'harmonització fiscal. Com a mínim una imposició sobre el capital o una imposició sobre societats. Bé, en aquest escenari, hi ha alguns que els hi ha anat molt bé que són les algunes economies del sud-est asiàtic, i evidentment prescindeix del tema Xina que això seria objecte una altra conferència. Prescindint doncs de Xina, aprofito això per dir-vos, alerta, perquè les economies del sud-est asiàtic, van obrir-se a l'exterior amb unes polítiques públiques molt ben pensades i molt sensates.

En aquest escenari han començat a sortir un conjunt de propostes més o menys decents? Bé, la Taxa de James Tobin, la taxa sobre Internet, aquesta que li diuen Bit Tax o la Pollution Tax, la taxa mediambiental, la proposta que hi hagi un impost unitari de societats que afecta les empreses transnacionals, la proposta d'un impost sobre determinades activitats, sobre determinats tipus de turisme, sobre el comerç d'armes.

En aquest punt, voldria fer-vos alguns comentaris. En primer lloc i pel que fa a la fiscalitat sobre els recursos energètics, a banda del que representa unilateralment imposar una taxa, és un dels pocs casos d'allò que en economia anomenem un factor que és immòbil. És un dels únics casos en el qual tu tens poder de negociació perquè allò que tu estàs gravant qui t'ho ve a buscar no ho pot traslladar a un altre lloc. I aquí sí tens poder de negociació. Tornem a estar igual, una estratègia de coordinació seria molt més eficaç. Us diran, *bé però si ja tenim organitzacions econòmiques internacionals*, que ens diuen que financen el creixement i a què hem de destinar els diners. Els hi transferirem tota la Taxa Tobin? Els posem a les mans més recursos a banda de les que les arriben ara per les exaccions que arriben des dels Estats per continuar aplicant les mateixes polítiques.

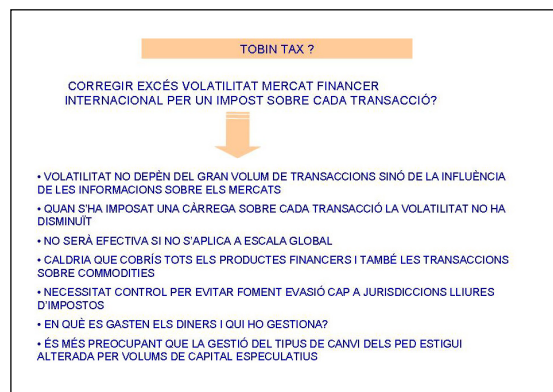
Si realment s'inverteix allò que està afavorint als més necessitats, és una via. Millor fer-ho de forma coordinada. No és res comparat amb tot el moviment que hi haurà en el tema energètic, però no cal anar massa lluny. De l'Est ens vindran béns molt interessants i molt freds en temes energètics. Ja veurem com es desencallarà tot el tema de l'arribada de fonts energètiques de l'Est d'Europa i fins i tot parlo de la zona asiàtica, i les antigues repúbliques soviètiques. Aquí tindrem canvis molt importants. Més dels que ens pensem. Per altra banda, el tema de gravar les primeres matèries o l'energia. Això té un greu problema a nivell multilateral. A part del que representa d'encarir un input que necessitem tots, això té un efecte afegit que és que els països més pobres també les necessiten. És a dir, que no ens pensem que ells en són exemptes, que no en són consumidors o importadors. I d'això també n'hem de ser conscients. Si es generalitza aquesta imposició, el que provoca és un encariment segur del producte i qui sempre ho acaba patint més són els països més pobres, i per tant, en aquest tema s'ha d'anar molt alerta.

I ha un altre tema important al que voldria referir-me. Si ens preguntem com desenvolupar el sistema fiscal africà, això seria senzill: Impost de la Renda i mercats oberts. Deixem de subvencionar les nostres

exportacions, mantinguem la protecció de les importacions i ja veuràs quanta renda es transfereix cap allà i com puja la base fiscal. És a dir, és un problema que podem resoldre des d'aquí. És a dir, el tema d'Àfrica és total corresponsabilitat, ara bé molt més nostra, però la manera de fer pujar ells tributs és senzillament transferint-los renda. Si es transfereix renda per l'Impost de la Renda segur que arriben, però si no transferim renda és evident que amb unes bases fiscals tan insignificants: com pot funcionar una Hisenda Pública a aquests països?

De tot això en sorgeix una qüestió fonamental: què es fa amb aquests recursos i qui gestiona tot això? I tornem a trobar-nos un altre cop amb el tema de la governança. I per a una bona governança de tots aquests impostos, la multilateralitat és fonamental, i ens cal preguntar-nos: n'estem segurs què és això que volen els governs de les economies més avançades? És clar, en moltes de les propostes que he apuntat, al final hem d'arribar a la conclusió que no, i no per una qüestió de política ideològica, en absolut, sinó perquè això representa cedir sobirania fiscal. Per altra banda, estem segurs que les iniciatives que s'estan fent des dels organismes econòmics internacionals liderades per països molt rics estan disposats a cedir sobirania fiscal?

Aquí volia fer dos o tres comentaris per acabar. Un, reflexionant amb la Tobin Tax que com sabeu no es nova en absolut.

Va néixer el 1972 i va sortir abans que es va desmuntés el sistema de Bretton Woods que s'havia dissenyat l'any 44 i que va funcionar raonablement bé per la gent que estava en economies

democràtiques i que a més va poder finançar el Pla d'Ajuda i Reconstrucció dels americans, és a dir, el Pla Marshall. Però quan això es trenca, en l'època de Nixon, això preocupa, perquè deien, *«ara els tipus de canvi els fixa el mercat»*. Si recordem quan els va fixar al mercat això va acabar en una guerra. Mare meva els anys 30 quins desastres van haver, va haver la crisi del 29!

El James Tobin fa una proposta per dir *«no, no, el que hem d'evitar, a partir d'ara amb el que era això i amb el nivell de divises que hi havia, que era insignificant ja s'havia dit al tanto perquè a partir d'ara que hi haurà gent que especula per guanyar diners. Per què? No pel que guanyarà amb un actiu, no comprant deute públic estranger, que em donen el 5 o l'11 per cent, no no, perquè aquest deute estranger està en dòlars, o està en francs o estava en aquell moment en marcs, o està en lires o està en pessetes i per tant jo puc guanyar molts diners sense tenir que esperar-me a cobrar aquest 11 per cent o 5 per cent senzillament passar-li algun altre al mercat secundari, doncs venent-li, aprofitant-me de què? doncs aprofitant-me que el dòlar ha pujat respecte de la cotització en origen. Això ja es veia al començament dels 70 i això preocupava molt. I en aquell moment apareix la proposta del Tobin que amb tota la bona intenció diu, home, posem un 0,1 o un 0,2 o un 0,25 o un 0,5 per cent perquè com que aquesta gent el que vol és guanyar diners ràpids compren avui i venen dividendes i, és clar, ja han guanyat un tres o un quatre per cent. Posem-los-hi difícil, 0,5 ara més 0,5 ara, ens quedem una part i ens repartim els diners.*

I aquesta és la proposta de Tobin a qui no va fer cas ningú. La veritat és que no va tenir gens de repercussió i llavors sabeu molt bé s'ha recuperat des d'una perspectiva diferent, al dir, anem a gravar a hores d'ara i amb una situació radicalment diferent dient *«no no, anem a gravar les transaccions internacionals entre monedes diferents que impliquin a monedes diferents per aconseguir diners per finançar el desenvolupament»*. Com a idea i si realment els beneficiaris acaben essent els pobres, és impecable. El problema és com s'implementa i aquí genera molts problemes, entre altres qüestions

d'aplicació i fins i tot d'interpretació. Prescindint d'aquesta proposta de Tobin i anant directament a dir, anem a imposar específicament un gravamen sobre les transaccions internacionals que impliquin monedes diferents, si l'objectiu és eliminar l'especulació, no funciona. Posa-li la comissió que vulguis a un especulador, s'adaptarà als terminis i adaptarà les inversions al nivell d'especulació.

Segona, o ho fem tots o a l'especulador li és indiferent invertir en BBVA, que en AVANZIT, que en SNIACE, que en CRITERIA o en el que sigui. Imagineu-vos a nivell internacional, a l'especulador li és irrellevant guanyar diners invertint en deute públic de Malàisia, Tailàndia o de Sri Lanka. Per tant això implica una decisió absolutament global. Quan s'ha fet algun impost sobre les transaccions, que n'hi ha hagut algun, això vol dir que ha hagut menys especulació o menys volatilitat? No, la veritat és que no. Per tant si aquest és l'objectiu, com ja he dit, no serveix.

Següent aspecte clau. Qui recapta aquests diners i qui decideix com es distribueixen? Això és fonamental. En principi tenim dos escenaris. I aquesta reflexió està molt ben recollida en un llibre excel·lent del doctor Tugores per introduir-se en economia internacional, que és el d'Integració Econòmica i Globalització. Ell fa al final una reflexió i diu: Quin tipus de governs volem? És a dir, nosaltres estem al segle XIX i volem institucions de govern que l'únic que volem que ens garanteixin és seguretat? Propietat privada? Per això ja tenim els Estats Units. De tant en tant ja es dedica a protegir-nos i si no, escolta'm, cap mena de problema, ja tenim policia, ja tenim exèrcit, ja ens en sortirem. O volem un altre tipus de governs a nivell internacional? Si és així, és clar, hem de tenir competències que vagin molt més enllà del que acabem de dir, i per tant hem de cedir sobirania. D'acord? És clar, si hem de cedir sobirania hem de garantir que aquests organismes internacionals es gestionin de forma democràtica, i aquesta és la batalla. Ja en tenim d'organismes econòmics internacionals i per tant, la pregunta és: Podem posar aquest impost en mans, a hores d'ara, els criteris de repartiment i la recaptació en aquests organismes

econòmics internacionals? I segon, un cop els hi transferim els diners, en què se'ls gastaran? Tercer: Podem posar en el millor dels casos aquests diners en mans dels governs d'algunes d'aquestes economies en desenvolupament quan la pròpia població d'algun d'aquest països ens diu que això no és un Estat democràtic i el que hauríeu de fer és ajudar-nos a consolidar la democràcia en aquest país? Perquè quan hi ha hagut algunes d'aquestes actuacions, els índexs de corrupció s'han disparat. Per ells cada cop és un regal que els arriba als governs, que no té res a veure amb el seu sistema fiscal.

Per tant, què vol dir tot això? Que és una bona proposta molt ben intencionada però que a l'hora d'aplicar-la s'ha de pensar molt més. I després tenim el tema que us deia, el de les jurisdiccions. És a dir, no només es tracta de saber com ho repartim sinó quin tipus de transacció, és a dir, d'on ve el país, segon, amb quina moneda? Perquè la idea és dir, *cada cop que impliqui divises i per tant monedes diferents ho fem*. Ho fem o no ho fem? I totes les transaccions internes? En la mateixa moneda? És que quan algú inverteix a Xina us penseu que ho fa en yuans? És que els inversors americans, els que gestionen els fons d'inversió i els fons de pensions i amb Xina ho fan en yuans? I tant que no! Ho fan en dòlars. I és que a més un pobre xinès que vulgui invertir a Estats Units li farem pagar quan canviï el yuan amb el dòlar? És a dir, hi ha molts problemes d'aplicació concreta, per la qual cosa ens cal dir: si ens hi posem, posem-nos-hi bé però és que o es fan a un nivell multilateral i a més cedim sobirania i tenim clar qui ho gestiona i com es gestiona, o la veritat és que fa una mica de respecte una aplicació sense cap mena de condició.

I, finalment, potser els ajuda més que deixem de pressionar les polítiques econòmiques o de tipus de canvi que fan aquests països o l'evolució dels tipus d'interès perquè quan tenen problemes, permeteu-me'ls hi finançar aquests problemes, permeteu-me'ls hi trencar les regles del joc internacional i ja els ajudarem a sortir. Allà on hi ha hagut crisis financeres i han dit: *escolta'm, deixa'm tranquil, ho sento, no et pago, no et retorno, no et faig cas,*

deixa'm recuperar autonomia, política econòmica, no m'importa el que està passant amb els tipus de canvi, se n'han sortit bé. Aquells que fins i tot han imposat controls de capitals se n'han sortit bé. En qualsevol cas: seria bo que hi hagués un tipus d'harmonització fiscal multilateral? Sense cap mena de dubte. L'aplicació específica d'aquest tipus de taxa genera aquests dubtes d'aplicació i de filosofia. Controls de capital, que us deia. Però també vol dir repatriació de beneficis. En alguns casos, i això és trencar absolutament les regles del joc, en els casos que s'han estudiat d'algunes economies asiàtiques sobretot a partir de la crisi del 94, 96, 97, els resultats posteriors sabem tots que s'han gestionat molt bé.

Què ha passat amb Argentina que va fer cas en una situació directa de contesa electoral presidencial després que va haver-hi el problema del pes mexicà, amb l'efecte tequila i llavors es va convertir en l'efecte real o l'efecte cruceiro abans que arribés el real i va contagiar directament la crisi de Mèxic en arribar el Tractat de Lliure Comerç, va contagiar a Brasil, va afectar Xile. Com van respondre aquests països? Trencant les regles del joc. En alguns casos es van permetre però no les van aplicar i en l'altre és que les van trencar unilateralment. Què ha fet Argentina? Ha paït el fet de dir *«no no, jo estic dolaritzat, tinc un sistema de currency work, és a dir, sóc el millor de tots els alumnes i acabo enviant la taxa d'atur a nivells estratosfèrics i al final em costa la presidència»*. Amb totes les crítiques internacionals, com ha reconduït l'Argentina la crisi? L'ha reconduït aïllant-se totalment de les regles del joc.

Per tant, què us vull dir? La solució, i amb això acabaria, és que si estem fent bandera de què anem a reduir la pobresa en el món a la meitat, ni més ni menys que en 8 anys o set anys i poc, hem de parlar de desenvolupament sostenible, però el desenvolupament sostenible des del punt de vista de les economies més pobres, no és un tema mediambiental. És un tema de què no comprometem el futur de les generacions que han de venir amb les decisions que prenem sobre les generacions actuals. Llavors les idees de futur que us posava sobre la taula, perquè aquestes accions són de futur, el que

caldría és que aquest esquema institucional tingui en compte els aspectes fiscals i per tant és un tema de governança. Segon, la regulació d'inversions. Allà on estan funcionant millor les inversions són aquells països on hi ha agències d'inversió que no són només governamentals, sinó que el que fan és posar en contacte empreses que hi ha en el país amb inversors de fora i per tant podem fer molt sobre quin tipus d'inversió arriben als països. Tercer i fonamental: la cooperació internacional per garantir que les polítiques fiscals d'aquests països siguin justes, individualment no ho poden resoldre si no es soluciona de manera multilateral.

Organització de les polítiques públiques en aquests països, vol dir fiscals i pressupostàries. Les pressupostàries són les que estan del cantó de la despesa i les impositives les del cantó dels ingressos. Incidir sobre les estratègies fiscals de les empreses

transnacionals, és arribar a acords per tenir clar on s'ha de gravar la generació de valor. És a dir, on es crea el valor en una empresa transnacional. I, finalment, evidentment com que estem parlant de fiscalitat i de creixement i això està estretament vinculat, és evident que tot això se'n pot anar en orris si continua vigent el problema del deute extern.

Llavors, crec que és evident que això és una responsabilitat compartida. És evident que hi ha coses que provenen del funcionament deficient del sistema en els països de destí d'aquestes inversions però també és cert que és una responsabilitat compartida per nosaltres com a emissors d'aquestes inversions i d'alguna manera com a causants d'algunes d'aquestes distorsions. En qualsevol cas, és hora que des de la perspectiva econòmica i des de la perspectiva evidentment política que es prenguin accions amb una certa urgència.

La globalització econòmica i l'equilibri Nord-Sud: una visió des de l'esquerra

➔ Marcel Prunera

Moltes gràcies per haver-me convidat i bona tarda a tots i a totes.

Avui em toca parlar de globalització i de globalització econòmica, explicar-ne alguns fonaments i m'agradaria trobar la manera de llençar alguns reptes polítics, de llençar alguns missatges. M'agradaria començar amb un relat del que crec que és la globalització econòmica i el que representa. En la meua exposició tinc previst tocar en una primera part alguns conceptes sobre els que tinc una visió més apamada i sistematitzada. Per a la segona, en canvi, tinc algunes idees per exposar que són una mica més arriscades, una mica més aventurades, sobre les que serà interessant obrir un debat.

Quan es tracta d'explicar què fem des de l'esquerra cal, en primer lloc, que ens desempalleguem d'una cançoneta que han volgut fer creure i que quasibé han convertit en discurs dominant: això de que l'economia no té res a veure amb la política, i que les regles del mercat estan aquí i són inqüestionables, etc. Jo hi estic radicalment en contra, crec que això és una fal·làcia, un engany, i per evitar caure en aquest parany ideològic intento explicar i posar de manifest la supremacia de la política sobre la mera tècnica econòmico-financera, cerco que aquesta idea sigui una de les claus del meu discurs.

No us cansaré amb dades, jo crec que la globalització és una cosa que ja la tenim interioritzada. És una de les paraules que tothom fa servir. No cal demostrar que existeix. No cal explicar que hi ha milions d'euros i de dòlars movent-se cada minut als mercats financers d'una banda a l'altra i els impactes que això genera. No cal dir que la producció econòmica de la Xina ens desconcerta i, a més a més, el que passa als mercats de la Xina, al cap d'una setmana ja ens afecta a nosaltres. Tot això ja ho tenim interioritzat. Hi va haver una època en què això s'havia d'explicar, però ara crec que ja ho tenim molt interioritzat. A mi m'agradaria més entrar en el «com» és aquest procés, quines parts són més objectives i quines parts depenen més de la política.

A tall de comentari previ, us volia presentar una qüestió una mica agosarada. Penso que tenim el perill de caure en ser ideològicament d'esquerres, però després gastar formes i mètodes plenament conservadors. Jo crec que l'esquerra (i espero que al PSC sabrem fer que no ens passi) a molts llocs del món s'està convertint en una esquerra conservadora en el sentit que no innova, s'aferra als postulats, a les idees, als conceptes i, en canvi, i molt sovint, la dreta no és així. La dreta a molts llocs s'espavila i innova, modernitza el seu discurs. A Espanya no ha passat encara. Però la dreta al món està essent més innovadora. Com que crec que aquest és un risc que tenim i m'obsessiona evitar que ens transformem en una esquerra conservadora en les formes i que no sapiguem innovar i que llavors la dreta, amb continguts conservadores, ens passi la mà per la cara i es presenti com a més innovadora que nosaltres.

Us ho dic ja d'entrada, crec que el món de l'antimundialització i de l'antiglobalització ha generat un cert desencís després d'haver-me generat una certa il·lusió. Alguna vegada explico que quan va passar allò de

Seattle hi havia un programa de ràdio a Molins de Rei que parlava d'economia. Em van convidar perquè expliqués l'euro que venia. Jo sóc un europeista entusiasta. Jo crec que l'euro és una fita única a la història de la humanitat. Això és inqüestionable; l'euro és una cosa extraordinària. No entenc com no estem eufòrics d'haver-ho fet. Com que parlava de l'euro, la gent no s'esperava que trobés prometedor i il·lusionador que hi hagués una sèrie de gent que sortís al carrer i rebentés aquella reunió i fes saber que aquell no era el bon camí. Ara bé, han passat molts anys i tot aquell moviment no ha superat l'etapa de la protesta i de la pedrada i amb això no es va enlloc. Jo crec que el repte de l'esquerra és articular propostes serioses, si pot ser abans que algun cataclisme ens obligui a fer-ho a cuita corrent. Perquè jo penso que en això, la socialdemocràcia, el socialisme democràtic europeu, internacional, és qui hi té el paper. Igualment, aplicat a Catalunya i a Espanya podríem dir una cosa similar. Penso que si no ho fem nosaltres, malament rai!

Després d'aquests comentaris, anem al gra. La globalització econòmica, primer de tot, no és una cosa nova. De globalització n'hi ha hagut sempre. El descobriment d'Amèrica va ser un procés de globalització; el colonialisme ho va ser; les guerres mundials ho van ser; i la pax romana també va ser un procés de globalització. Per tant, el concepte de globalització no és nou, però entenem per globalització avui dia el que estem patint ara. La moderna; i la moderna es caracteritza sobretot per una ampliació del mercat. Hi ha una nova divisió internacional del treball, les cadenes de producció són internacionals, els fluxos són internacionals, els mercats són internacionals. I això s'ha produït per processos diversos, però sobretot molt a partir de la innovació tecnològica i, per tant, de la revolució en les comunicacions. Cal notar que primer s'han globalitzat els mercats financers i després la globalització ha estat progressiva: primer ha començat a partir dels mitjans de comunicació, els valors i els fluxos financers; la informació ha estat el segon; i els béns de consum, el tercer. Les mercaderies, han vingut al darrera i ja tenim el món globalitzat; però no del tot. Falten les persones,

que no som coses, el flux de persones també es globalitza cada vegada més però en un procés un xic més lent.

Pot semblar una obvietat, però la globalització ha ampliat els mercats; això obre oportunitats de creixement econòmic i el creixement econòmic és positiu. Per tant, la globalització fins aquí no és en absolut negativa, és una finestra d'oportunitats. També pot semblar una obvietat però no a tot arreu ho és. Aquí, el socialisme, a Espanya i a Catalunya, fa molts anys que té assumit que el creixement econòmic i el mercat és un sistema que funciona perquè tenim clar que per poder repartir riquesa, primer n'hem de generar. No a tot arreu passa; hi ha literatura d'algun socialisme que no acaba d'innovar, algú dels nostres veïns que això encara no acaba de tenir-ho clar del tot.

El creixement econòmic porta riquesa, la globalització permet majors oportunitats de creixement econòmic, estimula els factors de competitivitat, permet, perquè es fa amb revolució tecnològica, millores de la productivitat. Per tant, és una finestra d'oportunitats. El que té de positiu l'economia de mercat és que, com que augmenta els recursos, hi ha més base per repartir. En teoria, el mercat perfecte, a més a més, assigna els recursos òptimament. Però de mercat perfecte a la realitat no n'hi ha cap. Quasibé cap. La Borsa s'hi acosta, però no ho és del tot. Per tant, el mercat no assigna els recursos òptimament, ni els nacionals ni els internacionals. Així doncs, la globalització, que és una ampliació de mercats, l'assignació de recursos, no és automàtic que es faci bé. I a nosaltres, que ens importa més la distribució dels recursos: la justícia social, l'equitat, la igualtat, la igualtat d'oportunitats, que en economia equival bastant a la distribució de recursos justa, és el que ens importa més als socialistes. Per descomptat, el mercat neoliberal això no ens ho dona. Ningú nega que el mercat perfecte és només una cosa que està a la teoria, al paper, que en teoria fa la millor assignació però com que les condicions de la teoria no existeixen ni de lluny a la realitat, (als llibres no hi ha falles de mercat, diferències en la informació, punts de partida diferents; a la realitat, els consumidors i la resta

d'actors dels mercats, tenen informacions diferents, capacitats diferents, punts de partida diferents, nivells d'informació diferents. Com que tot això és així, és obvi que la competència no és perfecta. No es tracta de quatre detalls com volen fer-nos creure el neoliberals, de quatre cosetes que cal arreglar via la intervenció pública, no; no són quatre cosetes, en són moltíssimes. Quan es tracta de mercats nacionals hi ha una diferència: els mercats nacionals els tenim regulats. El capitalisme, diguéssim que no és bondadós, tampoc té perquè ser dolent, però no és gens bondadós; és un sistema que busca els forats i els intersticis en els Estats-nació, i en aquest entorn el tenim regulat. En els Estats-nació hi ha moltes coses que les empreses no poden fer, els fluxos financers estan regulats. En el mercat internacional, no; per tant, s'ha creat un mercat en el que no hi ha cap mena de regulació i això lliga amb la xerrada anterior del cicle sobre institucions financeres intrnacionals. Sense institucions que regulin aquest mercat internacional, ens trobem davant d'un mercat que pot generar creixement econòmic i això segueix sent positiu, però també és un mercat que no assigna òptimament els recursos i per suposat no els distribueix de cap manera que s'assembla al que nosaltres considerem que és de justícia i equitat.

Aquest és el procés i així és com ha anat. I aquesta és la situació, i això és una situació objectiva i no hi ha massa a fer. Per què ha passat això? Com hem arribat aquí? Simplement, perquè es va fer sota els paradigmes i els dogmes del liberalisme econòmic o del neoliberalisme econòmic o de l'ultraliberalisme, digueu-li com vulgueu. Això és una decisió política. És veritat que hi ha factors objectius que acompanyen, perquè el mercat, un cop tens la revolució tecnològica, que el mercat s'espavili i busqui oportunitats és molt més automàtic i molt més ràpid que la capacitat de reacció que tenen els reguladors. Per tant, hi ha coses que acompanyen. Però no està dit enlloc que la manera com es tutela o s'acompanya o se segueixen els processos de globalització o se'ls impulsa, s'hagi de fer sota els paradigmes econòmics del neoliberalisme. De fet, crec que en

l'anterior xerrada del cicle es va parlar del Consens de Washington. El Consens de Washington és el títol sota el que s'aplega la política neoliberal que ha mogut l'economia mundial des dels anys 90. I és una llista de fórmules de política econòmica que apunten cap a la no intervenció, la tinc aquí perquè de memòria no la sabia. El Consens de Washington és: disciplina pressupostària, canvis en les prioritats de la despesa pública, reforma fiscal encaminada a buscar bases imposables àmplies i tipus marginals moderats, liberalització financera especialment dels tipus d'interès, recerca i manteniment de tipus de canvi competitius, liberalització comercial, obertura a l'entrada d'inversions estrangeres directa, privatitzacions, des-regulacions, garantia dels drets de propietat. Entre tots aquestes temes, alguns són discutibles d'entrada i d'altres són discutibles en la forma d'aplicar-ho. Tots són discutibles.

Per què s'anomena Consens de Washington? Perquè aquesta fórmula de com globalitzar el món i com estendre l'economia de mercat al món es va gestar a Washington, entre el govern i les autoritats econòmiques dels Estats Units i les institucions internacionals que estan als Estats Units, l'FMI i el Banc Mundial. Això és tot decisió política. Per què ha de ser sota paradigma del liberalisme econòmic que fem la globalització? Diran que no hi havia altra manera de fer-ho, i és veritat que és més fàcil perquè el mercat s'escapa, la regulació l'has de perseguir. La gent, els ciutadans de cada país, quan voten, no voten en termes de problemes internacionals, voten en clau local; per tant, no hi ha instruccions polítiques ni econòmiques que permetin que els actors públics intervinguin. Això és veritat i això és objectivament així. Però la política sempre està per superar, almenys com l'entenc jo, les traves, els problemes estructurals i, per tant, no és acceptable entregar-se sense més resistència a les forces «naturals» del mercat; ben cert és que hauria estat possible un conclave socialdemòcrata o socialista a Washington o a Estocolm. Si hagués estat així, tot s'hauria fet sota un altra paradigma, sota una altra visió del món, sota una visió on dominés la regulació dels mercats en ares d'una major redistribució i d'una major justícia social. I, per tant, aquí hi ha

una decisió política en origen i això és bo saber-ho perquè el liberalisme econòmic pretén que tot això està passant i no pot ser d'una altra manera, i no és veritat.

No sé si heu llegit el llibre que es diu «EL MALESTAR DE LA GLOBALIZACIÓ» de Stiglitz. És un llibre interessant perquè està escrit per un senyor que surt d'aquestes institucions (Stiglitz va ser vicepresident del Banc Mundial i després passà a ser assessor econòmic del govern Clinton) i les critica amb molta serietat i des de dins. Critica que el Consens de Washington parli de la liberalització comercial com a objectiu desitjable i després s'apliqui amb la màxima hipocresia, una de tantes, dels models neoliberals. A la pràctica, es tracta de liberalització econòmica «a favor» nostre: nosaltres venem el que volem, els països en desenvolupament no ens poden vendre el que vulguin, posem traves als productes agrícoles, posem traves als productes tèxtils,...; però això sí, facilitats per les inversions estrangeres sense controlar la inversió als seus països. És a dir, no sotmetem les nostres inversions en països en desenvolupament a cap mena de control: si és especulatiu, si avui arribo i demà me'n vaig, si entremig faig una plusvàlua imponent,... Tot això no està regulat, l'occident desenvolupat imposa hipòcritament les nostres normes liberals que li van bé a ell, quan li van en contra, se n'oblida.

La Ronda de Doha de l'OMC havia de servir per mirar de desencallar alguns d'aquests temes i que la cosa fos menys hipòcrita, ja que des del 2001 que està encallada i no hi ha manera de desencallar-ho, perquè els Estats Units i Europa no ho volen. La política agrària comuna és una política agrària de protecció absoluta als nostres agricultors. I aquí tenim un punt extremadament polèmic, sobretot per un partit de govern com el nostre. És en temes com aquest on jo crec que hem ser capaços d'innovar. No ens podem presentar a les eleccions dient que estem a favor que als pagesos perdin tota la protecció. Segur que no. Però sí que cal plantejar-s'ho amb serenitat i veure com es poden conciliar aquests temes entre el curt termini i el llarg termini.

Però a favor de què estem?, del desenvolupament econòmic dels països en desenvolupament? Però creiem que la manera és que nosaltres anem a fer allà el que ens doni la gana i que ells no puguin fer el que vulguin? O a favor de qui estem? De protegir els nostres pagesos a costa que els nostres productes siguin més cars i que els consumidors, els nostres ciutadans, paguin més cars els nostres productes? El lliure comerç és bo per nosaltres però resulta que no és bo per ells? Aquesta, clarament, és una pregunta polèmica. Jo penso que la solució no és fàcil, però que un partit d'esquerra innovadora no pot posar-se d'esquena a aquest problema. I m'és igual si el que els diem és: «escolteu, l'introduirem de mica en mica, però d'aquí a 5 anys hem de ser capaços de dir una cosa que creiem que té a veure amb el futur del món».

Si no fem això, jo penso que malament rai! Crec que els ciutadans es comencen a moure, per causes globals. La pau al món i la guerra de l'Iraq mobilitzen més que causes locals. Per tant, crec que anem avançant, encara no amb prou força, però jo crec que comencem a avançar.

La globalització econòmica es fa, per tant, sense cap mena de regulació i, a més a més, de forma desigual i incompleta. S'han globalitzat els mercats financers, no s'han globalitzat els mercats de treball, que comencen a globalitzar-se però no igual que els mercats financers, a més a més, no hi ha regulació; per tant, les inversions als països poden ser absolutament sense control i, per tant, absolutament especulatives. I, a més a més, estan protagonitzades per multinacionals; no només, però principalment per moltes multinacionals que van més enllà de la capacitat de control dels Estats i que moltes vegades tenen més poder que els Estats. Aparentment, la globalització és l'extensió del mercat lliure i, per tant, del creixement econòmic però en unes condicions que, des dels nostres països, no hauríem d'estar disposats a acceptar.

I aquí hi ha algun dels reptes que tenim. Per exemple, quan les nostres empreses estenen la producció als països en desenvolupament, hem d'exportar els nostres valors o no hem d'exportar els nostres

valors? Les condicions laborals i de treball, els drets socials de la gent que treballa a les nostres empreses han de ser com els d'aquí o no han de ser com els d'aquí? Això no té fàcil solució, però aquesta és una de les preguntes que ens hem de fer. I no té fàcil solució perquè, en primer lloc, tu exportes economia, no exportes cultura. Per tant, el límit fins a on pots imposar els teus valors té un marge, té frontera, és com el problema del vel, però al revés. És a dir, els nostres valors fins a on? A la vegada, una part d'aquesta globalització, et dirà, i amb una part de raó, que un dels avantatges d'aquest model de creixement econòmic és que quan nosaltres posem fàbriques amb uns costos rebentats en relació a aquí, especialment els laborals, a països en desenvolupament, per ells és un gran creixement. Espanya també va entrar, quan vam entrar a la Unió Europea, en aquesta dinàmica i no ens ha anat pas gens malament. Després el mercat ha posat les coses en el seu lloc. Hi ha hagut un moment en què aquí érem competitiu en sous baixos i quan el benestar econòmic s'ha repartit amb tothom, ja han tingut sous més alts i, per tant, ja no som tant competitiu en això i la fàbrica que estava en un lloc, ara se'n va a un altre. Aquest procés no és necessàriament dolent però, com sempre, hi ha d'haver una frontera com quan es descobreix que hi ha maquiles al nord d'Àfrica, on la gent treballa en condicions infrahumanes; hi ha fronteres on hi ha nens treballant; hi ha fronteres... bé, si parlem amb algú que se'n va a la Xina a visitar fàbriques us pot explicar situacions al·lucinants, el socialisme té una mena de mania que pren forma d'humanisme, de visió humana del món; no és només la pobresa, és la desigualtat, la desigualtat feridora de grans contrastos entre hotels de superluxe i, al costat mateix, les fàbriques amb la màxima explotació.

On tenim la frontera? quin valor hem d'exportar i quin valor no hem d'exportar? La meua opinió és que n'hauríem d'exportar més dels que n'exportem, de valors. Hauríem de ser més exigents amb les inversions que fem a fora. Però, i aquí entrem en un terreny que a mi em sembla clau, si ho fem sols, l'únic que fem és perjudicar les nostres empreses. Això passa en moltes coses. Quan es parla de liberalitzar la droga o de ser més laxes amb la droga,

ara no entrarem en aquest debat, una cosa és certa, si només ho fa un país passa a ser el paradís de la droga del món. Per tant, hi ha coses que no es poden fer soles. Així que, i això em porta a una de les conclusions molt importants. En origen deia, la manera en la que s'han globalitzat els mercats és essencialment política en origen? I ara vaig al final, quina política hem de fer per corregir tot això que no ens agrada i que trobem terriblement injust?

Agafem per exemple la corrupció, els països en desenvolupament tenen grans nivells de corrupció que faciliten que alguns processos de globalització, que algunes inversions estrangeres, es facin sense criteris sense cap mena de control. Però hem de pensar que la globalització també fa que una empresa de Japó vingui aquí i posi una fàbrica aquí i distribueixi des d'aquí a tot el món; això també és la globalització. I aquí no se'ls acut venir-hi a fer segons què. Però hi ha països en desenvolupament on sí que poden fer qualsevol cosa. Per què? Perquè els seus governs són corruptes. Perquè amb els seus governs, sucant-los una mica, poden fer qualsevol cosa.

Si anem analitzant un per un els diversos factors econòmics que fan que aquest mercat ampliat s'estigui ampliant en unes condicions que amb un pensament d'esquerres ens sembla que generen desigualtat i injustícia social, al final, si resumíssim en un parell de coses claus que s'haurien d'arreglar per millorar substancialment, no són econòmiques, sinó que són polítiques. Si em fèssiu dir quines són, clarament diria democràcia i tot el que la democràcia porta: transparència, eleccions lliures i, per tant, llibertat, informació lliure i governança internacional; és a dir, institucions que regulin els moviments internacionals, també en democràcia. Perquè d'institucions reguladores internacionals ja n'hi ha, però no són democràtiques. I també democràcia als països, car no a tots aquests països hi ha democràcia. I si no hi ha democràcia, si no hi ha llibertat d'informació, si no hi ha llibertat d'opinió, és més fàcil que segons quines coses passin. Resulta que si pensem en solucions, no són solucions de política fiscal ni de política monetària, ni de política inversora, són solucions polítiques que

tracten d'estendre i aprofundir en la democràcia i tenir totes les institucions nacionals i internacionals que tenim i, a més a més, tenir noves institucions internacionals de governança, que regulin els fluxos financers, que regulin les situacions fiscals, etc... Renovar les que tenim, que no són gaire democràtiques i crear-ne de noves.

Hi ha model alternatiu? Sí, hi ha model alternatiu. A vegades es diu que contra algunes coses parcials hi ha idees molt revolucionàries. Però també hi ha algun model alternatiu, i algun model alternatiu similar que es construeix a partir d'això que acabo de dir.

Hi ha un llibre que es diu «GLOBALIZACIÓN, ANTIGLOBALIZACIÓN» d'un anglès que es diu David Held. El partit el va portar una vegada aquí a unes xerrades, en el que descriu un model de socialdemocràcia global. Aquest senyor havia estat assessor d'en Tony Blair al començament i això a vegades et pot fer pensar que de socialdemòcrata no n'és gaire, però cal reconèixer que, al voltant del Tony Blair i del laborisme anglès, hi ha hagut molta innovació d'esquerres.

També cal remarcar que hi ha molta literatura anglosaxona bona perquè una cosa que fan bé és tenir institucions que pensen: tenir think-tanks. Una altra cosa és que pensin en termes del seu món i no del nostre, però hi ha molta innovació. El model de la socialdemocràcia global és un model en què basem el procés de globalització econòmica en valors com la justícia social global, la solidaritat transnacional amb la democràcia i també amb la seguretat. Potser aquesta és l'obsessió anglosaxona i «blairista», però incorpora també amb èmfasi la seguretat. Jo també crec que no podem prescindir de parlar de seguretat, perquè si no Aznar o Bush se la queden en monopoli i la fan a la seva mida; també hem de parlar de seguretat, perquè a la gent li preocupa la seguretat, ens preocupa la seguretat.

Des del punt de vista econòmic, el model socialdemòcrata és un model en què hi ha mercats regulats internacionalment. Avui no n'hi ha pràcticament cap, no crec que n'hi hagi cap, que tingui un model sobre el deute extern, del que també

se n'ha parlat en altres xerrades del cicle. Es tracta d'un model en què hi ha un sistema ampli d'ajuts al desenvolupament (sobre això després també us voldria dir alguna cosa) i on hi ha situacions de governança global i on es lluita perquè la globalització també entri en l'àmbit laboral, en l'àmbit mediambiental (també podem comentar-ho després). Pel que fa a les polítiques redistributives, si volem política fiscal global, també la política fiscal es fa per redistribuir. La gran política de redistribució econòmica és la política fiscal: paguen els que en tenen i amb això paguem coses, per a tots els ciutadans. Per això, la gran política redistribuïdora és la política fiscal que, finalment, és la política pressupostària. Si fem política fiscal internacional, també podem fer política redistributiva internacional, polítiques de seguretat internacional i nova governança, això ja ho hem comentat. Aquest és un model que està escrit i està explicat i quan als anys 90 es va implantar, el Consens de Washington se n'hagués pogut anar per aquesta altra via. Per tant, no és veritat que no hi hagi política ni a l'inici ni al final.

Fins aquí seria el relat més estàndard, deixeu-me, però, que abans d'acabar us parli d'aquells conceptes més oberts que ja us he dit que crec que valdria la pena, reflexionar-hi un xic.

La globalització començada pels mercats financers. Els mercats financers, l'especulació financera ha causat autèntiques animalades. Als anys 90, a finals dels 90, va haver-hi un crash, em sembla que era al 97: el creixement econòmic, que eren els tigres asiàtics, el crack va causar un desastre econòmic; alguns se n'han recuperat però d'altres, no tant. L'especulació financera va fer que la lliura sortís del sistema monetari europeu, va fer caure la moneda de Mèxic. I, al darrera, hi ha gent enriquint-se.

George Soros en un llibre que no em feu dir quin és, però que també ho diu en articles al diari, en George Soros deia «el sistema financer internacional va molt malament perquè jo m'he enriquit especulant i, si jo ho he pogut fer, això està fatal». I en George Soros estava darrera de l'enfonsament de la lliura fent una cosa que s'ha fet tota la vida, és a dir, la cosa no és

nova. Les desigualtats informatives, l'arbitratge pel qual un s'aprofita de saber que una cosa passarà i l'aplica al costat abans dels que els altres ho sàpiguem i amb això s'enriqueix, això s'ha fet tota la vida. Hi ha una anècdota, Rothschild, us sona Rothschild de la Banca Rothschild? És un dels multimilionaris mundials. El primer Rothschild que va fer diners era un soldat anglès a la batalla de Waterloo que, quan va veure que Napoleó perdia contra tot pronòstic, va agafar un cavall, se'n va anar corrents, va traspasar La Manxa, se'n va anar a Londres i, abans que la notícia arribés, va especular en Borsa, no em feu dir com; va especular en Borsa sabent, calculant, l'impacte que tindria quan se sabés que el Napoleó havia perdut la gran batalla. I es va fer d'or. Així va començar la fortuna dels Rothschild. Per tant, el que en George Soros fa ara, al segle XIX ja n'hi havia un a cavall fent-ho i els seus descendents encara segueixen essent milionaris. És a dir, no és nou això, el que passa és que ara es pot fer més ràpid. Ara, amb una transacció, pots moure més diners que tot el PIB d'Espanya en uns minuts. I això es pot fer amb un botó, perquè no cal portar els diners, perquè no cal anar a cavall i, per tant, la revolució tecnològica ha fet que això passi molt més ràpidament.

Els mercats financers no estan regulats. Però el liberalisme que està molt més carregat de política del que sembla, ens ha venut una fal·làcia. Una fal·làcia d'una cosa que en diuen, capitalisme social. Per sort crec que a Espanya no s'ha parlat gaire d'això, perquè capitalisme social és la privatització de Telefònica, els ciutadans sent partícips de Telefònica. Les Borses mundials... això és el capitalisme social a grans trets. I, també sobre el paper, no està malament és a dir, que les companyies sigui propietat dels accionistes, de les persones, de cadascú de nosaltres, que sigui propietat del fons de pensions que ha de permetre que acabin de pagar la pensió quan em jubili. Sobre el paper no està malament, millor això que no quatre plutòcrates tancats a una habitació mirant a veure como es fan més rics. Està bastant bé. Que a més a més els dividends d'aquella activitat econòmica reparteixin entre milers de persones, això està molt bé sobre el paper, una altra vegada. A la pràctica què passa? La

dispersió de l'accionista petit fa que quatre persones amb poc percentatge de capital controlin la companyia. O encara més, cap propietari de la companyia controla la companyia i la controla els directius, que amb quatre caramels controlen la companyia. Quan va passar tot això tota l'OPA d'Endesa, va sortir als diaris una de les Juntes d'Accionistes que s'havia de fer que va costar 200 milions d'euros, i a sobre es va anul·lar. Per tal que la gent anés allà a votar el que el Pizarro defensava hi havia un incentiu per acció. Una cosa espectacular, això és evident, la gent va allà a cobrar, però això ho fa qualsevol. Això no és pervers. Si jo pogués també ho hagués fet, jo també hagués anat allà, hagués cobrat, jo potser no, perquè tinc això de la vocació política que fa que facis coses que fins i tot van més enllà de lo racional. Però l'home racional normal que no li podem exigir que sigui un heroi, li diuen que li donen 200 euros per anar un dia a una Junta General d'Accionistes per aplaudir al Pizarro i se n'hi va. I farà bé en fer-ho, només faltaria. Aquesta és la fal·làcia del capitalisme social. Resulta que quan hi ha un amo conegut i personificat hi ha prou abusos, però quan no hi aquest amo i les grans companyies resten en mans de la plutocràcia directiva resulta que encara és molt pitjor. Perquè no hi ha ni tan sols el vincle amb la companyia i els seus principis. No hi ha ni tan sols l'esperit de l'emprenedor o del que s'ho ha treballat. Allò de positiu què té l'empresa capitalista o l'empresari, desapareix en aquesta cosa del capitalisme social que aparentment havia de ser la gran solució. Doncs bé, ara resulta que els fons de pensions, amb les nostres pensions, estan controlats per grups americans o anglesos fent desastres al món amb els diners de la meva pensió. I això és així. Aquest és un concepte sobre el que jo crec que cal reflexionar-hi molt. Jo crec que una de les transformacions cap a les que hauríem d'anar és reflexionar sobre aquests tipus de mecanismes tan perversos, molt perversos. Aquest tipus de mecanismes que fan que aquestes grans companyies fruit dels nostres estalvis estiguin en mans de gent que ha perdut qualsevol vincle, que ha perdut qualsevol sentit d'humanitat.

Continuant amb aquests temes de reflexió oberts, cal dir-ho clar, les grans empreses multinacionals,

de democràtiques no en tenen res! Per tant, quan deia, la gran recepta és estendre la democràcia, d'acord, però si els principals agents són empreses en les que ningú, cap dels seus directius, està subjecte als codis de la democràcia, la cosa va malament. Hi ha un corrent de pensament que reflexiona en aquesta direcció i que tampoc és nou, que es diu «democràcia econòmica» i que segons quins àmbits de l'altra mundialització se'n parla bastant.

Hi ha una cosa de la fiscalitat internacional que m'agradaria comentar perquè comporta un altre exemple sobre l'esquerra innovadora i l'esquerra conservadora. Sovint anem a remolc en política de la dreta en política fiscal. I anem perquè ens costa d'acceptar que el món ha canviat i a vegades volem coses que els ciutadans no volen. Els ciutadans no volen pagar més impostos directes, hi ha una clara resistència., i hi ha teories sobre això. Llavors què fem? Com que no guanyem eleccions pujant impostos directes, no acabem de renunciar-hi però tampoc els pugem, més aviat els baixem. Com que hem d'acabar pagant la factura, què fem? Doncs el que fa la dreta, pujar els impostos indirectes. I això, i ells ho argumenten, perquè així focalitzes més, l'impost indirecte més directe a l'activitat que estàs tributant, per tant, diuen, és més directe l'indirecte i no a l'inrevés. I paga el consumidor, i tenen una part de raó, sí, no dic pas que no, però els indirectes són molt injustos, són molt poc progressius. Els indirectes penalitzen als que tenen menys rendes. I no estem dient res d'això, no estem dient, perquè no fem progressius els indirectes? per exemple. Perquè no fem que per comprar una tele de fins a un import paguis un IVA i per la pantalla de plasma gegant en paguis un altre. Que comprar-se un utilitari petit tingui un IVA i comprar-se un mega 4x4 tingui un altre. Per què no diem això? O per què no mirem d'innovar?, per què anem tant a remolc del discurs de la dreta?.

No és exactament de la fiscalitat internacional dels paradisos fiscals de la hauríeu de parlar, això ja es va fer la sessió anterior d'aquest cicle, potser hauríem de parlar, per exemple, la competència fiscal entre comunitats autònomes. És obvi que

podem anar competint a veure qui baixa més l'Impost de Successions i l'acabem eliminant. Però això, des d'una política progressista, no pot ser. S'hauria de regular, i això és molt impopular, però el Conseller Castells ho està dient malgrat sigui molt impopular.

El que és cert és que hauríem de posar-li límits a la competència fiscal. Això passa a l'Estat espanyol i passa a tot el món, i això té molt a veure amb els paradisos fiscals que no puc entrar-hi perquè l'altra dia ja en va parlar.

Una altre punt d'aquest de reflexió oberta. El món és multipolar, i això també ha ajudat a la globalització econòmica ultraliberal. El món ja no te dos pols, en té molts. Xina, els russos, el món islàmic que no saps ben bé quina actuació hi juga, l'Índia, el Japó, ... Ja no és un món entre dos bàndols, és un mon multipolar. Des d'un punt de vista econòmic el multipolarisme és millor que el bipolarisme, és millor l'oligopoli que el monopoli, diguéssim. Per tant, des del punt de vista de la competitivitat i de la globalització econòmica en principi hauria de ser positiu. La prova de que l'economia té més a veure amb la política del que sembla és que aquest món multipolar que hauria de portar-nos a que la globalització fos una mica millor no ens hi acaba de portar perquè al final la globalització, fins i tot l'econòmica, té més de política que no pas d'econòmica i per tant, el que els russos no sàpigues ben bé què faran i que la seva democràcia sigui qüestionable, és més important que no pas que els russos siguin un actor econòmic més, competint en el món.

Suposo que la globalització econòmica porta a qüestions noves molt curioses. Per exemple, suposo que haureu llegit l'increment del preu dels cereals degut al biodièsel, als biocombustibles. En alguns llocs del món, aquí hi ha un punt d'especulació dels distribuïdors, aquí amb l'excusa que ha pujat el cereal, algú que en el seu compte del resultats aquest increment del cereal és infim Aprofita l'ocasió i puja els preus als distribuïdors . Aquí hi ha una especulació fins i tot nacional i local contra la que fa de mal regular. Però sí que és veritat que augmenta

el preu dels cereals perquè els cereals tenen demanda pels biocombustibles. I això fa fins i tot que es transformin cultius d'alimentació que es destinin a cultius per biocombustibles. No a països desenvolupats on ja no hi resta massa espai conreable, no, al Marroc, on hi ha projectes de milions d'hectàrees de cultiu d'inversos foranis. Aquí tornem a tenir un dilema. Això potser portarà riquesa, però a la vegada en alguns llocs, per exemple a Mèxic ja està passant, substitueix cultiu alimentici i llavors pugen els preus dels aliments bàsics, cosa que afecta als més pobres. Sense regulació aquest procés no serà positiu de cap de les maneres però tampoc podem dir que la proliferació dels biocombustibles no ens interessa, entre altres coses perquè no és veritat, sí que ens interessa.

Encara algunes coses més, molt ràpides. Europa. Un altre llibre, «Per què Europa liderarà el segle XXI» de Mark Leonard. Aquest llibre us el recomano com a mínim per agafar moral, sobretot els europeistes. El seu autor confia en les capacitats d'Europa, fa una anàlisi econòmica d'una de les fal·làcies del missatge dominant que ens diu que els Estats Units són molt més competitius que nosaltres. Ho qüestiona i ho qüestiona bé. Jo crec que Europa és el gran actiu que tenim per aconseguir que aquesta transformació que volem es pugui fer. Sense cataclisme. Les transformacions institucionals al món majoritàriament fins ara s'han fet t amb cataclismes. L'ONU sorgeix després d'una guerra mundial i n'està ple d'aquestes institucions que venen després d'una guerra mundial, la Unió Europea surt després d'una Guerra Mundial. Però en canvi la Unió Europea jo penso que és la construcció internacional institucional de regulació econòmica, que amb errades, com la de la política agrària que dèiem, ha creat l'única unió monetària sense unió política de la història de la humanitat i l'ha creat amb èxit. Que ha creat una divisa que avui competeix amb el dòlar, sí, jo crec que l'està sobrepassant i el sobrepassarà, i que aquest euro incorpora a l'economia mundial uns valors molt diferents i al meu entendre molt positius. Em podrieu dir, home com que són els nostres són els que ens agraden. Bé, cert, però al final incorpora l'estat del

benestar, els valors socials, els drets laborals, etc. Sembla poc?

Sóc dels que creu fermament que cal exportar el model europeu. I no fer-ho com els americans, a base de tancs, però jo sí estic a favor de ser una mica més, potser em surt un punt de socialisme tradicional, però jo crec que s'ha d'intervenir una mica més. Jo estic a favor de ser actius en exportar el model europeu. I penso que la salvació del desenvolupament del món i de moltes altres coses més passa perquè Europa s'articuli com una potència i un actor que intervé i que es mulla i que té influència.

Quan es parla de la competitivitat dels països es pensa poc en la qualitat de vida. Que la gent tingui nivells de benestar més elevats no és un número. Hi ha un altre anglès, que es diu Richard Liar que té un llibre titulat «LA FELICIDAD» que jo crec donarà molt a pensar. Ve a dir, escolti'm, deixem de pensar en les nostres economies a partir del creixement econòmic. Es molt provocador aquell llibre, és absolutament revolucionari el que diu. I no és cap tonteria. De fet en la composició del PIB surt poc el factor mediambiental i això ja ho tenim sobre la taula. Això ja és un tema de debat de gestió diària, per tant, que les variables que analitzem per veure la competitivitat contemplin coses que fins ara no havia enumerat ningú i a partir d'aquí basem la construcció de tots els nostres factors. Jo crec que aquest és un gran repte de futur.

Una última consideració d'aquestes obertes, la cooperació al desenvolupament. Jo crec que les polítiques de cooperació i d'ajut al desenvolupament han d'anar acompanyades de polítiques que sense manies siguin polítiques de promoció econòmica. Acabo escombrant cap a casa. El govern va impulsar un fons de capital risc per invertir al Magrib, amb capital privat, el vam anar a buscar el Secretari d'Economia i jo allà amb la maleteta a buscar calers. És un fons de capital de risc. És un fons és per invertir, per dir-li a un senyor d'una empresa del Magrib o un empresari d'aquí que se'n vagi a buscar un senyor al Magrib, muntin una empresa, una fàbrica, inverteixin i els sotmetem a les normes del

mercat. Com que estic molt a favor de la intervenció, també estic molt a favor que no fem paternalisme, això ho fèiem a les fàbriques del segle XIX i ho seguim fent però a nivell global al segle XXI amb algunes fórmules de cooperació internacional. Crec que enlloc de fer paternalisme, hem de muntar empreses. I a més a mes, cooperació al desenvolupament, de la mateixa manera que aquí fem promoció econòmica i muntem empreses i a

més a més donem subsidis a la gent que està amb rendes baixes, de la mateixa manera, i de la mateixa manera que tenim projectes del solidaritat a dins del nostre país. Doncs de la mateixa manera hauríem d'anar als països en desenvolupament amb mentalitat de creació de riquesa.

Moltes gràcies.

Bona tarda. Agraeixo molt a la Marialluïsa Ferré la invitació a participar en aquesta sèrie de conferències, tot i que he de reconèixer que la globalització no és el meu tema, i només en sé a nivell d'usuari. És a dir, jo sóc un economista i, per tant, d'això en sabem una mica més que la resta de gent, però francament, no tant com per dictar càtedra.

Ara bé, en els darrers anys m'he dedicat principalment a estudiar la relació entre aeroports i poder, i el paper que tenen els aeroports globals, i al final tot enganxa amb la globalització, perquè una part important de la discussió sobre l'aeroport de El Prat, i sobre el sistema aeroportuari espanyol té relació amb el procés de globalització. Ens trobem en un moment de globalització molt forta, que no sé quan de temps més durarà, però que ara està en una fase molt emergent, i és precisament ara quan territoris com el de Barcelona s'han de situar en el mapa, i una de les coses que marca la diferència és l'aeroport.

Després ja parlarem sobre com cada país es situa en el mapa global, però primer no volia parlar tant d'aquest mapa de connexions i de comunicacions, com del mapa global d'intercanvis comercials i de creixement econòmic. I m'agradaria parlar-ne de forma una mica interactiva. Jo us explicaré quina és la fulla de ruta que porto i després parlaré d'alguns temes que crec que mereixen discussió, i sobre els quals jo tinc una posició. Alguns d'aquests temes són més tècnics, d'altres ho són menys i condueixen més a la discussió social o política, i sobre aquests m'agradaria que en discutíssim.

En aquest sentit, una de les primeres coses que us volia demanar, en la condició de participants o alumnes d'aquest curs, és que contestéssiu per escrit a una pregunta. Suposem que hem de triar entre reduir la pobresa o reduir la desigualtat, què preferiríeu?

És una decisió molt personal però la valoració que podem fer de la globalització en relació als seus efectes socials i econòmics depèn bàsicament de la resposta que donem a aquesta pregunta. Suposo que alguns de vosaltres ja haureu estat exposats a aquest tipus de dilema, però tinc curiositat, abans d'acabar la xerrada, per saber quin percentatge d'entre vosaltres dóna prioritat a reduir la pobresa, i quin percentatge dóna prioritat a reduir la desigualtat.

És important que contesti tothom, i que no us sentiu massa agredits per la pregunta. No val NO SÉ, NO CONTESTO, perquè estem - en teoria- en un auditori compromès. Per tant no s'hi val a dir NO SÉ, NO CONTESTO. Les dues prioritats poden ser bones però suposem que no poden ser les dues alhora i que, per tant, heu de dir a quina doneu prioritat.

Abans de conèixer les respostes, però, començarem la sessió amb alguns retalls de diari, com aquest del Dilluns 15 d'octubre de 2007, que afirma «El proceso de globalización perjudica seriamente la igualdad»,

que és com dir «fumar perjudica la salut». Aquest titular ens porta a preguntar-nos, en primer lloc, de què parlem quan parlem de globalització.

Globalització, globalitat i globalisme

Quan parlem de globalització, hem de començar fent una triple distinció per estar segurs que parlem sempre del mateix. Ens cal, doncs, definir tres conceptes diferents: globalització, globalitat i globalisme.

La **globalització** és el procés que fa temps que estem vivint, de superació de fronteres estatals i nacionals, i en el que es produeixen relacions econòmiques, socials, culturals, i de tot tipus. És un procés que no és la primera vegada a la història que es produeix sinó que té un referent molt clar en el procés que es va produir durant el segle XIX i molt especialment a finals d'aquell segle. Aquell procés va ser més intens que l'actual, però va quedar tallat per les guerres imperialistes i la Primera Guerra Mundial, que va ser una guerra motivada també per conflictes imperialistes.

De fet, a finals del segle XIX el comerç internacional i l'intercanvi de capitals estaven més oberts que en l'actualitat i, per tant, no podem dir que és quelcom nou, perquè ja ha passat altres vegades en la Història. La diferència és que segurament des dels anys 60, 70, la globalització ha pres una velocitat nova, i s'ha produït un creixement d'intercanvis de tot tipus que ha superat àmpliament totes les fronteres existents alterant de forma significativa les formes que tenim de relacionar-nos. És un procés que ha anat avançant i que durant un temps encara avançarà, si no hi ha un estancament, tot i que probablement arribarà un dia en què es produirà una regressió proteccionista.

Un segon concepte, que no usarem tant, és el de **globalitat**. Aquest concepte defineix la nova realitat, que té unes característiques determinades que no podem canviar i que no tenen marxa enrere. La globalització té uns efectes econòmics, socials

i culturals que han donat lloc a una nova manera de viure en el nostre món, una forma global. La globalitat és, doncs, aquesta nova realitat creada pel procés de globalització.

Finalment, hi ha un tercer concepte que és el de **globalisme**. El globalisme no fa referència al procés de creixement d'intercanvis, de relacions culturals, econòmiques, comercials, i socials, sinó que fa una valoració més ideològica sobre el procés. El globalisme és la ideologia que defensa que és bo que aquest procés estigui governat pels mercats i no estigui governat pels governs. De fet, hi ha molta gent que opina així, i pensa que s'ha de deixar fer i que ho regulin tot els mercats, és a dir, que un gran mercat reguli tot aquest procés de creixement de les interaccions.

Fetes aquestes consideracions conceptuals, he de dir que jo sóc una persona bastant favorable a la globalització, i ara explicaré per què utilitzant el cas d'Espanya. Ara bé, sóc molt poc favorable al globalisme, que em sembla que és una aproximació sobre tot ideologitzada.

Però no només us volia parlar de globalització, sinó també de creixement econòmic, tot i que la Marialluïsa amb molt bon criteri m'ha dit, *parlem de desenvolupament, perquè el concepte de creixement queda com un concepte molt economicista*. Ara, és molt important que hi hagi creixement. Després caldrà veure com està distribuït, ja que segons si el creixement està més ben o més mal distribuït, es dona una qualitat de desenvolupament diferent. Però sense creixement no hi ha desenvolupament. Hi pot haver molta equitat, hi pot haver molta igualtat, però no hi ha desenvolupament.

En qualsevol cas, vull parlar-vos del cas d'Espanya perquè si hi ha dos països a Europa, o almenys a l'Europa Occidental - perquè a l'Oriental la història de la globalització encara s'hi està escrivint ara - que en les últimes dècades han tingut un canvi molt fort, molt intens, de modernització, de millora, de creixement econòmic i de distribució, aquests dos països són Espanya i Irlanda.

El cas d'Irlanda és molt recent, dels anys 90, i no m'hi dedicaré ara. Però el cas d'Espanya, que ens resulta molt més proper, sí que ens pot servir per entendre una mica més la globalització. El canvi econòmic d'Espanya és el resultat d'un procés de globalització, un procés de globalització gairebé de manual, de llibre. És a dir, Espanya ha aconseguit trencar en poques dècades moltes barreres estatals i nacionals en tots els àmbits: polítics, econòmics, socials i culturals, incorporant-se en un espai més gran, de caràcter regional, la Unió Europea, i pujant-se al carro de la globalització.

Què fa bàsicament a les darreres 5 dècades Espanya? A l'any 59, després de dos dècades d'autarquia, decideix obrir-se. L'autarquia vol dir estar tancat dins de tu mateix, vol dir tenir aranzels molt alts per a protegir la teva producció, com a conseqüència també de no tenir divises per comprar fora. Dues dècades de tancament que van fer que fins a la segona meitat dels anys 50 Espanya no recuperés el nivell econòmic d'abans de la guerra.

L'any 1959 l'economia estava tan estrangulada que es va decidir obrir l'economia a l'exterior amb un Pla d'Estabilització. I als anys 60 es va produir un boom econòmic, semblant al de la Xina de les darreres dues dècades. Va ser un boom econòmic bàsicament basat en l'obertura al comerç i l'atracció de capitals, i inversions. Un procés d'obertura que es va produir de nou, i amb força, a partir de l'entrada d'Espanya a la CEE l'any 1986.

L'entrada a Espanya a la CEE va ser un exemple de procés de globalització regional que va provocar un fort creixement de l'economia. A Espanya, l'economia espanyola i la gent que viu a Espanya ara està millor que fa 45 anys? Indubtablement. Hi ha més desigualtats? No, hi ha menys desigualtats. Per tant, pot haver creixement econòmic en un moment de desigualtat, i pot haver un creixement econòmic amb disminució de desigualtat. I és que bàsicament, creixement i desigualtat són dues qüestions que són diferents. No tenen necessàriament la mateixa lògica.

Ara bé, si és veritat, i aquesta és la meua hipòtesi, que les societats obertes a nivell intel·lectual i a nivell econòmic tenen una millora global, una qüestió interessant és quins són els efectes i quina és la distribució d'aquesta millora global. Els economistes, i també la gent mediterrània en general, estem acostumats a pensar que no hi ha res perfecte, i que la perfecció no existeix. Tota cosa té aspectes bons i aspectes dolents. Per tant, és molt interessant tenir un llistat de quins són el tipus de riscos i els tipus d'oportunitats que comporten aquests processos d'obertura d'un país, d'una societat, d'una economia.

D'entrada, els riscos i oportunitats dependran de la posició que cadascú ocupi al sistema. Si tu ets un país central, tipus Espanya, que ara és un país central perquè és un país ric, alguns d'aquests riscos s'aplicaran més que altres, i en canvi si ets un país perifèric com Marroc potser se t'aplicaran altres riscos però no uns altres. Amb les oportunitats passa exactament el mateix.

Començarem per les oportunitats, que sempre és més agradable, i dels riscos normalment se'n parla més. Una oportunitat, per exemple, és la noció del comerç obert, de poder vendre aquelles coses que fas, que són les que tens, ja siguin recursos naturals o requereixin manufactura. Per tant, jo penso que el comerç obert és una oportunitat global per a tothom, perquè dóna la possibilitat de poder vendre allò que pots fer que saps fer i que fas millor que altres. El problema és que molts països no tenen capacitat per treure profit en allò que podrien fer millor que els altres perquè pateixen una manca de capacitats adquirides, una manca de formació del seu capital humà, que a més té molta relació i molta interacció quan ho vinculem a qüestions relacionades amb el gènere i a pautes reproductives. La millora de capacitats del capital humà, tant en expressions de la vida quotidiana com en la possibilitat de generar petits projectes empresarials a nivell poc desenvolupat, també es pot veure fomentada per la globalització i, a més, s'ha demostrat que ofereix grans possibilitats per reduir la pobresa de forma important.

Riscos del procés de globalització

Però tornant a la qüestió principal: Quins són alguns dels reptes o alguns dels riscos que el procés de globalització crea i que es manifesten de forma diferent a segons a quins països, siguin centrals o perifèrics?

Per una banda, els països centrals pateixen el risc d'una **major vulnerabilitat dels seus sistemes de benestar social**, perquè l'obertura internacional limita el marge de maniobra de les polítiques nacionals, i fan que les bases econòmiques dels seus sistemes de benestar es tornin més vulnerables. Aquest risc no afecta als països perifèrics perquè no tenen sistemes de benestar a defensar.

En segon lloc ens trobem els riscos de **moviments financers** molt importants i molt descontrolats, tot i que han baixat bastant en els darrers anys. Aquests moviments tant forts, tant ràpids, i sense regulació, han provocat pulmonies importants a finals dels anys 90, que van ser batejades amb noms graciosos, com «efecte Tequila», «efecte Tango», tot i que també van afectar molt greument a diversos països asiàtics. Hi van haver països que van quedar molt malmesos, després d'èpoques de creixement important, com Tailàndia, o Malàisia. S'hi van produir convulsions financeres molt fortes per seguir unes recomanacions equivocades d'institucions internacionals com el FMI, que els van deixar realment desarmats.

Des de fa 10 anys que no s'han tornat a produir convulsions financeres tan fortes i, a més, molts d'aquests països com Tailàndia o Malàisia, s'han recuperat moltíssim i ara estan intentant que les seves monedes no s'apreciïn per poder continuar exportant. D'aquelles crisis en vam aprendre molt. Hem après que la falta absoluta de control sobre els moviments de capitals és una temeritat, tot i que molta gent a finals dels anys 90 pensava que no s'havien de restringir els moviments. S'ha après tant que avui en dia ni tan sols els organismes internacionals que havien sigut més ortodoxes, com l'FMI, segueixen pensant que no és necessari un cert control sobre els moviments de capitals.

Però sí que hi ha un altre problema important que segueix existint: l'extensió d'un sistema de **concentració del poder econòmic**. La globalització, entre altres coses, fa que creixin les dimensions dels mercats, i en créixer les dimensions dels mercats hi ha empreses que decideixen fusionar-se. En ocasions ho fan per aconseguir economies d'escala més eficients, fet del que ens beneficiarem com a consumidors, però en altres es fusionen simplement per tenir més control dels mercats i poder fer créixer més fàcilment el seus negocis. Aquesta concentració de poder econòmic és important, i és una cosa que a l'esquerra sempre l'ha preocupat molt, perquè ens preocupen, en general, les situacions de desigualtat en les relacions de poder, i si es concentra el poder econòmic, augmenta la desigual relació entre els poders econòmics i la resta de la societat.

Finalment, un altre dels riscos de la globalització és el de la **desigualtat econòmica**. S'ha demostrat que els processos més intensos de creixement econòmic desencadenats per l'exposició d'alguns països a la globalització generen desigualtat, un major creixement de la desigualtat. Ara bé, això tampoc és res nou. Als anys 60 la desigualtat econòmica a Espanya va créixer molt. En les etapes en que el creixement econòmic explota, no tothom té la mateixa capacitat de beneficiar-se'n, i això fa que la desigualtat augmenti perquè uns poden beneficiar-se més que d'altres, perquè tenen uns patrimonis previs, o bé perquè tenen unes capacitats personals més acordes amb el tipus de tecnologia que s'utilitza, o amb el tipus de treball creat en el procés de creixement, i altres se'n beneficien menys.

És per tot això que és important el dilema plantejat a l'inici sobre si és més important reduir la pobresa o reduir la desigualtat, perquè aquest dilema és el que més afecta a la gent en pitjor situació dels països més pobres. Aquesta gent és la que més em preocupa perquè el més rellevant en el procés de globalització és saber què passa amb la gent que està pitjor.

Per una banda, es produeix una forta tendència a l'augment de la desigualtat en els països que

experimenten processos de creixement molt fort en el marc d'una obertura econòmica també forta, com és el cas de la Xina o el Vietnam. Però en aquests mateixos països, i també a la Índia, s'ha produït també una forta tendència a la reducció de pobresa en els darrers anys. Ens trobem, per tant, i sobre això no hi ha massa discussió entre els acadèmics que mesuren aquestes coses, que totes dues coses són compatibles. Si mirem la desigualtat entre països podem observar que la renda avui està pitjor distribuïda que fa 15 anys, és a dir, s'ha produït una concentració de la renda en els països més rics, i les desigualtats internes en molts països han augmentat. Però alhora s'ha produït una reducció intensa de la pobresa, tant a nivell mundial com molt especialment en països com la Xina i l'Índia. Per tant, la pregunta inicial no és que sigui senzilla, sinó que és massa simple. Però jo crec que tots nosaltres som més complexes. Ja sabem que la pregunta és simple, però penso que quasi ningú creu que reduint la pobresa redueixes la desigualtat. No hi ha una relació massa lògica i mecànica entre un fet i un altre, entre la pobresa i la desigualtat, i per això és un dilema interessant.

Reduir la desigualtat o reduir la pobresa

És cert que podem considerar la pobresa com un concepte relatiu, i considerar que tots som rics o pobres en relació als demés. I des d'una noció de pobresa relativa podem no donar tanta importància a la reducció de la pobresa absoluta, però cal tenir en compte que quan parlem de pobresa en els països en desenvolupament parlem de pobresa absoluta, de misèria, i no només de pobresa en relació a qui té més recursos. Amb una noció de pobresa relativa podríem considerar que algú pot ser pobre en un determinat país i no ser-ho en un altre amb els mateixos recursos i per tant, en aquest cas, sí que el status d'igualtat o desigualtat acaba determinant un status de pobresa relativa.

Resum de les respostes a la qüestió:

Què és prioritari, reduir la desigualtat o reduir la pobresa?

S'ha produït un empat dels assistents entre els que creuen prioritari reduir la pobresa i els que consideren que el que cal és reduir la desigualtat. Hi ha qui diu que si reduïm la pobresa reduïm també la desigualtat, indirectament. I la Marina Bru considera que sense reduir la pobresa és molt difícil assolir una certa igualtat. Cal un mínim de condicions materials que et permetin viure amb dignitat per tenir força suficient per lluitar per la igualtat i contra les injustícies.

En Josep Pujol considera que disminuint la pobresa no es disminueix automàticament la desigualtat perquè en aquest procés hi intervenen molts factors, també factors interns de la pròpia societat, que no permeten plantejar el dilema amb claredat, sinó matisant molt i sabent que obtindrem respostes necessàriament ambigües. I que, en canvi, si reduïm la desigualtat automàticament reduïrem la pobresa perquè si s'aplica una redistribució de recursos dels més rics cap als més pobres, el més pobres tindran automàticament més recursos que els hi permetran sortir de la pobresa.

Per la seva banda, la Pilar Tacher assenyala que el problema de la desigualtat és si aquesta és molt àmplia o és relativa perquè en totes les societats hi ha desigualtats però en algunes la disparitat es tant gran que repercuteix greument en les estructures econòmiques i les relacions socials. També apunta que cal considerar la possibilitat d'accedir a serveis públics, que permet tenir més oportunitats i un millor nivell de vida tot i tenir pocs recursos. Per tant, els serveis públics universals serien un factor de reducció de les desigualtats. I, finalment, pensa que cal considerar el capital cultural, és dir la capacitat per a desenvolupar-se de manera eficaç en l'entorn social i econòmic, i la capacitat d'innovació per a saber-se adaptar als canvis, capacitats molt importants sobretot en contextos migratoris en què les persones s'han d'adaptar a un entorn molt diferent.

Finalment, l'Ibrahim opina que si comencem per reduir la desigualtat podrem aconseguir reduir la pobresa, i posa com a exemple el comerç internacional. Si reduïm les desigualtats entre països

en la capacitat d'exportar els seus productes, o les desigualtats generades per la fluctuació del canvi de divises, es podrien aconseguir moltes coses, entre elles la reducció de la pobresa.

Una altra cosa és la polarització. Aquí l'important no seria tant la desigualtat com la distància entre grups socials, que pot quedar certament matisada per l'existència de serveis públics i serveis bàsics universals garantits per a tothom. I és per això que en els programes de cooperació és tant important l'assumpte de l'accés als serveis bàsics.

En relació a la immigració, està clar que entre les oportunitats que ofereix la globalització, està l'oportunitat d'anar a buscar-se la vida a un altre lloc. És una oportunitat, tanmateix, que ofereix llums i ombres per a les societats receptors perquè els hi produeix beneficis, però també dislocacions.

En aquest sentit hi ha un efecte que molt sovint no s'ha tingut en compte i en això també podem recordar el que va passar en algunes regions d'Espanya als anys 60. De vegades s'ha dit, i és veritat, que la gent que emigra és la gent més emprenedora, tot i que no necessàriament la gent més formada. Són dos qualitats diferents. Una cosa és tenir formació reglada i una altra és ser emprenedor, perquè hi ha molta gent sense formació que té una enorme capacitat emprenedora. I normalment és aquesta gent més emprenedora, i més predisposada a prendre riscos, fet no gaire habitual en les nostres societats d'avui en dia, la que emigra.

Per aquesta raó s'ha dit moltes vegades, i també és cert, que la immigració descapitalitza una societat, perquè marxa la gent amb més capacitat emprenedora. Ara bé, s'ha oblidat que d'alguna forma la immigració també capitalitza una societat perquè molts països que tenen molt poc capital per fer processos d'inversió interns o de formació personal, converteixen les remeses dels emigrants en un dels seus grans instruments d'inversió i capitalització. Són aquests recursos que, amb dures penes, alguna gent envia al seu país d'origen, i que des del nostre punt de vista poden ser quantitats molt petites, les que permeten injectar recursos en

aquelles societats. Als anys 60 les remeses d'emigrants eren la segona font d'entrada de divises a Espanya, després del turisme.

Normalment els països o alguns dels països amb problemes de desenvolupament forts tenen moltes dificultats per accedir a capitals per inversions, moltes vegades per inversions petites, de 200 euros. I aquí és on juguen un paper clau les remeses dels emigrants.

Per tant, els efectes de la globalització són una mica polièdrics, n'hi ha de positius i de negatius, també a les societats emissores d'immigrants. Per una banda, se'n van els que més podrien fer i més valor podrien afegir si es quedessin a la seva terra, però de l'altra, des de fora ajuden a desenvolupar i a portar capital al seu país.

Finalment, en relació a la pobresa i la desigualtat entre països, cal recordar que hi ha un cert acord en que l'obertura comercial mundial redueix la pobresa i redueix la desigualtat. Augmentar la possibilitat que es comerciï, i reduir les proteccions dels països centrals reduint les barreres al comerç, permet a la vegada, i amb molta probabilitat, reduir la pobresa i reduir la desigualtat.

Tanmateix, altres conseqüències de la globalització, com una inversió en un país menys desenvolupat d'una planta de producció amb una tecnologia mínimament avançada, pot reduir molt la pobresa però pot augmentar molt la desigualtat perquè normalment en un país pobre hi ha molt poca gent que tingui capacitat per usar certes tecnologies. Aquesta gent segurament ja no són els que estan pitjor al país pobre en aquell moment, i a més tindran uns salaris que des del nostre punt de vista siguin baixos però que dins del país pobre seran en termes comparatius molt alts. Per tant, és molt possible que inversions directes en plantes amb un component tecnològic mínim, per baix que sigui, estiguin augmentant la desigualtat. Aquestes situacions es produeixen i per això té interès que parlem i parlem de pobresa i d'igualtat.

Personalment, jo m'inclino a preocupar-me més de la pobresa, perquè em preocupa principalment la

pobresa quan estic parlant de països pobres, i em preocupa la desigualtat quan estic parlant de països rics. Per què? Perquè normalment als països rics es donen poques situacions en què la situació de pobresa sigui tan extrema que afecta a les possibilitats de vida quotidiana. En aquests països la pobresa sí que és relativa i reduir unes centèssimes el percentatge de gent per sota la línia de pobresa no fa que ningú que no podia viure ara pugui viure, perquè estem parlant d'un concepte de pobresa més relatiu.

Per tant, als països rics el tema prioritari pot ser la reducció de desigualtats; però als països pobres el problema prioritari no és el nivell de desigualtat, sinó la gent que viu amb menys de X dòlars al dia, perquè això sí que significa viure, si és que es viu, amb unes limitacions molt grans.

En tot procés de creixement i desenvolupament hi ha una primera etapa, que ha de ser molt potent, de pujar molta gent que es troba per sota del nivell mínim de vida, per sota la ratlla de pobresa, que és allò que separa la pobresa de la misèria. Un cop passat aquest mínim, podem considerar que tenim individus que ja no estan exclosos de la societat i que poden participar i beneficiar-se d'alguns serveis públics universals, com l'educació, i això millorarà la seva capacitat de progressar en el futur.

Ara bé, per passar de la superació de la pobresa a la reducció de la desigualtat cal una cosa molt més activa que no la que fa falta només per superar la situació de pobresa, que és la POLÍTICA. És a dir, en alguns aspectes l'economia funciona una mica sola, i s'ha mostrat molt potent a l'hora de reduir la pobresa a molts països, i afortunadament a països amb molta població. Per tant, des del punt de vista mundial el balanç per aquest cantó ha estat bo, però el mercat mai ha estat molt bo reduint la desigualtat. I llavors es planteja un problema de segona escala que és què fer amb el creixement. I aquí és on entra la política.

Així doncs, el primer problema als països realment en situació de molt poc desenvolupament és donar com sigui una estirada cap amunt per tal que més

gent pugui entrar al circuit. El fet de tenir accés a certes coses bàsiques a nivell social que són elements de socialització, com certs serveis bàsics, situa a les persones en el mapa social, i els hi permet buscar-se la vida. Per tant, el que hem de fer és fomentar el màxim possible que la gent als països es puguin buscar la vida i trobar la vida. I per assolir aquest objectiu que haurien de servir les polítiques de cooperació.

En el camí per assolir aquest objectiu hi ha alguns països, com la Xina que han estat tingut més èxit que altres, com ara Rússia. Xina no va transformar el mercat d'un dia per l'altre sense Estats sinó que va fer una reforma gradual de l'economia sense desmuntar l'Estat perquè van entendre que sense Estat no hi ha mercat, sinó només màfia

El procés, doncs, s'ha d'iniciar amb una reducció de la quantitat de gent que viu en la misèria i que arriba a una pobresa suportable. Una pobresa suportable que, amb una certa conducció política de les coses, pot donar lloc a més oportunitats i en el futur a una reducció de la desigualtat. Això, per exemple, és el que ha passat a Espanya des dels anys 60 fins ara. Sortida de pobresa, decreixement en desigualtats i, a partir d'un cert moment, polítiques de més foment de la igualtat que han donat lloc a oportunitats estenent tot tipus de serveis que provoquen la integració i que acaben subministrant oportunitats a la gent, i redueixen la desigualtat. Així doncs, si bé per a reduir la pobresa el mercat hi pot fer molt, per a reduir la desigualtat la política és absolutament imprescindible.

Les noves polítiques de cooperació

Un cop ja tenim clar què és el que pot fer el mercat per reduir la pobresa, és hora que ens preguntem què pot fer la política, què podem fer més enllà del mercat regulat perquè aquesta cadena del creixement i el desenvolupament funcioni millor. I aquí és on entren les polítiques de cooperació.

Ara bé, per a mi les polítiques de cooperació sempre han d'anar darrera de l'oportunitat econòmica. Per

a mi la millor política de cooperació és l'obertura comercial, no n'hi ha cap de millor. La política d'obertura crea dislocacions però tot i així és la millor. La millor política de cooperació és aquella que permet a la gent desenvolupar les seves capacitats i habilitats i vendre, comerciar, exportar allò que fan millor sense necessitat, si no ho volen, de moure's dels seus llocs d'origen.

Si no tenim clar això les polítiques de cooperació són un pegat allí, i un pegat allà, tot i que hi hagin coses ben fetes. Per tant, el que cal fer primer és abandonar els arguments de la globalització hipòcrita eliminant els aranzels i els subsidis agraris. I a partir d'aquí començar a parlar de cooperació.

Dit això, hi ha algunes coses que està bé fer-les i en aquest sentit voldria parlar d'algunes coses noves que poden estar passant en l'àmbit de la cooperació. La primera ha estat qualificada com bastant exitosa, s'ha posat en marxa pel govern d'Espanya i, probablement, serà seguida a altres països europeus. La segona, és una que encara no sabem els resultats que tindrà però que m'ha semblat d'un plantejament bastant innovador en la forma d'abordar unes qüestions relatives a la cooperació econòmica per tal d'aconseguir que tinguin efectes que siguin duradors.

La primera és la nova política que s'ha desenvolupat en els programes de formació i contractació en origen als països d'Àfrica Sub-sahariana, que ha resultat en convenis signats entre el govern d'Espanya i diversos països, com Mauritània i Senegal, i que crec que està donant resultats. Des de fa molt pocs mesos han començat a venir ja amb formació i amb contractes des d'alguns d'aquests països, els que havien avançat més. Aquests programes funcionen a partir d'una sèrie d'empreses, que són de les que tenen més volum de contractació, i que fan els programes de formació in situ. Hi ha gent que segueix els programes de formació, i hi ha un conveni amb els governs d'origen, que es comprometen a posar més èmfasi en evitar migracions massives irregulars.

La part de compromís dels governs d'origen és intentar no estimular tant o dissuadir la sortida

il·legal, i a la vegada garantir que la gent que surt ho faci en millors condicions, i amb un contracte de treball. Una de les conseqüències d'aquesta política, juntament amb l'augment dels sistemes de control i vigilància naval, és que a l'estiu del 2007 hi ha hagut molta menys afluència de cayucos que els anys anteriors, perquè el sistema ha servit per canalitzar d'una manera diferent les necessitats migratòries d'aquells països. Està resultant una manera intel·ligent de canalitzar els fluxos migratoris a partir de processos ordenats que el mercat no fa ni farà perquè no està pensat per a fer-ho.

Aquesta ha estat una experiència impulsada des del Ministeri de Treball i Afers Socials, que realment ha estat molt ben acollida i avaluada a altres països europeus, i les Nacions Unides creuen que serà seguida per altres països i que, a més, ha servit, perquè des del Ministeri d'Exteriors es posi més èmfasi, més interès, en aquests països de l'Àfrica Subsahariana. Una idea relativament sensata, perquè aquesta zona s'ha convertit en una àrea d'interès preferent com a conseqüència dels fluxos migratoris, i que seria d'esperar que altres països seguissin.

L'altra política que vull destacar encara no ha donat resultats però és una cosa que està bé perquè també serveix per augmentar la identificació internacional d'Espanya en l'àmbit de les polítiques de cooperació. Es tracta d'un programa conjunt entre el govern d'Espanya i el programa de les Nacions Unides per al desenvolupament, el PNUD, de més de 500 milions d'euros a invertir en 3 anys i destinat a assolir els objectius del Mil·lenni.

És un programa específic d'Espanya orientat bàsicament a fomentar l'accés a energia bàsica per part de sectors amb menys poder adquisitiu i en una situació més marginal a la societat. El programa fomentarà la participació d'aquests sectors en el desenvolupament del projecte, de manera que no només es busca obtenir un resultat final, sinó augmentar les capacitats de la gent per a governar en el futur qüestions tan importants com l'accés a serveis bàsics, que marquen molt en quina escala d'ambició pots situar-te davant la vida, com a persona i com a comunitat. I realment l'exigència

respecte a la claredat en que cada projecte dissenya la participació i la codecisió dels sectors afectats, organitzats en relació al gènere o a d'altres variables, fa que el projecte sigui un element fonamental en l'evolució dels grups que hi participen.

Això està molt bé perquè invertir 8 milions d'euros o de dòlars cada any, durant 3 anys, amb un determinat projecte en una determinada regió d'un determinant país és important, i deixa uns efectes, sense dubtes. Però, l'augment de capacitació per participar en el procés d'accés a aquests serveis que determinats col·lectius reben és permanent, té un efecte durador, que dura més enllà dels 3 anys que durarà l'aportació econòmica.

En aquestes polítiques hi podem veure coses molt interessants perquè el que fan d'alguna forma, en el cas dels projectes de cooperació entre Espanya i països de l'Àfrica Subsahariana, és utilitzar regles de millor governança, i en el cas dels projectes amb NNUU intenten millorar les capacitats dels sectors més exclosos, amb més dificultats d'accés, que crec que poden tenir efectes duradors en el futur i que, a més, són innovadores.

Per tant, podem dir que tenim un procés, que és la globalització, que ofereix moltes possibilitats, moltes oportunitats, i també algun risc, i que hi ha algunes coses que sabem que funcionen des del punt de vista dels més pobres, com ara el comerç obert i les inversions. Sabem, doncs, que el mercat pot resoldre algunes coses, però que en alguns casos ha de ser regulat perquè si no crea efectes realment negatius.

A més, hi ha programes d'impuls de cooperació que sobretot el que tenen que fer és capacitar als governs i a la gent, allò tant clàssic «d'ensenyar a pescar en lloc de donar els peixos». Unes mesures que poden ajudar no només a que hi hagi menys pobresa sinó que hi hagi menys desigualtat, perquè són mesures que ja es troben en l'àmbit de la política, però no necessàriament de la política de govern sinó de la participació de la gent en els processos polítics.

En això cada vegada hem de ser una mica més nòrdics i centreeuropeus, i tenir sempre present que

la política no és només el que fan els partits polítics o el que fan els governs, sinó que també hi ha processos públics de participació política, que s'hauran d'anar desenvolupant més en el futur. Aquests processos poden servir per aconseguir que la gent participi en el compliment de les seves expectatives.

La polarització social

Pel que fa a la pregunta de la Marialluïsa Ferré sobre si en els països de renda mitja és més important la reducció de la pobresa o la reducció de les desigualtats, i en referència a la seva aportació al voltant la necessitat de donar més poder pels governs més propers al ciutadà, dotant-los de més recursos, més competències i més seguretat jurídica, per tal que fossin agents actius en el procés de reducció de desigualtats, considero que la desigualtat és necessari corregir-la quan és fruit del privilegi, però no quan és fruit de diferents esforços o diferents mèrits. És a dir, no crec que una societat totalment igual sigui més justa si aquesta igualtat és forçada i en realitat el que estem fent és no deixar diferents resultats a diferents esforços. Per tant, jo no tinc una visió absoluta de la desigualtat, crec que la desigualtat que es deriva de diferents esforços o diferents mèrits personals per a mi no és que sigui només tolerable, sinó que és bona. En canvi, crec que no és bona la desigualtat que es deriva de condicions adquirides o de condicions que no tenen relació amb el mèrit de l'esforç sinó amb el patrimoni i altres factors.

Dit això, jo crec que el més preocupant d'Amèrica Llatina no és la desigualtat, sinó la polarització. Existeixen societats desiguals en les que la desigualtat està ben distribuïda entre la societat. En aquests casos la desigualtat no és socialment tan dissolvent com ho pot ser una situació de divisió entre dos blocs, un de molt rics i un de molts pobres, molt separats entre elles. Aquesta situació podria ser menys desigual, però és molt més brutal i letal, perquè aquesta polarització és el que provoca molta inestabilitat social i inestabilitat política, que a la vegada impedeix polítiques de redistribució. És com

un peix que es menja la cua, i aquest ha sigut el problema d'Amèrica Llatina en molts aspectes.

Amèrica Llatina ha viscut processos intensos de polarització en el sentit de tenir classes mitges totalment aixafades, o grups petits però no irrelevantes de gent molt rica, amb un nivell de vida molt alt i amb una vida apart, i grups molt amplis de població realment molt compacte entre ella, molt igual però a l'altre extrem, mancada de l'accés als aliments bàsics, l'educació, els serveis públics bàsics d'aigua, etc. Són societats que globalment no són més pobres que altres societats, per exemple d'Àsia, però tenen uns problemes de polarització molt forts. I jo crec que el més dissolvent que hi ha no és la desigualtat, sinó la polarització, l'existència de dos blocs que viuen en dos societats diferents, en dues realitats diferents.

Aquesta polarització ha produït una inestabilitat social i política molt gran i ha impedit mantenir etapes sostingudes de creixement econòmic fort, que són les que d'alguna manera acaben beneficiant a tothom. En aquest sentit és molt important que es produeixi el que a l'Amèrica Llatina en diuen el 'chorreo'.

A l'Amèrica Llatina hi ha molta gent que té molt assumit que quan tens una etapa de creixement molt fort, els que més directament se'n beneficien al principi són els sectors de classe mitjana, els professionals i els sectors amb molts diners. L'important és, doncs, si a partir d'un determinat moment aquests beneficis van «chorreando», van filtrant cap a capes de la societat que estan en situació pitjor o exclosa. Allà tenen un problema molt important i és que no hi ha «chorreo», no hi ha filtracions dels beneficis, i per això s'acaba generant sempre malestar i convulsió, que són els elements principals que acaben tallant les etapes de creixement.

És un problema que les classes benestants llatinoamericanes tenen diagnosticat però pateixen el que els economistes diem el problema «del polissó»: ningú es posa a arreglar-ho perquè això costa diners i pensen que ja ho faran uns altres. Si les classes mitjanes fossin més grans no hi hauria aquest

problema perquè els beneficis dels creixement estarien més distribuïts, però ara no ho estan.

Aquest problema explica bastant bé el que passa a Amèrica Llatina i ajuda a entendre la distinció entre esquerres populistes i esquerres no populistes a Amèrica Llatina, és a dir, la distinció entre Veneçuela, Bolívia i Equador per un cantó, i en diferents graus, i Xile, Perú, encara ara, i Brasil per l'altra. Unes i altres es diferencien en les polítiques que adopten respecte aquest procés i en quina mesura han pogut evitar entrar en situacions de més convulsió social.

En aquesta línia sí que podem dir, com apuntava la Marialluïsa, que en les polítiques de cooperació és necessari que *els governs locals tinguin molt més protagonisme*, bàsicament perquè elimines instàncies d'intermediació, i, a més a més, normalment els governs locals sempre seran els que tenen més possibilitats d'articular l'empoderament de la gent. Els governs locals seran els que tindran més incentius i més possibilitats pràctiques d'empoderar sectors per a garantir que un cop el projecte en concret s'hagi acabat tingui un efecte beneficiós durador.

Però hi ha una altra dimensió que té relació amb el 'chorreo', que afecta directament al govern dels Estats, i que explica perquè no es filtren els beneficis, que és la manca d'un sistema fiscal modern. Molts països tenen sistemes fiscals realment patètics i lamentables que no forcen a la gent més rica -que es beneficia de les èpoques de creixement- a pagar uns impostos que permetrien a l'Estat redistribuir recursos a la població que no es beneficia directament del creixement econòmic. Però això des de fora no es pot solucionar, no es pot resoldre via cooperació sinó que és un procés intern, tot i que es podrien fer algunes coses.

Una bona idea seria que el Banc Mundial i el FMI, condicionessin les seves polítiques de suport a la reforma i modernització dels sistemes fiscals. És a dir, que es condicionessin crèdits i ajudes en base a si el país fa una reforma fiscal que garanteixi que qui guanya més diners i té més riquesa, pagui més.

Sense arribar als nivells escandinaus o espanyols, sí que seria una bona política que es podria fer des fora per fomentar una millor distribució de la riquesa en aquests països, tot i que suposo que és massa per l'FMI i el Banc Mundial.

Així com en altres moments el Banc Mundial i el FMI han fet polítiques cada vegada més emfatitzades en que els sistemes judicials funcionin bé per tal d'aportar seguretat jurídica a les empreses inversores, i tenir capacitat per donar respostes i resoldre conflictes de qualsevol tipus, ara es podria fer el salt a les polítiques fiscals.

De fet, quasi tothom està d'acord en què molts països d'Amèrica Llatina haurien de pujar impostos, però no l'IVA, que ja és altíssim en molts països on, a la pràctica i tot i l'evasió, és l'únic impost que es paga. Quasi tothom està d'acord en què això s'ha de fer i hi ha gent que pagaria més impostos d'aquests països, que estan d'acord en que això s'ha de fer però no ho fan voluntàriament. Per tant, no és consistent que hi hagi gent d'aquests països disposada a que es faci però que no hi hagi capacitat política per fer-ho, tot i ser conscients que és la única manera per a començar a resoldre els problemes endèmics de polarització social que arrosseguen des de fa dècades.

I, finalment, hi ha el tema de la corrupció. La dreta ha tingut molta preocupació sempre en deslegitimar

la despesa pública per motivacions de corrupció i si bé és cert que en aquests països hi ha problemes importants en aquest sentit, quan un mira els índexs de transparència i de corrupció a nivell internacional, el que veus és que el gran problema, o el gran incentiu per a la corrupció, no és tant la despesa pública sinó la multitud de regulacions que permeten a algú X intervenir en un procés de forma discrecional. Això vol dir que la corrupció té més a veure amb les capacitats discrecionals de canviar les regles que no pas amb la despesa pública. Ara bé, el que sí és cert és que els processos de creixement de despesa s'han de digerir a mesura que van augmentant els ingressos perquè si no, sí que poden donar lloc, no només a més corrupció sinó al malbaratament de recursos.

Per tant, la solució als problemes d'aquests països és una combinació de polítiques internes i polítiques externes. I aquí sí que vull fer una precisió més general: en polítiques de cooperació crec que s'ha de ser molt ben intencionat i a més s'ha de ser perspicaç perquè les polítiques tinguin algun efecte positiu a curt i a llarg termini, però mai eximir a les elits locals de la seva responsabilitat. Tot país pobre té una elit local, i el que no pot fer cap política de cooperació és ser tan paternalista que eximeixi a les elits locals de les seves responsabilitats.

L'arquitectura financera internacional, el deute extern i el dret al desenvolupament

➔ Rafael Grasa

Bé, moltes gràcies. Ja imaginareu que hauré de fer meravelles tot exposant perquè sinó, no estaré a l'alçada del que han dit la Teresa i la Marialluïsa. Novament, gràcies.

Tot seguint el demanat, miraré de parlar-vos de la relació deute extern-dret al desenvolupament que és l'essencial però no volia que oblidéssim el tema de l'arquitectura financera internacional, del paper dels organismes financers internacionals tot i que estic convençut que altres persones ja n'hauran parlat i, de ben segur, també se'n parlarà en la cloenda del seminari. Tanmateix, la deformació professional no es pot evitar i jo sóc un professor vocacional i una cosa que m'interessa molt és que debatem, que tinguem idees clares, però sobretot que debatem d'idees, de polítiques, i en el context en què estem això vol dir parlar de possibilitats de canviar coses radicalment, és a dir anant a les arrels, que és l'única manera de canviar-les, des d'aquesta perspectiva. Em centraré en el deute i el desenvolupament i el cas d'Amèrica Llatina em servirà per unes conclusions generals de veure què és el que hem de canviar. Però atès que és un seminari sobre globalització i sobre com l'economia i el desenvolupament es plantegen en el marc de la globalització, val la pena recordar algunes coses.

El context: les relacions internacionals

Primer, ens situem en les relacions internacionals. Mireu, aniré seguint rigurosament l'esquema, defecte de professor, perquè com a mínim no us perdeu. No podem analitzar temes de política internacional sense tenir en compte que la política internacional té una diferència notòria amb la política interna. En l'esfera internacional no hi ha divisió de poders, no hi ha un poder judicial, no hi ha un poder legislatiu, no hi ha un poder executiu. Nacions Unides no ho és, la Cort Internacional de Justícia no ho és, perquè, per començar, les seves sentències no són vinculants, a no ser que els Estats membres ho hagin decidit. Us imagineu això a l'esfera interna? Li diem al jutge *sap què?*, *li agraeixo la feina feta però no m'acaba d'agradar la seva sentència, no me l'aplicaré?* El fet és que a les relacions internacionals no hi ha una autoritat central legítima i acceptada per tots per damunt dels Estats nació, la qual cosa no vol dir que ho hagi poder i que per tant algú que mani seriosament, però no hi ha una autoritat central legítima i acceptada per tots per damunt dels Estats nació. Nacions Unides és el que més s'hi acosta, però poquet, molt poquet. Naturalment, la cessió de poder i la divisió de poders existeix a nivell regional, la Unió Europea/les Comunitats Europees, però no a nivell de la totalitat de les relacions internacionals.

Si no tenim en compte tot això, no entendrem algunes qüestions. Aquest seminari està basat, des del punt de vista dels fets que analitza, en una cosntriccio inicial, curt i ras: en l'esfera internacional no hi ha ni capacitat exactiva ni capacitat distributiva, en termes de política interna. Ningú recull impostos i ningú vol tenir polítiques d'acció positiva de forma genèrica. Què estaria bé que hagués política exactiva, taxa Tobin

o d'altres?; Certament, però no n'hi ha. Que estaria bé que hi hagués una política redistributiva? Segur, no només segur, és que és imprescindible, hauria de ser una de les conclusions d'aquest seminari, però a hores d'ara no existeix. Que anem caminant, lentament, cap a la creació d'un sistema polític internacional i que les coses són millor que fa 50 anys? Certament, de ben segur. Però no estem encara en una situació en la que podem analitzar les decisions polítiques en l'esfera internacional com analitzaríem les decisions internes.

En l'esfera internacional l'Estat nació és el subjecte bàsic, tots els Estats nació són jurídicament iguals però com a la «rebel·lió a la granja» de George Orwell, alguns són més iguals que d'altres, en funció del seu poder, dels seus recursos, que no només són materials, sinó també de la seva capacitat de fer ús de les influències, de les aliances, de com utilitzen fins i tot valors culturals, persuasius, etc. En suma, tot depèn del poder dur i del poder sua, en termes de Joseph Nye.

Això és clau per entendre el que ens toca. Perquè és clar, algú podrà dir, ja d'entrada, s'haurà de reformar de ben segur Nacions Unides, però no es pot reformar NNUU sense el vot afirmatiu o com a mínim no negatiu dels seus 5 membres permanents, que, en qualsevol reforma, sortiran més que probablement perdent. I això és així constitucionalment, perquè està a la Carta de NNUU i perquè ho van acceptar els Estats membres. Perquè ho van acceptar? Perquè era una condició indefugible: «lo tomas o lo dejas». En suma, les constriccions són aquestes.

Segona idea conceptual bàsica: què passa amb les relacions Nord-Sud? Quan parlem de relacions nord-sud, el factor bàsic a la base dels temes de desenvolupament, estem parlant de les relacions entre justament dos grans clubs de països: una vintena/trentena de països desenvolupats, industrialitzats amb règims polítics raonablement democràtics i consolidats, amb un grau de benestar notori (on existeix el que un socialdemòcrata va anomenar societat dels dos terços, dos terços que la passem raonablement bé i un altre terç que malgrat tot, del que queda de l'estat del benestar a tot arreu,

etc.. tenen mecanismes de suport), i una altra part del club, el del sud, que ha canviat molt en els últims 30 anys que ja no és el que abans havíem dit del Tercer Món. Aquest segon club està format per uns 120 o 130 països, molt heterogenis entre sí. De fet ja hi ha 5 o 6 grups diferents, des de països que tenen rendes per càpita de 7.000 dòlars fins a països que tenen escassament 640, 700 dòlars de renda per càpita, anuals el que NNUU anomena països menys desenvolupats, la major part d'ells situats a l'Àfrica subsahariana.

Naturalment, aquesta diferència té que veure amb moltes coses, amb la colonització, amb la descolonització, amb els processos neocolonials, però, sobretot, amb les regles del joc. El poder en l'esfera internacional com en l'esfera personal té diverses dimensions. En té una que és oberta; *qui sóc, què tinc, què faig?* Però en té dues més que normalment no veiem: una és la capacitat de fixar les regles de joc a l'escenari decisional, i això s'havia fet normalment des de 1815 (fins la fi de la guerra freda) per part dels vencedors en guanyar una guerra per l'hegemonia i fixar les regles i institucions del nou ordre internacional. Per entendre'ns, per exemple, distingir entre organitzacions com l'FMI o el Banc Mundial es vota en funció de la quota de contribució al percentatge, o sigui, al percentatge de contribució a la quota, a la quota que tu pagues, i d'altres, com Nacions Unides (Assemblea General) on el sistema de votació és un Estat un vot, o, on (Consell de Seguretat), es distingeix entre les responsabilitats dels membres permanents i la resta d'estats membres.

El cert és que a partir de la postguerra -anys 45, 47, 48- va créixer la idea que calia buscar un mecanisme que permetés la modernització, el desenvolupament dels països, pobles i nacions del sud. I està en la Carta de NNUU la idea, perquè el benestar i la riquesa econòmics són un prerrequisit per la seguretat i la pau. Sense això no tens garantit l'objectiu fonamental de NNUU que és que no hi hagi una Segona Guerra Mundial un altre cop. La riquesa, la prosperitat econòmica, el desenvolupament, estaven doncs a l'agenda inicial i a la carta fundacional de Nacions Unides. Aquest

mecanisme, el desenvolupament i la cooperació per al desenvolupament, implicava ajuts, com va deixar dit el president Truman amb un discurs i doctrina inaugural, tot seguint l'esperit de la creació de l'ordre internacional post Segona Guerra Mundial.

En principi s'havien de crear diversos instruments: un per donar estabilitat econòmica i per evitar tot tipus de problemes i de crisis financeres, que molt sovint tenien que veure amb el tema del canvi de divises; tot el que va ser la proposta del patró or-dòlar. L'or continuava sent l'element de referència per l'estabilitat però hi havia una divisa estable que era el dòlar i per tant l'or es canviava en funció del dòlar. I això va funcionar fins l'any 1971, en què Estats Units es va retirar unilateralment d'aquest sistema que, fins aleshores, li havia permès tenir una enorme hegemonia, sense precedents. Calia també que hagués un mecanisme per disposar de préstecs per a la reconstrucció, inicialment el Banc Mundial. Tanmateix, el Pla Marshall ja va fer aquesta funció posteriorment. Calien també institucions financeres i comercials. Un d'ells, l'Organització Internacional del Comerç, no va néixer quan estava previst, de fet ha trigat dècades. Als anys quaranta es va quedar en una institució menys institucionalitzada, el GATT.

Poc a poc, però, el desenvolupament va entrar en joc, fins arribar a la consolidació, mitjançant una Declaració l'any 1985 de l'Assemblea General, la Declaració al Dret al Desenvolupament que implica bàsicament dues coses: a) tothom té dret al desenvolupament, això vol dir que el problema del desenvolupament és un problema mundial, no només d'una sèrie de països i ens afecta a tots, governs, persones i societat civil, empreses de tots els països; i b) que tothom té dret també a triar el seu model de desenvolupament, perquè no hi ha un només, n'hi ha molts des d'aquesta perspectiva. Entremig, entre la declaració de Truman i la declaració de l'Assemblea, varies dècades de desenvolupament, les propostes del 0'7%, per exemple, producte d'uns càlculs econòmics que consideraven que amb un 1% de la riquesa mundial dels països del Nord transferida i focalitzada cap als països del sud seria

factible canviar la situació de partida dolenta i, seguint a Truman, incorporar els països del Tercer Món al món desenvolupat.

No entrarem a parlar de concepcions del desenvolupament. N'hi haurà prou amb senyalar que des de l'any 1948, les coses han canviat. Globalment la situació dels països del sud ha millorat molt i això és indubtable, però quan comparem amb els països del nord encara la diferència en riquesa mesurada simplement en xifres macroeconòmiques (o en benestar individual, si la mesurem per exemple amb expectativa de vida, en néixer) la diferència és enorme, una bretxa que no minva. Penseu que només en expectativa de vida encara la diferència és en els extrems pràcticament de més de 30 anys.

Tercer, siguem realistes en acarar les relacions Nord-Sud: la realitat és com és, malgrat que a vegades la maquillem amb el llenguatge. I el tema de fons és l'exclusió social, la desigualtat internacional no és només pobresa; la pobresa és el símptoma, és el que veiem a la superfície, però cal buscar, veure les arrels. El tema de fons és, repeteixo, desigualtat, exclusió. Aquesta és la idea de fons. Per exemple, el continent més desigual del món és Amèrica Llatina. Hi ha un indicador, l'índex Gini, que és aclaparador. Si voleu una mesura més entenedora i pedagògica, dividim la població en cinquenes parts, en quintils, i calculem la relació, la ràtio, entre el 20% més ric i el 20% més pobre a cada lloc, regió, etcètera. Si ho fem això a nivell mundial veuríem que en el nord, en els països rics, la diferència és aproximadament d'1 a 6. A la Unió Europea si deixem de banda l'ampliació cap a l'Est que ha complicat les coses, seria aproximadament d'1 a 5 i a l'Estat espanyol molt sovint no ha arribat a 1 a 5. Als EEUU, amb més exclusió i desigualtat, d'1 a 7.

Pel contrari, en els països del sud, és on hi ha més exclusió i més diferència. La mitjana està en 1 a 15, 1 a 20. I en algun país com Brasil ha arribat a ser a voltes d'1 a 30. Fixeu-vos el que us estic dient. El 20% de la població és 30 vegades més ric que el 20% més pobre. Per tant, la diferència és brutal: a molts dels països del sud, per exemple els emergents,

funciona la societat del dos terços de què he parlat abans, però a la inversa. Hi ha dos terços d'exclusos i un terç, el que més o menys les coses li poden anar bé, diguem. Per tant, una situació absolutament invertida que a la nostra. Però tornem al meu tercer comentari, adreçat al realisme de les paraules i les anàlisis. Jo voldria que qual parlem de relacions Nord-Sud no parlem només de pobresa: és veritat que ara és al centre de les polítiques de cooperació, però no hem d'oblidar que a més a més de la pobresa ens hem de plantejar-te el tema de la desigualtat i de l'exclusió. Per exemple, a l'Amèrica Llatina el creixement econòmic és des de fa un cert temps de l'ordre del 3% l'any, però la desigualtat globalment no està millorant, perquè continua faltant política distributiva, creixement amb equitat i justícia.

En conclusió, per acabar aquest primer moment de la intervenció: tot i que el sud ha millorat molt globalment, encara avui en dia el camí del Nord i del Sud és clarament divergent. És a dir, si només agafem grans xifres, la distància del nord globalment respecte del sud continua augmentant, malgrat que la millora en el sud és clara i innegable en tots els sentits.

Els ideals dels anys quaranta i cinquanta, encara vàlids, no acaben d'avançar en la direcció prevista.

La globalització i els problemes del desenvolupament

Deixeu-me que dediqui una estona, com a segon moment de la xerrada, al marc de la globalització. La globalització, es digui el que es digui, existeix. La quantitat de literatura politològica, sociològica, econòmica sobre què és la globalització ja desborda fins i tot la capacitat ordenadora d'un acadèmic, de qualsevol acadèmic, però el cert és que la globalització és un increment d'una tendència que té com a mínim cinc segles d'història: la internacionalització i mundialització, des d'Europa, el vell continent des de la nostra mirada eurocèntrica, al conjunt del planeta. Curt i ras, hem arribat a una fase qualitativa diferent, que implica que certament

no és només ja interdependència sinó canvis en l'esfera financera i comercial, que és el que més globalitzat està. En suma, afecta sobretot a la distribució i menys a la producció. Pel contrari, La globalització social i política ja no és tan clara. Tanmateix, a efectes analítics, partirem de constatar que vivim en un món en que, per dir-ho ràpidament, el temps i l'espai s'han comprimit. I això té impactes importants a nivell del tema que ens ocupa.

Què vol dir això? Que tothom gairebé en directe sap el que passa arreu (sí, ja ho sé, pensareu, ho «sap» amb cometes, perquè hi ha filtracions, mediacions d'agències de notícies), mediatitzat, filtrat, però sabem del què passa gairebé arreu. Situacions de tanta desigualtat, de pobresa, d'injustícia n'ha hagut d'altres i probablement més greus en el món. El problema és que ara les «sap» tothom i en directe, en temps real. Per tant, hi ha una informació immediata, directa del que hi ha allà, etc...

Tot això ha provocat canvis; per exemple, ha canviat la concepció del desenvolupament. El desenvolupament avui s'entén com un element plural, multidimensional, realment ja no s'han de desenvolupar els països, les xifres macroeconòmiques, sinó que el que es busca és el benestar de les persones. Aquesta és la concepció del que anomenem desenvolupament humà, molt vinculat a Amartya Sen i la seva concepció innovadora de l'economia del benestar.

Qui està més desenvolupat? Aquell que té més llibertat d'elecció, té més opcions possibles. Per posar un exemple: què hi ha en comú i de diferent entre un activista que recorre a una vaga de fam, un professor acadèmic com jo que no va tan sovint com hauria d'anar al gimnàs i que decideix fer un règim abans de l'estiu, i un pobre dels més pobres de Calcuta? Els tres passem fam, en algun moment determinat. La diferència està en que l'activista polític i jo hem pogut triar; el pobre de Calcuta, NO. No pot decidir què ingereix o què no ingereix d'aliments, per tant, el seu grau de desenvolupament és molt inferior: no té llibertat d'opció respecte a d'altres coses.

Quin tipus de concepció introdueix doncs Amartya Sen, i d'altres com Frances Stewart o Martha Nussbaum, en el desenvolupament? Ens fan canviar també la concepció de la solidaritat: hem après a ser solidaris sobretot amb els que no són o no pensem com nosaltres. Abans la solidaritat tenia color, tenia ideologia, i era un partit germà, un moviment que tenia referents ideològics fraternals, etc... Ara això també funciona, però també hem après a ser solidaris amb el que és molt diferent que nosaltres, parla d'una manera diferent, diu altres coses, etc... Això és el que va dir Rigoberta Menchú quan va crear la frase aquella de *la solidaritat és la tendresa dels poble: ja no preguntes de quin poble*.

La noció de desenvolupament humà també ha canviat la concepció de la cooperació. Avui en dia sabem que la cooperació per al desenvolupament, i ho diré radicalment, en el millor dels casos és un ajut a un procés que té lideratge propi, lideratge que no és –ni podria ser- del nord. En un cas neutre, és simplement estèril i a vegades és un obstacle, perquè no és una bona pràctica d'ajut al desenvolupament i de cooperació i els exemples són així en tots els sectors: ONG, administracions, empresa, que també té un paper important, o universitats, que també són actors de cooperació al desenvolupament en determinats casos.

Resultat: una concepció més limitada de la cooperació al desenvolupament, en el sentit de que després de 50 anys d'intentar-ho tothom té clar que només amb cooperació per al desenvolupament no canviaràs països. Això és el que he intentat explicar parlant de les 6 C. Avui dia hi ha una doctrina bàsica en cooperació al desenvolupament, que és el que fixa el gran objectiu, la fita a llarg termini. És la idea de capacitats, el nucli dur de la concepció de desenvolupament humà de Sen: el que cal formar és capital humà, persones, per tal que assoleixin capacitat per fer coses. Tot allò que no millora les capacitats d'una comunitat, d'un grup de persones, d'un país, d'una regió, en el millor dels casos és fungible. Serveix durant un moment però són com els diners, si no hi ha nova entrada de diners, a la fi se t'acaben. I com que la cooperació al desenvolupament ha de buscar resultats no fungibles,

hem de mirar a l'enriquiment de les capacitats de persones, pobles, nacions. Per tant, aquest és l'enfocament bàsic, la primera C.

Com s'ha de fer? Hi ha tres addicionals, presents al Tractat de Maastricht, que expliquen la forma de fer-ho: amb coherència, coordinació i complementarietat. La coherència és un tema molt complicat, atès que parlem de coherència entre polítiques públiques. És molt fàcil de dir i quasi impossible d'aconseguir: resulta més fàcil explicar incoherències, que explicar bones pràctiques. Dit ràpidament, se suposa que la cooperació vol millorar la posició relativa dels països del sud respecte dels països del nord en el conjunt del sistema internacional. Doncs molt bé, el que no pot ser és que la política d'ajut al desenvolupament o de cooperació al desenvolupament vagi en una direcció i la política comercial, la política de seguretat, la política exterior envers aquests països del país faci o vagi en sentit contrari. Seria incoherent, contraproduent potser i, probablement, ineficaç. Pel que fa la coordinació, al·ludeix a la coordinació entre actors, i entre polítiques. Aquest és probablement el defecte més important de les polítiques de cooperació de tots els actors del Nord: incapacitat de posar-se d'acord en origen i en el terreny per fer coses conjuntament. I, en tercer lloc, la idea de complementarietat: en el cas de la Unió Europea, entre les polítiques nacionals i la política comunitària.

Per acabar, tenim dos C més, que han sorgit en el debat recentment: la de condicionalitat i la de, amb una mica de trampa, corresponsabilitat (ownership en anglès, en sentit literal, apropiació). Pel que fa a la condicionalitat, ha estat una constant de l'ajut al desenvolupament: condicionalitat econòmica, política, mediambiental... Pot ser negativa, «si no fas... no tindràs»; però també positiva, incentivadora: «*si vostè fa això, té garantida una segona línia de subvencions, un altre mecanisme, etc...*», «*si el resultats són bons...*» o, per exemple, com s'està fent amb algunes pràctiques de codesenvolupament interessants que és «*si vostès els immigrants posen 100, nosaltres posem 300*», com fan a diversos estats mexicans per incentivar

l'ús col·lectiu de les remeses. I, per últim, la C de corresponsabilitat: de res no serveix l'ajut i la cooperació si el destinatari, els actors del Sud, no la fan seva, no se l'apropien. El que implica que siguin corresponsables des del principi, de la gènesi a l'aplicació i avaluació.

Per què us dic tot això? Perquè el debat sobre el deute al que arribarem d'aquí a un moment està vinculat a un debat en cooperació al desenvolupament i ajut vinculat també al debat sobre la reforma del sistema financer al que farà alguna referència: el problema de l'eficàcia, de l'eficiència, de la qualitat. L'ajut al desenvolupament ha estat sempre una gota d'aigua en el conjunt dels recursos econòmics internacionals. Normalment en els temps històrics ha estat al voltant de 60.000/65.000 milions de dòlars anuals. Actualment ha arribat a ser recentment de 100.000 milions però no és tot diner fresc: gran part d'aquests 100.000 milions de dòlars són condonació de deute, deixes de pagar, pots emprar el que ja no has de transferir, però no ingresses diner addicional. Tot plegat, entre 60.000 i 70.0000 milions de dòlars l'any, el 0,33 per cent de la riquesa.

Al mateix temps, cada cop s'ha incrementat l'agenda del desenvolupament, governabilitat, governança, democràcia, lluita contra la corrupció, transparència, construcció de la pau, enfortiment del teixit social, de la societat civil, capacitat emprenedora,... moltes coses però els recursos són pràcticament els mateixos que fa 30 anys. A més, amb una creixent competència, perquè la fi de la guerra freda va tenir dos efectes negatius: a) la desaparició del 5% de l'AOD que donaven els països de l'est; i b) la competència a la recerca de fluxos econòmics de bona part d'aquests països.

En tot cas, com us deia, al Nord el debat fa anys que gira entorn de l'eficàcia i no és fàcil demostrar que la cooperació al desenvolupament hagi funcionat amb resultats. De fet, quan s'han fet estudis econòmics seriosos, només s'han trobat 3 exemples en què l'ajut al desenvolupament havia estat, en termes causals demostrables, clarament positiu. Fixeu-vos bé què dic; no estic dient que

només siguin tres els tipus, sinó que només s'ha pogut demostrar causalitat en tres tipus de casos. Un, quan l'actuació del desenvolupament reforça, multiplica, el que ja es fa al sud. Sembla sensat i s'ha demostrat que és cert. Per tant, quan tu no vas amb un programa propi, sinó que fas alguna cosa que ja s'està fent al sud. Això ha permès que es desenvolupin nous instruments: ajut a pressupostos, SWAPS, etc... Segon cas: quan s'ha apostat clarament per un enfocament de gènere i quan s'ha treballat sobretot amb dones. Per què? Perquè en els països del sud l'economia informal és bàsica, i l'informal gira al voltant de la unitat familiar i la unitat familiar dels països del sud té com a nucli la dona. Tercer cas demostrat: allà on hi havia una aposta per les capacitats, on s'apostava per reforçar capital humà, per ensenyar a pescar i no simplement per donar peix.

Bé, deixem el context internacional i el context de les relacions Nord-Sud i el debat el curs sobre el desenvolupament i la cooperació per al desenvolupament per fixar-nos en el deute extern.

El deute extern: el cas llatinoamericà

Com pot afectar el deute extern al Sud, amb l'exemple d'Amèrica Llatina? Recordem la situació regional: un creixement econòmic raonable, tot i que insuficient en termes absoluts, sustentat sobretot en condicions internacionals bones, però amb persistència d'enormes bosses de pobresa, amb una enorme desigualtat i amb una situació en què el deute extern sembla créixer. També ha crescut la quantia del servei del deute, és a dir, del que pagues d'interessos. Anem a veure cap a on va això, i ho veurem amb el powepoint que teniu

Abans, però, la idea de fons: plantejar si deute i desenvolupament són incompatibles o no. Primer, la magnitud del problema. Agafem 2003 com a any de referència: el deute extern és present a diferents zones del planeta; a l'Amèrica Llatina i l'Àsia afecten més que a l'Àfrica. Estem parlant de xifres molt altes, que afecten d'alguna manera per població endeutada al 85% de la humanitat i on la ràtio deute-

exportacions com veieu no és bona; i va creixent el problema bàsic del deute, el pagament dels interessos, mentre el principal, el deute real, continua present tot i pagar molt.

Com es va originar el fenomen? Primer, perquè en els anys 80 hi havia molt diner en circulació en el sistema producte dels petrodòlars dels anys 70, entre d'altres coses. I per altres raons que veieu amb els gràfics. Per què es va produir això? Pel cantó de l'oferta, perquè hi havia fluxos de recursos per augments del preu del petroli, entre d'altres. Pel cantó de la demanda, per excessos de política d'endeutament extern, per expansió exagerada de la despesa interna en molts països, etc... en part per despesa militar, ...

Segon, quin impacte ha tingut des del punt de vista del desenvolupament el deute, més enllà del que es deu, que en el fons no és el principal problema. Hauríem de parlar de l'impacte en la reestructuració del funcionament econòmic d'Amèrica Llatina en els 80, dels models sobre les relacions nord-sud i l'eix articulador perquè les relacions nord-sud durant més d'una dècada funcionaven entorn al tema del deute. Recordeu que fins i tot Fidel Castro en va fer als 90 bandera: *fem un grup comú, un grup de lideratge, perquè el deute és immoral, és injust, i és impagable*.

Però, com us deia, quin és l'impacte que ha tingut? Cal recordar que en els anys 80 es produeix un canvi en la doctrina dominant del desenvolupament i front a la presència constant de l'Estat des dels anys 50, a vegades abusiva, no només entre corrents marxistes sinó també entre corrents liberals nordamericanes o keynesianes, la teoria del desenvolupament dominant als anys 80 és la que coneixem com neoliberal, el consens de Washington: Estat minimalista, contracció de tot tipus de despesa pública, etc... Tot això ha permès un debat sobre què era l'important del finançament extern. Aquest debat encara està present, en part en el BID, en la CEPAL: si el finançament extern completava o no l'estalvi en temps, si el substituïa, si era per inversió productiva o per consum, etc...

En tot cas, tot fugint de debats molt teòrics, si us hi fixeu és evident que, centrant-nos en l'ingrés net de capital a Amèrica Llatina i al Carib, es fa palès: a) una enorme variabilitat; i b) hi ha un període important en què aquest ingrés de capital és baix, tot i que torna a recuperar-se posteriorment. Pel contrari, el comportament del gràfic dedicat al del deute extern mostra clarament com ha crescut als 90, com es manté força estable i fins i tot amb tendència de nou a incrementar-se a partir del 2002 i del 2003. El comportament per països també té el seu interès. Observem que hi ha països amb un mal funcionament, tot i que no és la paraula correcta, amb una mala situació com Argentina que incrementa el deute pràcticament constantment. I pel contrari, hi ha països en que les polítiques de contenció del deute o en alguns casos de condonació d'altres van donant algun impacte perquè també veiem pràcticament a Brasil i sovint a Mèxic com van descendent en aquest sentit.

Per últim, mireu ara, amb l'ajut del gràfic, l'última qüestió que m'interessava des del punt de vista empíric, relativa als fluxos nets de deute, el que es paga, les amortitzacions. Observem, en clau comparativa, que fins i tot els països emergents d'Amèrica Llatina -Brasil, Mèxic-, tenen un seriós problema de deute extern. Un seriós problema degut al deute acumulat i també per la incapacitat a vegades d'Occident d'entendre què es podria donar a canvi.

Deixaré això ara de banda, i entrarem en la situació que ens trobem avui en dia. Tot això és una bola de neu que ha anat incrementant-se. Evidentment el diner no es tan fluït com als anys 80, per tant el procés d'endeutament no segueix el ritme dels anys 80 però hi ha algunes tendències interessants, que són les que he intentat reflectir en aquest esquema. Primer, desplaçament de prestataris sobirans a favor de privats, de públic a privat, perquè hi ha un mercat del deute. Això vol dir que si us fixeu els percentatges de creixement del 90 al 2001 del deute públic versus el privat són molt diferents, de 2% a 30%.. Segon, la titularització del deute, del deute extern, no em refereixo al deute públic intern dels països que és un altre tema que ara no ens ocupa: en

suma, que gran part de l'*stock* del deute extern està en bonus. Tercer, un increment del deute a curt termini i una accelerament del creixement dels fluxos privats, ja no els que compren que també han comprat deute antic sinó els que entren amb deute nou.

En conclusió, el deute extern, i aquí és on ens hem de situar, fins ara ha significat bàsicament un obstacle per al desenvolupament. Ho dic sense cap dubte, totalment convençut. Per què? Perquè limita les inversions per ampliar les capacitats productives i deteriora l'entorn macroeconòmic, perquè durant molt de temps ha comportat processos d'ajustament estructural (com a exemple: durant molt de temps de cada 3 dòlars que prestava el Banc Mundial dos eren per refinançar el deute, és a dir, per fer més llarg el període del deute i per poder pagar). Per tant, t'estaves endeutant no per ampliar capacitats sinó simplement per continuar pagant i no quedar com a morós i fora del sistema. El deute ha tingut costos socials incalculables. De fet no s'entendria la idea de desenvolupament humà sense l'informe que va fer James Grant, ja mort, quan era responsable de l'UNICEF l'any 87 que tenia com a subtítol justament «un ajust social amb cara humana»: deia, «*ulj, certament cal fer ajustos estructurals, però comptej amb les conseqüències*». En suma, el deute ha castigat els més empobrits, els exclosos, i ha augmentat la dependència i el subdesenvolupament.

Què ha fet el nord davant del tema del deute? Primer, s'ha intentat alleugerir el deute extern. Variables que podríem trobar i que costaria molt d'explicar: renegociar, això és el que fa tothom, fins i tot a casa seva amb les hipoteques, amb els crèdits: Pla Baker, després un menú d'opcions: *miri, aquí té aquestes possibilitats, trii la que li convingui més pel tema del deute*. Després van afegir propostes de compra de mercats secundaris. Després van començar ja a aparèixer propostes més radicals, la conversió del deute: *molt bé, vostè té aquest deute, el pot convertir en desenvolupament o el pot convertir en inversions o el pot convertir, és per exemple el camí que ha proposat el govern espanyol en els últims anys, en educació. Però hi ha més*

possibilitats: el pot convertir en protecció de la natura, en polítiques socials. És a dir, vostè no me'l paga, li condono però aquesta quantitat s'ingressa, cometes amb el d'ingressa, en els seus pressupostos per fer això que hem convingut. I per estar segurs que això vagi bé la condonació és progressiva o condicional a mesura que vostè vagi complint els seus compromisos. I deixaré de banda la iniciativa HIPC (països empobrits altament endeutats, en anglès), o l'actuació recent del Club dels creditors, el Club de París.

El problema és que, i ho deixaré aquí, una anàlisi estrictament objectiva sense massa a priori, planteja que la crisi globalment no s'ha solucionat. És veritat que avui en dia a diferència del final dels 80 i principis dels 90 una crida com la de Fidel Castro no tindria gaire èxit perquè s'ha negociat país a país o han canviat les situacions. Però la situació continua sent la d'un endeutament molt alt a moltes zones del planeta; les renegociacions o els nous components, simplement ajornem la magnitud de la tragèdia, del problema. Tard o d'hora caldrà pagar-lo, o tard o d'hora caldrà dir que el condones de debò.

Ara per ara, tenim problemes: per exemple, és poc previsible la condonació del deute, no permet planificar gaire l'AOD, atès que depèn de la voluntat manifestada quasi any rere any pels creditors. Què passa? Que el deute és poc previsible en termes de planificació de cooperació al desenvolupament, a tres quatre o cinc anys vista. Saps que aquest país pot estar en la llista, però ha de complir unes condicions que són les que posa el Pla HIPIC. En tot cas, els mecanismes tradicionals de reducció i alleugeriment del deute són insuficients. Hi ha un efecte viciós d'alliberament de recursos interns i externs però pel servei del deute. Què en podem concloure?

Conclusions

Per tant, primera conclusió: el tema del deute políticament no té la rellevància que tenia abans però econòmicament encara és més important que abans,

perquè és un problema seriós de les estratègies de desenvolupament i és un problema seriós i no es resolen problemes de desigualtat, d'exclusió, en aquest sentit.

Segon, no sembla que els països del nord tinguin propostes suficientment radicals per al problema. Això obre una finestra d'oportunitats a quelcom que està sobre la taula. Ho podem debatre després si voleu. El Banc del Sud. A la proposta d'Hugo Chávez i d'altres, se n'hi afegeixen d'altres com posar diners i recursos aprofitant el preu del petroli dient entre d'altres coses que dona una gran quantitat de recursos als països extractors per intentar tenir polítiques pròpies, etc... Jo sóc escèptic, ja veurem si es posa en marxa, a la fi, què farà... però sembla que hi ha un cert marge, almenys per al joc polític.

Tercer, ens hem de plantejar, novament i realment, com a part de les polítiques de cooperació i de desenvolupament, polítiques reals de canvi de deute per desenvolupament. Hi pot haver polítiques interessants però jo crec que això només es podrà fer, i ho deixaré aquí, ho deixo per després, si des de moviments socials o partits polítics amb concepcions realment transformadores ens adonem que el tema del deute s'ha de plantejar de la mateixa manera que el tema del desenvolupament, les 6 C, amb capacitats, plantejant el tema a fons. I per tant, una cosa que funcionaria molt bé és condonar deute al mateix temps que estàs utilitzant els nous instruments innovadors de cooperació, per exemple ajut a pressupostos. Ajut a pressupostos és més que el projecte i més que el programa. És dir-li a un país, *ens els propers 4 anys condicionat a que s'ho gastis bé, és a dir, com a mínim a que no malbarati amb corrupció, etc... a que demostris un cert*

resultat, jo li garanteixo que aquesta part del pressupost de salut, d'educació, del que sigui, l'ingressa directament i no condiciono a priori, l'ingressa directament en el seu pressupost i vostè el gasta, ara, això sí, un cop a l'any vull veure els resultats per veure que hi ha, ara, no el condiciono, vostè tria el que farà amb això. Ho acordem mútuament.

Això, per exemple, si ho multipliques en condonació del deute en aquest sentit cosa que no s'ha fet encara, donaria possibilitats relativament interessants des d'aquesta perspectiva. El mateix amb el que es diu de les iniciatives a l'enfocament sectorial, el SWAP que s'està aplicant a zones com a Moçambic amb força, en què diversos actors, diversos països privats i públics, participen en determinats casos.

Per acabar, mentre no pugui ser real el canvi de l'arquitectura financera internacional i jo sóc en aquest punt dels moderats, del que creu que millor que tinguem Banc Mundial i FMI que no tenir-los, encara que se'ls hagi de controlar, perquè hi ha un sector radical del moviment que diu, *no, no, que desapareguin*. Mare de Déu!, no vull ni imaginar-me que podria passar a 3 anys vista sense haver-hi un mecanisme. Però mentre no es puguin canviar les polítiques de condonació del deute tenen un paper important i jo crec que la conclusió que hauríem d'arribar tots és que li hem donat poca importància com a instrument de cooperació al desenvolupament, d'ajut al desenvolupament i hauria de tenir un paper, una presència molt més gran perquè, per dir-ho brutalment, sense solucionar sobretot en el cas d'Amèrica Llatina del deute extern, igual que sense solucionar el tema de la desigualtat brutal i de la corrupció, l'ajut al desenvolupament és en el millor dels casos inútil.

Moltes gràcies per haver pensat en mi per presentar-vos algunes reflexions sobre aquesta temàtica tan àmplia, que em centraré només en tres aspectes. El primer, més aviat serà un recordatori de la qüestió; el segon tractarà de qüestions més directament polítiques; i el tercer consistirà en un record sobre la seva connexió amb la reducció de les desigualtats socials i econòmiques injustes; és a dir, recordar que les coses no són immutables sinó que vivim en un marc sobre el qual podem incidir a partir d'uns valors i d'uns interessos com els que nosaltres propugnem.

Des de fa un cert temps en el món de les ciències socials, el tema de la globalització -o de la mundialització, si utilitzem la paraula a la francesa- ha sortit amb força per tal d'analitzar una realitat nova. Aquesta realitat encara que algú vulgui dir que ha existit sempre, perquè sempre ha existit organització econòmica internacional en menor o major mesura, ha incrementat la seva importància d'una manera notable aproximadament a partir de la dècada dels anys 90 del segle passat. La interpenetració econòmica, que és un fet irreversible, es troba en la base d'aquesta globalització i marca les tendències dominants de la nostra època.

El creixement econòmic sostenible com a objectiu polític

D'aquest context, que és prou conegut, i per tal de no entrar en la polèmica sobre la definició de les característiques i els elements predominants, allò que m'interessa més és subratllar un objectiu, que hauria de ser assumit per totes aquelles forces que actuen com a subjectes polítics.

L'objectiu és aconseguir un creixement econòmic sostenible que permeti augmentar els béns d'una comunitat per tal de poder-los utilitzar en el nostre projecte de reducció de les desigualtats. És a dir, aconseguir un creixement sostenible estretament lligat a la necessitat d'aconseguir el màxim producte interior per poder-lo repartir millor.

Allò que vull dir és que sense creixement sostenible una societat no té una altra via que augmentar els recursos d'uns en detriment dels altres. I com que una distribució d'aquestes característiques és socialment difícil, o ho pot ser, cal assumir que tota política de reformes socials implica un creixement sostenible, és a dir, un creixement que es mantingui en el temps per tal de produir perspectives d'una millora continuada.

L'objectiu del creixement sostenible implica plantejar-se obertament quins són els recursos energètics i quines són les fonts de creació de riquesa que té una societat per a mantenir aquest creixement i permetre, per tant, que el conjunt dels sectors avanci.

Aquest objectiu, però, és més complex en una societat globalitzada com la nostra, que en principi està molt més integrada que la vella societat industrial basada en mercats nacionals o en mercats locals. I això té

moltes conseqüències des del punt de vista polític, perquè un no escull d'estar en una societat globalitzada. Un hi és en menor o major intensitat i les societats amb més capacitat de generar riquesa o béns o serveis estan en una posició de preeminència relativa. I per tant, per a mantenir-se en el nivell en el que estan d'una manera estable és fonamental introduir la innovació, tant en els productes com en els procediments, per tal d'aportar un valor afegit als productes o serveis.

Ara bé, ¿tenim unes condicions suficients com per assegurar una innovació en la societat postindustrial? ¿Tenim unes condicions suficients per a produir valor afegit? ¿Tenim unes comunicacions àgils que ens permetin, d'intercanviar productes i serveis? Aquestes són algunes de les preguntes que ens hem de fer i que centren un dels debats polítics fonamentals actuals

La delinqüència internacional i la necessitat d'Estat

Un altre dels grans temes que ens porta el fenomen de la globalització, a més de les migracions massives, és el de la delinqüència internacional. Fins i tot la delinqüència ha canviat i avui la gran delinqüència organitzada funciona de manera transfronterera, de tal manera que als Estats els resulta cada cop més difícil combatre-la. Aquest és un tema central perquè afecta directament a l'autoritat de l'Estat, del Dret i de la Democràcia.

Aquesta delinqüència nova no es pot combatre amb els mitjans antics perquè té una gran capacitat d'adaptar-se a la nova situació creada per la globalització, fins i tot barrejant-se –i en ocasions confonent-se- amb l'economia legal.

Un tema paradigmàtic és la incapacitat per establir noves normes, també penals, a nivell internacional. La delinqüència internacional s'aprofita de l'existència de tipus delictius diferents segons els països per burlar els sistemes policial i judicial tot utilitzant les escaletes que la situen en la impunitat o, fins i tot, en països d'impunitat.

La necessitat de combatre aquesta nova realitat és un dels elements que expliquen també que els Estats avui existents no poden desaparèixer, perquè constitueixen una garantia molt important, mentre no es creïn mecanismes de control policial i judicial internacional.

Però els Estats existents, sobretot a Europa, són marcs massa petits per a encarar tots sols els problemes que tenen tant a l'interior com a l'exterior perquè tenen poc pes econòmic, poca força militar i, per tant, poca autonomia econòmica i política. Els Estats són petits perquè el marc real en el qual es mouen és més ampli, el marc de l'Estat és massa petit respecte al marc real existent, tal com va passar també quan es va crear l'Estat nacional fa dos segles.

La política democràtica en el temps de la interdependència

La creació de l'Estat nacional ha estat un gran èxit històric, però avui aquests Estats que tenim són petits. Per què? Perquè les grans decisions que han de prendre els Estats, les grans decisions, tot i que siguin internes perquè tenen una repercussió principalment interna, en realitat són interdependents.

Un Estat quan ha de prendre una gran decisió no pot prendre-la lliurement perquè la majoria de les decisions a aquest nivell han de ser compartides i no tindria ni tan sols força suficient per imposar-la, a no ser que fos tan poderós que la imposés en els països menys poderosos, cosa com a mínim difícil.

La interdependència significa que el poder dels Estats com a tals ha de respondre a les posicions dels altres Estats, amb els quals ha de prendre mesures, que tenen repercussions per a tots. I això vol dir que la gran conquesta històrica que hem fet, que ha costat més d'un segle i que només en una tercera part del món existeix, que és el dret de poder elegir els nostres governants i poder-los canviar, ja no serveix per al mateix que havia servit. Els nostres governants tenen un marge de realització dels propis programes que estan en funció de la capacitat que tinguin de prendre decisions compartides. És a dir

poden tenir un marge de negociació important, depenent del país, del moment, de l'habilitat, i de la força, però es veuen en la necessitat de negociar bona part de les seves decisions, tant en el terreny econòmic com polític.

Fa molts anys, molt abans que es popularitzés la temàtica de la globalització, em va impressionar llegir una entrevista a Helmut Schmidt quan era canceller d'Alemanya. Li preguntaven com realitzava el seu programa, i va dir: *«el canceller a Alemanya sempre ha manat, i molt, però ara em trobo amb què la majoria dels temes que interessin als alemanys i dels quals en depèn el seu futur jo sol no els puc resoldre, els he de negociar, els he de negociar amb d'altres països»*.

Aquest fet complica l'esquema que ens havíem construït perquè els governants ja no poden respondre només a la voluntat majoritària del seu poble, sinó a més a més els cal negociar moltes mesures amb d'altres governs per tal de poder dur a terme els compromisos contrets amb els ciutadans, els compromisos de política interna, no de política internacional, la qual cosa crea un problema real en la relació entre ciutadans i governants.

Repensar la democràcia a nivell europeu i global

Un objectiu de la democràcia és avui aconseguir uns marcs en els quals els governants puguin prendre decisions i puguin comprometre's a prendre les decisions adients si surten elegits.

Si la política es globalitza el marc democràtic ja no pot ser només el marc nacional. De la mateixa manera que quan el món polític es nacionalitzà, quan es va fer la nació, el marc significatiu ja no fou el municipi, avui el marc significatiu no pot continuar sent només l'Estat-nació. Això no vol dir que l'Ajuntament no fos democràtic quan es va formar l'Estat i que els ciutadans no estimessin el municipi democràtic, perquè era més a prop, perquè era la primera pell de la democràcia, perquè allà s'hi formava la ciutadania dels ciutadans, i no hi ha

democràcia sense ciutadans, és a dir, persones responsables que voten. En conseqüència, la democràcia dels Estats, o dins dels Estats, és un element tan irrenunciable com ho era – i és- la democràcia a nivell local, que en molts llocs ja existia abans que hi hagués democràcia a nivell estatal.

Però avui aquesta nova realitat genera als demòcrates una temàtica impensada: la idea que la democràcia no té fronteres quan la realitat social o el lloc on es prenen les decisions són per sobre de les fronteres. Per tant, aquella gran idea de l'internacionalisme segueix vigent doncs; avui, segurament, és molt més vigent del que era al segle XIX.

La necessitat que hi hagi un marc democràtic per sobre de les nacions, i per tant, la possibilitat d'elegir i que l'electe sigui responsable, és vigent. Això és federalisme. Més enllà de si aquesta necessitat és o no una preocupació actual, estic convençut que més tard o més d'hora sorgirà una via que permetrà de resoldre alguns dels temes que avui té plantejada la democràcia a nivell internacional. Ara bé, em sembla que aquesta via no és de l'organització actual de l'ONU, i probablement no serà mundial sinó que serà d'una àrea.

Per això, des del punt de vista estratègic, dono un paper tan important a la Unió Europea, malgrat la gran ampliació que ha tingut en nivells diferents de cultura, riquesa i formes de convivència. Per què? Perquè és la possibilitat que els ciutadans, les persones que viuen en tots els Estats d'aquesta Unió, tinguin la seguretat, o almenys el convenciment i la confiança, que és possible la creació d'un poder polític europeu democràtic. I per tant, que algun poder pugui respondre a la voluntat majoritària, i que pugui explicar-li quines són les decisions - les grans decisions- que pot i vol prendre. Un poder que no ho hauria de governar-ho tot, sinó només prendre les grans decisions.

La construcció d'una Europa democràtica unida és una condició indispensable no només per a la cohesió social entre el nord i el sud europeu -que ho

és-, sinó per una altra raó: la necessitat de crear un poder polític que correspongui a la seva unitat econòmica, i que permeti al conjunt d'Europa aparèixer internament i externament com a tal. És a dir, que li doni la força necessària per encarar els grans temes nous que tenen les societats europees, de tal manera que al cap d'un temps puguem considerar que comença a existir una societat europea, que seria l'èxit de la concepció ideològica de l'europeïsm.

I això qui ho ha de fer? Doncs segurament això ho ha de fer un moviment democràtic europeu i europeïsta. Un moviment partidari de la cohesió social i de la reforma social, i partidari d'una Europa unida, apareix com a un element imprescindible en l'estratègia per fer allò que ens interessa a tots. És a dir, permetre a la nostra societat, que té unes elevades cotes de cohesió, unides als nivells de desenvolupament econòmic, i unes aspiracions de justícia social, tingui també les condicions per a augmentar la cohesió social i fomentar els ascensors socials interns, la possibilitat de viure en pau i amb benestar, i de gaudir de la capacitat d'innovació suficient.

Les identitats i el federalisme

A més del debat sobre la necessitat d'un poder democràtic transnacional, la globalització ha fet sorgir un altre gran tema, que en certa mesura és la seva altra cara: el debat sobre les identitats.

El tema de les identitats adquireix avui un auge i unes característiques noves respecte a les que havien existit anteriorment. Perquè en front d'un poder i unes decisions que queden tant lluny que ni el meu Govern, ni el meu Estat no tenen capacitat per influir-hi, jo desitjo una seguretat i busco la més simple, la seguretat tribal, dels qui són com jo, no només dels que viuen a la meva nació, sinó que dels que són com jo i viuen ací. En ells trobo acolliment, algú que pensa en mi i em fa sentir com ells.

Ens trobem en una societat de gran competència, més insegura de la que coneixíem anteriorment, no només perquè ha aparegut un tipus de delinqüència

diferent, sinó perquè, a més, hi ha un gran canvi, una gran rotació en els sistemes de producció, en els oficis, que fa sentir-nos a tots més insegurs. En conseqüència aquests ciutadans són recelosos a un poder que vagi més enllà del seu entorn comunitari i nacional, encara que sigui democràtic.

En aquest context el millor que podem aportar nosaltres, com a actors del progrés i de la reforma social, com a partidaris de la justícia social, és el federalisme com a criteri per unir en allò que calgui i mantenir la diferència en allò en què siguem diferents. Per tant, en front d'aquells que creuen que el federalisme és una cosa inútil, improcedent, perquè allò que volen és mantenir les diferències entre les nacions, hem de defensar que el federalisme és justament allò que permet mantenir les diferències, i al mateix temps unir-nos, per comú acord, en tot allò que necessitem.

La necessària reducció de desigualtats

Em referiré finalment al tercer punt que abans he esmentat, que us parlaria: la reducció de les desigualtats. Si alguna cosa històricament ens caracteritza a nosaltres és, d'una banda, la defensa de la llibertat individual, perquè hem defensat la necessitat que la llibertat individual es tradueixi en una competència democràtica que permeti elegir, criticar i canviar els governs; i de l'altra, la voluntat de reduir de manera progressiva les desigualtats inútils i innecessàries, i crear així les condicions que permetin la igualtat d'oportunitats per poder elegir ser diferents, si volem.

Ara bé, aquests principis estan directament connectats amb el marc econòmic que ens ofereix la vida social col·lectiva, perquè les condicions de cohesió social i de reducció de les desigualtats depenen dels recursos econòmics d'una societat. Per tant, la forma de cohesionar la societat per a qui vol anar reduint desigualtats és justament la utilització dels mecanismes que té la seva societat per a créixer. Es tracta de créixer amb voluntat de reduir les desigualtats. Aquesta voluntat de reducció de les desigualtats, unes perquè són innecessàries i d'altres

perquè són intolerables, és un valor en ella mateixa que ens condueix a crear unes condicions que permetin que la gent tingui unes oportunitats iguals per poder ser diferents, és a dir, d'elegir.

Avui, a més, com a conseqüència de la societat globalitzada, existeixen noves desigualtats. Recordem-ne una només, com a exemple: la distribució irregular en el territori de l'accés a Internet. Es tracta d'una desigualtat real que pot generar una fragmentació social entre grups integrats en la nova societat i altres que no ho estan. O bé una altra, les noves desigualtats generades per la dependència exterior i que estan creant països que són simplement un lloc de pas per a transeünts que van a gastar-hi els diners, però on no hi ha gairebé creació, ni innovació cultural o tecnològica.

La política, doncs, ha d'actuar en aquest nou marge creat pels canvis derivats de la globalització. El polític d'esquerres ha de treballar per a reduir les noves i les velles desigualtats creant un coixí social, que no pot provenir exclusivament de l'augment indefinit dels serveis públics de l'Estat; no només perquè no hi ha prou recursos, sinó perquè una alta dependència de l'Estat implicaria una Societat excessivament passiva; una societat innovadora exigeix un cert grau de capacitat d'empresa, d'assumir riscos.

En resum, per mi del que es tracta és de pensar en el país sencer, en la societat sencera, en el món sencer. Hi ha una tendència important, sobretot entre les persones actives, i encara més entre els més joves, a reproduir el món idealment, com si fos el que ell i els seus coneguts veuen. A vegades costa d'entendre que país és tot sencer; un país està ple de persones de més de vuitanta anys que viuen soles, al mateix temps que hi ha uns aturats crònics segurament inhabilitats per a l'exercici de qualsevol professió, per raó dels coneixements o de les possibilitats. És a dir, en un país hi ha l'emprenedor, el ric, el pobre, l'inventor, el savi, el botiguer, el que fa cafeteres; i hi ha grans, vells, i adolescents.

Potser us sembla una manera una mica lírica d'acabar, però una de les coses que més em preocupa

és una concepció de país que no té en compte tots els que hi viuen. El gran esforç d'una política progressista ha de ser pensar un país, una societat, en què hi som tots.

Per tant, no podem renunciar a pensar en alguns encara que no m'agradin i siguin els meus oposats, perquè són d'aquí i quan surti al carrer els tornaré a trobar. Tampoc no puc pensar en un país en què tots siguin com jo. Si existís seria un país bastant difícil de viure-hi; si tots fóssim iguals seria terrible. I, finalment, els problemes que tenen cadascú dels habitants d'un país són diferents, i allò que ha de fer o de dir o d'intentar una força política és entendre que el seu objectiu no és crear més problemes, sinó intentar de resoldre alguns dels problemes, i desbrossar un camí de millora d'uns altres, tot i que sigui de manera discreta i sense gesticulacions.

Em sembla, però, que el més important per a una força política que aspiri a ser majoritària és que ha de tenir el país sencer el cap, els problemes del país sencer al cap, i en la proposta. Un partit amb vocació majoritària ha d'intentar encarar els grans problemes del país i les demandes generals, perquè quan són generals corresponen a tots els sectors socials.

Aquesta valoració final, segurament una mica al marge del que he dit fins ara, crec que cal perquè a vegades els qui parlen de la globalització només parlen dels grans laboratoris d'investigació, de l'ADN, o dels grans negocis i del comerç mundial (que és fonamental), i no parlen massa de com afecta tot això a la vida concreta de la gent.

Cal pensar, doncs, en la societat sencera, perquè en el món, com dins de cada societat, no tothom és creatiu i innovador, ni tothom està plenament integrat a la nova societat, però els que sí ho són han de pensar que tots els altres són persones humanes amb una dignitat igual i que tenen, han tingut, i han de tenir una funció social positiva en el conjunt.

La cohesió, per tant, passa per la reducció de les desigualtats, però també perquè, en la marxa cap a la competència i la globalització i el món interpenetrat, no es deixi endarrere ni s'abandoni a

cap sector de la societat, de tota la qual depèn també la marxa de l'economia i dels serveis públics. De la capacitat que tinguin tots els sectors socials de viure dignament en depèn la dignitat no només d'ells, sinó de la societat mateixa en el seu conjunt.

El model de societat, que tenim més o menys dibuixat, es basa en un camí permanent cap a una integració amb més cohesió social i amb més justícia social, en llibertat i en democràcia, cap a una societat oberta al defora i tolerant, però al mateix temps amb uns valors forts, amb una identitat forta, la nostra, i amb la qual acollim amb la mà estesa a totes les persones que vulguin treballar amb nosaltres en el mateix sentit.

El nostre model de globalització ha d'anar, també, en aquesta direcció. Es tracta que aquells països que hem assolit uns determinats nivells de benestar i de cohesió social, ajudem als qui encara tenen un llarg camí per a recórrer. Però no ho podem fer partint del creixement zero, perquè això suposaria que

nosaltres renunciàrem a avançar i a minvar els nostres processos de reducció de les desigualtats internes. Si tu no mantens el creixement que et permet continuar reduint les teves desigualtats internes, no pots cooperar amb els altres països, ni ajudar-los a que ells creixin.

Tot l'esquema reposa sobre aquesta base, de manera que potser nosaltres podrem tenir un creixement menor perquè partim de cotes més altes, però el més important de tot creixement, a efectes socials, és que és acumulatiu. I per tal d'aconseguir que ho sigui, que sigui sostingut en el temps, s'ha de basar en l'impuls dels factors que el permetin, tot invertint en capital humà, en coneixement, en la formació de persones amb capacitat d'innovació.

Només així serem capaços de créixer d'una manera sostinguda, i sostenible, per tal de poder avançar, també arreu del món, en la reducció de les desigualtats, tant les internes com les externes.